

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Andra kammaren.

Nr 36.

Onsdagen den 16 juli.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 10 innevarande juli.

§ 2.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på fråga.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**, som anförde: Herr talman! Herr Svensson i Vä har frågat mig: Är herr statsrådet villig att låta undersöka, huruvida statligt bidrag kan utgå till de personer, som drabbats av den svåra skadegörelse, som vållats av en tromb, som dragit fram över Västbo härad i Jönköpings län. — Som svar på denna fråga vill jag anföra följande.

Den 9 juli fick jag ett telegram från kommunalnämndsordföranden i Broaryd, i vilket han begärde vissa ingripanden från regeringens sida med anledning av tromben. Följande dag, den 10 juli, inkom från länsstyrelsen i Jönköping som yttrande över detta telegram en redogörelse för förstörelsen och för de omedelbara konsekvenserna. Länsstyrelsen slutar med att säga: »Länsstyrelsen torde längre fram få anledning att återkomma till denna sak för att under åberopande av då förebragt närmare utredning hemställa om herr statsrådets benägna medverkan till vidtagande av de hjälpåtgärder från det allmännas sida, vartill förhållandena må finnas föranleda.» Jag kommer för min del att avvakta den utredning och det förslag som länsstyrelsen sålunda ställt i utsikt.

Härpå yttrade

Herr **Svensson** i Vä: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för det svar som jag fått på min fråga.

Det är klart, att oron bland dem, som fått nära nog hela sin egendom förstörd av denna naturkatastrof, är mycket stor, och det är med tillfredsställelse jag konstaterar, att herr statsrådet redan genom länsstyrelsens försorg fått sin uppmärksamhet riktad på frågan. Genom tromben ha ju fem ladugårdsbyggnader blivit totalt förstörda. Det är ju kostsamt att ersätta dessa, och det blir särskilt dyrt därför att det måste ske hastigt. Vidare ha stora skadeverkningar åstadkommits på växande gröda. Dessutom var det en hel del hö som tromben tog med sig. Jag är som sagt tacksam för att statsrådet redan fått sin uppmärksamhet fäst vid denna sak, och jag uttalar den förhoppningen, att vad som kan göras av regeringen och senare också av riksdagen kommer att göras.

Överläggningen var härmed slutad.

Andra kammarens protokoll 1947. Nr 36.

§ 3.

*Svar på
interpellation.*

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Efter att ha berört frågan om svårigheten att rekrytera kvinnlig arbetskraft och behovet av vissa kollektiva anordningar till underlättande av hemarbetet, främst i kollektivhusets form, har ledamoten av denna kammare fru Västberg med kammarens tillstånd till statsrådet Mossberg riktat följande fråga:

Har statsrådet sin uppmärksamhet fäst på här ifrågavarande aktuella arbetsmarknads- och socialproblem, och, om så är, kan man förvänta att statsrådet ämnar vidtaga åtgärder i syfte att åstadkomma en snabb och rationell lösning av problemet?

Det torde närmast ankomma på mig att besvara frågan.

Innan jag går att närmare beröra de spörsmål, som interpellanten upptagit till diskussion, synes det mig angeläget framhålla, att dessa i viss utsträckning vunnit uppmärksamhet och ägnats utredningar under de senaste åren. Sålunda ha i såväl arbetsmarknadskommissionens som byggnadslånebyråns regi gjorts undersökningar rörande de förutsättningar för gifta kvinnors förvärsarbete, som sammanhånga med bundenheten till hushållsarbetet och vården av minderåriga barn.

1941 års befolkningsutredning har ur en vidare synvinkel berört frågor som ha samband med de av interpellanten diskuterade, och understrukit vikten av att bostäderna inordnas i en samhällsplanering, som ger familjerna så vitt möjligt tillgång till sådana gemensamhetsanläggningar, som kunna vara av betydelse för underlättande av hemarbete och för familjens trivsel. Inom befolkningsutredningens delegation för hem- och familjefrågor, vilka numera arbetar som en särskild kommitté, torde, efter vad jag inhämtat, problem som sammanhånga med hemarbetets rationalisering och sålunda även frågor rörande kollektiva anordningar för ändamålet vara föremål för uppmärksamhet. Även bostadssociala utredningen har i sitt nyligen avgivna slutbetänkande upptagit denna fråga och framhållit, att sådana gemensamhetsanordningar som skola tillgodose behovet av lokaler för fritidssysselsättning, barneftersyn och annat, varigenom arbetet i hemmen underlättas och gemensamhetslivet inom ett grannskapsområde berikas, ha en så stor betydelse som inslag i den moderna bostadsbebyggelsen, att enligt utredningens mening en särskild avdelning bör organiseras inom det bostadspolitiska centralorganet för att handhåva utrednings-, gransknings- och upplysningsverksamhet på området.

I en till mig ingiven promemoria har byggnadslånebyrån framhållit, att de erfarenheter, som hittills vunnits av kollektivhus här i landet äro alltför begränsade för att tillåta generella slutsatser. De kunde dock sägas vara icke odelat gynnsamma; detsamma gällde erfarenheterna från andra länder. Den utformning av problemet om kollektivisering av vissa sidor av hemarbetet, som representeras av kollektivhuset, syntes huvudsakligen passa vissa mindre grupper av hushåll men knappast lösa problemet för de stora grupperna av familjehushåll.

Att kostnaderna för uppförande och drift av kollektivhus hittills ställt sig relativt höga i förhållande till motsvarande kostnader för vanliga hyreshus, torde emellertid bero därpå att kollektivhusen utförts i för liten skala, varigenom kostnaderna för de kollektiva anordningarna kommit att slås ut på ett alltför litet antal lägenheter och boende.

Under senare år ha också försök gjorts till lösningar av hushållens organisationsproblem efter större linjer än kollektivhusens. Dessa sammanhånga med strävandena att organisera byggandet och förvaltningen av nya bostadsområden i större enheter, vilka kunna få en inre differentiering i anpassning

Svar på interpellation. (Forts.)

till skilda hushållskategoriernas behov och alltså bilda ett bredare ekonomiskt underlag för kollektiva anordningar för underlättande av hushållsarbetet, barneftersyn o. s. v. Exempel härpå äro guldhedsområdet i Göteborg och torsviksområdet vid Stockholm. Ett flertal kommunala projekt, som f. n. äro under arbete, ha upplagts efter liknande linjer. Det som hittills gjorts eller planerats på dessa områden har karaktären av experiment, som äro värda att vidare utveckla under större planmässighet.

Det är min uppfattning att interpellanten berört ett utomordenligt viktigt och aktuellt problem. Om man bedömer läget så att de gamla formerna att skaffa hjälp och arbetskraft åt hemmen icke i fortsättningen komma att få någon större betydelse, är det nödvändigt att bostadsområdena organiseras så att nödiga kollektiva anordningar för att bereda mödrarna lättnad i deras arbete och äldre personer hjälp med diverse sysslor bliva tillgängliga. Vad som hittills utförts på detta område har närmast haft karaktären av försöksverksamhet och kännetecknas av brist på samordning. Jag finner sålunda att det finns anledning att föreliggande problemkomplex av statsmakterna upptages till prövning.

Den härför erforderliga utredningen synes mig böra omfatta icke enbart kollektivhusen i mera begränsad mening utan hela det område av stadsplanemässiga, ekonomiska och organisatoriska problem, som föreligga i fråga om bostadsbebyggelsens utformning med hänsyn till hushållsarbetets organisation, varvid uppmärksamhet bör ägnas åt möjligheten att samordna föreslagna eller redan befintliga verksamhetsformer till underlättande av mödrarnas och hemmens arbete. Det är min mening att i höst, sedan kommittén för hem- och familjefrågor framlagt sitt betänkande, tillsätta en utredning om nyss berörda förhållanden.

Vidare yttrade

Fru **Västberg**: Herr talman! Det är med verklig tillfredsställelse jag ber att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få frambara mitt tack för det positiva svaret på min interpellation. Jag har för min del ingenting att tillägga eller invända i frågan, och jag är alldeles övertygad om att när denna betydelsefulla fråga har tagits om hand av statsrådet Möller, kommer den också att få en mycket snabb och god lösning. Jag ber ännu en gång att få uttala mitt tack för det löftesrika svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Nilson i Spånstad till mig framställt följande frågor:

1) Anser statsrådet, att de ändrade direktiv i fråga om beviljandet av tertiärlån och bostadsanskaffningslån på landsbygden, som statens byggnadslånebyrå tillställt förmedlingsorganen genom cirkulär av den 15 mars 1947, äro lämpliga och önskvärda ur landsbygdens och de mindre samhällenas synpunkt?

2) Om så icke är fallet, är statsrådet villig att medverka till att nämnda cirkulär från statens byggnadslånebyrå återkallas?

Det spörsmål, som beröres i interpellationen, nämligen frågan huruvida

Svar på interpellation.

Svar på interpellation. (Forts.)

statliga lån till en- och tvåfamiljshus skola göras beroende av att vatten- och avloppsfrågan ordnats på ett tillfredsställande sätt, har upptagits till behandling i bostadspropositionen till årets riksdag i samband med där framförda förslag till nya bestämmelser rörande villkor för lån och bidrag till egna hem. Jag torde rörande min principiella inställning till ifrågavarande spørsmål få hänvisa till mina uttalanden i nämnda proposition. Jag vill här endast erinra om att det i propositionen uppställts som villkor för erhållande av lån att vatten- och avloppsledning lägges in i bostaden, förutsatt att vatten och avlopp kan ordnas inom rimliga kostnader. Vad beträffar kravet att bostaden anslutes till ett kollektivt vattenförsörjnings- och avloppssystem har jag uttalat att detta krav i princip skall utgöra villkor för lån till egna hem i tätbyggda samhällen men att uppskov må kunna beviljas med uppfyllandet av nämnda villkor. Med hänsyn till bostadsbristen, knappheten på material och arbetskraft torde det nämligen vara nödvändigt att det i och för sig motiverade kravet på anslutning till gemensamhetsanordning för vattenförsörjning och avlopp tills vidare icke upprätthålles alltför strängt. Jag har vidare framhållit, att då dispens från nämnda krav begäres, hänsyn också måste tagas till de ekonomiska svårigheterna för skattetyngda kommuner, särskilt om förhållandena påkalla dyrbara anläggningar. Dessa uttalanden ha av riksdagen lämnats utan erinran.

I anledning av interpellationen har statens byggnadslånebyrå till mig uppgivit, att byrån icke avser att begränsa långivningen till egna hem inom områden, där den rådande knappheten på ledningsmaterial och arbetskraft omöjliggör områdets utbyggnad med vatten- och avloppsledningar eller inom kommuner som på grund av sin ekonomiska bärkraft äro beroende av statsbidrag för utbyggnad av vatten- och avloppsledningar, förutsatt att sanitära olägenheter icke uppstå, eller å den egentliga landsbygden där behovet av gemensamhetsanordningar för vatten och avlopp ur sanitär synpunkt icke föreligger.

Vad byrån framförallt finner angeläget är att icke bevilja lån inom områden, där sanitära olägenheter komma att uppstå, eller där exploateringen är tekniskt-ekonomiskt olämplig, d. v. s. inom sådana områden vilkas framtida ordnande med vatten- och avloppsledningar kommer att medföra oronormalt höga kostnader. Vidare avser byrån att, så länge det på en ort finnes möjlighet att ansluta ett byggnadsföretag till ledningssystem, icke bevilja lån till byggnadsföretag, som uppföras på område, där det icke finnes sådan möjlighet.

Byrån har vidare uppgivit att den under april månad anordnat konferenser i Stockholm med representanter för 30 kommuner i Stockholms närhet och i Göteborg med representanter för 20 kommuner i Göteborgs närhet, för att diskutera tillämpningen av byråns skrivelse beträffande vatten- och avloppsfrågorna samt markfrågorna. Byrån säger sig vid dessa konferenser ha kunnat konstatera praktiskt taget enhällig anslutning till byråns principiella inställning även om man från kommunernas sida velat understryka att en ensidig tillämpning skulle vålla kommunerna svårigheter med hänsyn till bostadsförsörjningsläget.

Jag förutsätter att byrån handhaver tillämpningen av sitt cirkulär den 15 mars 1947 på ett sådant sätt, att ifrågavarande uttalanden i propositionen nr 235, vilka numera äro att anse som statsmakternas direktiv i här berörda fråga, bliva vägledande.

Med detta, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Nilsons interpellation.

Svar på interpellation. (Forts.)

Härefter yttrade

Herr Nilson i Spånstad: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Det svar som herr statsrådet här har lämnat har klarlagt åtskilliga dunkla punkter i frågan om hur ansökningar om tertiärlån och bostadsanskningslån komma att bedömas från de statliga myndigheternas sida. Svaret är för landskommunernas och de mindre samhällenas del betydligt mera positivt än uttalandena i den skrivelse från statens byggnadslånebyrå, som gav anledning till interpellationen. Jag vill gärna här ha sagt, att jag är i de flesta av svarets detaljer mycket tillfredsställd med svarets innehåll. Denna uppskattning skulle ha förbundits med ännu större tacksamhet, om herr statsrådet funnit det möjligt att göra dessa deklARATIONER under ett tidigare skede av denna riksdag. Många landskommuner, som ha tolkat det kärva meddelandet från byggnadslånebyrån alldeles efter ordalydelsen, ha under sommaren icke alls sökt främja bostadsanskningslån i den omfattning, som skulle ha skett, om man trott på den vidsynta tolkning svaret i dag anvisar. Jag hoppas, att verkligheten icke kommer att jäva min tro på att svarets direktiv komma att tillämpas i svarets anda. När i svaret som motivering för att byggnadslånebyrån menat ungefär detsamma anföres, att byggnadslånebyrån uppgivit att det på konferenser i Stockholm och Göteborg rått praktiskt taget enighet om byggnadslånebyråns principer, måse jag dock säga att vad jag vet om sammanträdet i Göteborg snarast ger en något annan bild av vad som förevarit än den som kan utläsas ur byggnadslånebyråns referat.

Jag skulle i detta sammanhang vilja med några ord beröra ett annat spörsmål, som rätt ingående beröres i svaret. Det är frågan om vatten- och avloppsledningarna på landsbygden helt allmänt sett. Statsrådet understryker att byggnadslånebyrån uttalat, att man icke kommer att kräva omedelbar utbyggnad av vatten- och avloppsnätet i de landskommunernas tätorter, där utbyggnad icke kan ske på grund av materialbrist eller där den kommunala ekonomien icke tillåter utbyggnad utan statsbidrag, såvitt bebyggelsen icke medför sanitära vådor därför att vatten och avlopp saknas. Tillåt mig säga, herr talman, att i det fallet beror allting på tillämpningen av bestämmelserna. Man rör sig här med synnerligen tånjbara begrepp, och praktiskt taget vilket litet landsbygdssamhälle som helst kan bli stängt i sin utveckling under återopande av denna formulering. Städerna däremot, som ha planerade områden färdiga för bebyggelse, få därmed ytterligare möjligheter att draga till sig ökad inflyttning. Förhållandena när det gäller planering av vatten och avlopp på landsbygden äro nämligen närmast kaotiska. Det finns många landskommuner som med klar blick för vad det betyder med välordnade förhållanden i dessa avseenden för länge sedan sökt bidrag eller tillstånd till planering av dessa arbeten. Sedan väl ansökningarna hamnat i myndigheternas rymliga famn, verkar det emellertid som om ärendet begravts för lång tid framåt. Det ser ut som om vederbörande myndigheter saknade möjligheter att expediera de ärenden som komma in, och ansökningarna hopas hos uppsamlings- och remissinstanser. Även om materialbristen lägger mycket bestämda hinder i vägen för en önskvärd utbyggnad av småsamhällenas ledningsnät, bör väl icke detta föra med sig att också planläggningsarbetet skall stoppas upp.

Därest det storstilade bostadsprogram riksdagen nyss antagit skall kunna föras ut icke bara i städerna utan också på landsbygden, låt vara en myc-

Svar på interpellation. (Forts.)
 ket begränsad del därav, inom överskådlig tid, är det nödvändigt att myndigheternas befattning med planlägningsarbetena bedrives så, att alla planerade förbättringsarbeten i småsambhällena, vilka man med god vilja nu önskar åstadkomma, icke bromsas av för låg kapacitet hos de statliga myndigheter som ha hand om ärendena.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 5.

Svar på interpellation.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **Mossberg**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har fru Möller till mig ställt frågan, huruvida jag vore beredd att vidtaga några lättnader i bestämmelserna angående bostadsupplåtares anmälningsskyldighet jämlikt 52 § utlänningskungörelsen, då det rörde sig om här i landet boende nordiska medborgare.

Som svar på denna fråga får jag anföra följande. Redan innan den ärade interpellanten förde saken på tal hade utlänningskommissionen undersökt möjligheterna att begränsa bland annat bostadsupplåtares anmälningsskyldighet. Den 18 april 1947 behandlades sålunda inom kommissionen en utredning härom. Efter denna utredning hemställde kommissionen hos Kungl. Maj:t, att bostadsupplåtare skulle befrias från skyldighet att göra anmälan angående utlänningsars *avflyttning* men att skyldigheten att anmäla utlännings *inflyttning* skulle stå kvar. Inom Kungl. Maj:ts kansli övervägdes frågan, huruvida man icke kunde ytterligare förenkla bostadsanmälningsskyldigheten. Det ansågs emellertid icke rådligt att för närvarande gå längre än kommissionen föreslagit. Genom kungörelse den 20 juni 1947 angående ändringar i utlänningskungörelsen och stadgan angående hotell- och pensionatrörelse har från och med den 1 juli 1947 bostadsupplåtare befriats från skyldighet att anmäla utlännings avflyttning.

Vad speciellt angår de här i landet boende danska och norska medborgarna har det ingående övervägts, om skyldigheten att anmäla bostad skulle kunna helt upphävas för deras del. Vid bedömandet av denna fråga har hänsyn först och främst tagits till det förhållandet, att danskar och norrmän icke äro skyldiga att lämna särskilda uppgifter vid inresan till och utresan från Sverige. Bostadsanmälningarna samt anmälningarna om utlännings arbetsanställning äro därför de enda uppgifter man har att tillgå för att kunna fastställa, vilka danskar och norrmän som vistas i Sverige. Redan detta synes vara en omständighet, som talar för att bostadsanmälningsskyldighet icke bör avskaffas för deras del. Framhållas må vidare, att då in- och utreseuppgifter saknas för danskar och norrmän, kontrollen över att dessa i laga ordning ansöka om uppehållstillstånd måste bygga på bostads- och arbetsanmälningarna. Så länge uppehållstillstånd överhuvud taget kräves för medborgare i dessa länder, synas även uppgifter böra finnas, vilka kunna läggas till grund för en tillsyn över att uppehållstillståndsskyldigheten icke eftersättes. Härtill kommer att bostadsanmälningarna tjäna även danska och norska intressen. Nämnas må sålunda, att utlänningskommissionen i genomsnitt lämnar över 30 adressuppgifter per dag till danska och norska mantals- och socialvårdsmyndigheter. Utlänningskommissionen har vidare framhållit, att enligt kommissionens erfarenheter vissa av de danskar och norrmän, som för närvarande söka sig över till Sverige, utgöras av asociala eller eljest icke önskvärda personer. Dessa kunna uppspåras och avlägsnas ur landet till stor del endast tack vare de bostadsanmälningar, som kommissionen erhåller. Härutinnan förekommer

Svar på interpellation. (Forts.)

för övrigt ett samarbete mellan svenska, danska och norska myndigheter, i det att kommissionen i flera fall tack vare bostadsanmälningarna har lyckats här återfinna danskar och norrmän, vilka de danska och norska myndigheterna önskat få återsända till hemlandet.

I interpellationen har särskilt ifrågasatts en uppmjukning av anmälningsbestämmelserna beträffande sådana medborgare i de nordiska länderna, vilka varit bosatta i Sverige längre tid. Då emellertid av kontrollskäl skyldigheten att anmäla utlännings bostad ålagts icke utlännningen själv utan bostadsupplåtaren, möter det svårigheter att stadga något särskilt undantag för dylika fall. Skulle bostadsanmälningskyldigheten upphävas för vissa grupper inom en nationalitet, kan det befaras, att allmänheten skulle ha svårt att hålla reda på den gjorda åtskillnaden, vilket skulle medföra en uppluckring av den återstående, nödvändiga anmälningskyldigheten. Härtill kommer att bostadsupplåtarna skulle bli tvungna att efterhöra och kontrollera, huru länge vederbörande vistats i landet. För att man icke helt skulle vara hänvisad till utlänningsgarnas egna uppgifter, skulle bostadsupplåtarna i allmänhet behöva avkräva utlänningsgarnas deras pass. En kontroll av nu ifrågavarande slag skulle säkerligen i många fall skapa irritation.

Onekligen kan det verka stötande att personer bli åtalade för att de underlåtit anmäla släktingar eller andra närstående, som äro utländska medborgare och kommit på besök. I det hänseendet må emellertid nämnas, att efter den nya rättegångsbalkens ikraftträdande den 1 januari 1948 allmän åklagare får viss möjlighet att eftergiva åtal i dylika fall.

Slutligen vill jag nämna, att en bostadsanmälningskyldighet, ungefär motsvarande den svenska, finnes föreskriven även i den danska och norska utlänningslagstiftningen och att något undantag i nämnda länder icke göres för svenska medborgares del.

Under åberopande av det anförda vill jag uttala, att jag såsom förhållandena för närvarande äro icke är beredd att medverka till några lättnader i bostadsupplåtares anmälningskyldighet beträffande medborgare i de nordiska länderna utöver dem som redan för samtliga nationaliteters del införts genom kungörelserna den 20 juni 1947.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellantens fråga.

Härpå yttrade

Fru Möller: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till inrikesministern för svaret på min interpellation.

Under de tre månader som gått, sedan jag interPELLERADE, har ju, som herr statsrådet påpekat, viss lättnad i ifrågavarande hänseende införts, i det att Kungl. Maj:t på framställning av utlänningskommissionen beslutat upphäva skyldigheten att anmäla utlännings avflyttning.

Anledningen till att jag framställde min interpellation var närmast, att vi i Södermanland haft flera bevis på hur en nitisk och inte omdömesgill tjänsteman kan skapa olust hos allmänheten. Han har i detta fall gett belegg för det Krängel-Sverige, som vi väl alla äro eniga om bör motarbetas. Därför hälsar jag med stor tillfredsställelse just denna lättnad, när det gäller utlännings avflyttning.

Statsrådet har i sitt svar även tagit upp frågan om möjligheten att upphäva skyldigheten att anmäla inflyttningar för nordiska medborgare. Detta kanske inte låter sig göra så länge övriga nordiska länder ännu upprätthålla denna fortlöpande anmälningskyldighet för svenskar. Det är möj-

Svar på interpellation. (Forts.)

ligt att vinsten ur kontrollsynpunkt verkligen uppväger allmänhetens besvär. Men ändå kan systemet i dess yttersta konsekvenser verka irriterande. Jag tänker då närmast på de nordiska medborgare, som länge vistats i Sverige och haft långvarigt stadigvarande arbete. De måste ju underkasta sig skattskyldighet. Nog borde åtminstone denna grupp kunna undantagas från det obligatoriska anmälningsförfarandet vid t. ex. resor i landet. Att hänvisa till möjligheten av åttelseftergift efter den 1 januari 1948 är att peka på en ganska tung apparat.

Jag vill sluta med att uttala den förhoppningen, att statsrådet i fortsättningen ägnar frågan all uppmärksamhet och verkar för att umgänget mellan de nordiska folken göres friare och lättare.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6.

Svar på interpellation.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Zetterberg** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! I en med kammarens tillstånd till mig framställd interpellation har herr Edberg frågat, huruvida det kan förväntas att inom en snar framtid åtgärder bli vidtagna i enlighet med begäran av 1945 års riksdag (skrivelse nr 315) om att vid vattenregleringsföretag de sakägare, som genom vattenavtappning kunde lida skada eller intrång, på lämpligt sätt skulle erhålla underrättelse om förestående vattenavtappning.

Till svar härpå får jag anföra följande.

Med anledning av ifrågavarande riksdagsskrivelse verkställdes inom justitiedepartementet en utredning, som resulterade i en den 1 oktober 1945 dagtecknad promemoria med förslag till lagstiftning om skyldighet för ägare av dammbyggnad att lämna underrättelse om förestående avtappning av vatten. I promemorian lämnades en redogörelse för de olika slag av vattenavtappning, som i regel bruka förekomma, samt konstaterades att i vissa fall behov av förhandsmeddelanden om avtappning eller möjlighet att lämna sådana meddelanden icke föreläge. Vidare påpekades att det redan med nuvarande lagstiftning funnes vissa möjligheter för vattendomstol att stadga skyldighet för dammägare att i erforderlig omfattning hålla sakägarna underrättade om vattenhushållningen. Då emellertid svårigheter ansåges möta att få ett underrättelseförfarande till stånd, om så ej kunde ske med stöd av föreskrifter meddelade av vattendomstol, föreslogs att i vattenlagen skulle införas uttrycklig bestämmelse — med tillämpning även på redan befintliga företag — om att underrättelse om ändring av vattenavtappningen skulle ske, om det kunde antagas att skada eller olägenhet av någon betydelse därigenom skulle kunna förebyggas.

Detta lagförslag remitterades för yttrande till ett flertal myndigheter och sammanslutningar. I en del av remissvaren tillstyrktes den föreslagna lagstiftningen, medan däremot från andra håll betänkligheter framfördes mot densamma. Sålunda framhölls att sådana förhandsmeddelanden som avsåges med förslaget visserligen understundom kunde vara ägnade att förebygga skadliga följder av tappningen men att den föreslagna lagbestämmelsen ålade dammägaren en alltför vidsträckt underrättelseplikt. Emellertid underströks även i ett flertal av de yttranden, i vilka den föreslagna lagstiftningen avstyrktes, önskvärheten av att underrättelser lämnades i större omfattning än som hittills skett. För att nå detta mål rekommenderades vidtagande av frivilliga åtgärder. Dylika hade även anvisats såsom en tänkbar utväg av andra lagutskottet i dess utlåtande över den motion som låg till grund för den förut omnämnda riksdagsskrivelsen.

Svar på interpellation. (Forts.)

Representanter för kraftverksintressena förklarade sig också villiga att medverka till genomförande av erforderliga åtgärder på frivillighetens väg. Vattenfallsstyrelsen framhöll sålunda att styrelsen för de statliga kraftverkens del skulle tillse att all uppmärksamhet ägnades frågan. Svenska vattenkraftföreningen uttalade att föreningen hade för avsikt att till samtliga av föreningen registrerade enskilda och kommunala kraftverk — närmare 1 500 stycken — utsända cirkulärbrev med uppmaning att när så kunde ske utfärda förhandsvarningar om mera betydande tappningar. Enligt vad jag inhämtat har denna avsikt sedermera också blivit fullföljd.

För egen del anser jag med hänsyn till de mångskiftande förhållanden varom här är fråga, att tveksamhet kan råda huruvida särskild lagstiftning på området lämpligen bör genomföras. Gällande lagstiftning lämnar redan såsom framgår av det föregående vissa möjligheter att uppnå det avsedda ändamålet, och sedan numera vattendomstolarna och kraftverken fått sin uppmärksamhet riktad på saken, torde det vara anledning förvänta att i större omfattning än hittills underrättelse lämnas på lämpligt sätt, så att skador och olägenheter vid vattenavtappning i största möjliga mån skola kunna förebyggas.

Det är möjligt att denna reglering på frivillighetens väg är till fyllest. För att få frågan om en eventuell lagstiftning ytterligare belyst har jag emellertid överlämnat ärendet till den jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 23 november 1945 tillsatta utredningen för vissa ändringar i vattenlagen.

Vidare yttrade:

Herr **Edberg**: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för svaret, och jag ber särskilt att få uttala mitt tack för den snabbhet, varmed han har upptagit frågan till behandling.

Av svaret framgår, att herr statsrådet redan i oktober 1945 vidtog åtgärder för att åstadkomma en lagstiftning i ämnet. Det förslag, som utarbetats, remitterades till vissa institutioner, och eftersom dessa, såsom alltid brukar vara fallet, hade olika intressen att bevaka, blevo svaren därefter. Jag noterar med tacksamhet att vattenfallsstyrelsen och Svenska vattenkraftföreningen voro med om en frivillig uppgörelse. Såsom framgår av svaret är ju justitieministern tveksam om lämpligheten av en lagstiftning på området. För egen del måste jag säga, att om man skulle kunna komma till en uppgörelse i saken utan lag, tror jag det skulle vara att föredraga.

Jag känner mycket väl till förhållandena och vilka svårigheter som föreligger. Man samlar i dammar så mycket vatten som möjligt för kommande behov, men när dammarna äro fyllda och det kommer regn, kan det bli nödvändigt att tappa ur en del vatten ur dem. Annars skulle de översvämmas och i en del fall spolieras. Jag anser emellertid, att det skulle kunna ordnas på så sätt, att vederbörande intressenter annonserade, exempelvis i ortspresen, om när vatten skall tappas ur dammarna. I fall av stor brådska skulle man, synes det mig, kunna göra det, såsom ibland också sker, i radio lokalt för det område varom det är fråga. På så sätt skulle man kunna komma i kontakt med befolkningen. Jag påminner om min motion vid 1945 års riksdag, vari jag påtalade, hurusom dammar öppnas utan att allmänheten får reda på det, varvid båtar och fiskredskap och tvättkläder flyta bort med vattenströmmen och förstöras. Välsituerade skicka ju bort sina kläder till tvättinrättningar, och det är därför huvudsakligen mindre bemedlade, som gå miste om sina tvättkläder.

Svar på interpellation. (Forts.)

Nu yttrar statsrådet i svaret följande: »För egen del anser jag med hänsyn till de mångskiftande förhållanden, varom här är fråga, att tveksamhet kan råda, huruvida särskild lagstiftning på området lämpligen bör genomföras. Gällande lagstiftning lämnar redan, såsom framgår av det föregående, vissa möjligheter att uppnå det avsedda ändamålet, och sedan numera vattendomstolarna och kraftverken fått sin uppmärksamhet riktad på saken, torde det vara anledning förvänta, att i större omfattning än hittills underrättelse lämnas på lämpligt sätt, så att skador och olägenheter vid vattenavtappning i största möjliga mån skola kunna förebyggas». Ja, det vore ju önskvärt, om det ginge.

Jag har här ett urklipp ur en tidning från Norrbotten, vars rubrik lyder: »Dammluckor öppnades, många får dränkta.» Vidare heter det: »Flera tiotal får har under flottningarna i Gällivare blivit dränkta i Skörälven nedanför Nittjärvidammen. Djuren, som tillhörde byamän i Skröven, hade förts till samarbete på en holme i älven. På onsdagen öppnades dammluckorna för att få mera vatten till flottningen. Hela holmen översvämmades, och fåren fördes bort av vattnet.» Av det citerade vill det synas, som om det icke skulle vara tillräckligt med frivillig överenskommelse utan som om det vore nödvändigt att vidtaga vissa åtgärder på lagstiftningens område. Men jag vill upprepa vad jag förut sade: går det att på frivillighetens väg komma till uppgörelse, är det kanske lika bra som att skriva en lag i detta fall. Nu är ju saken också den, att man icke heller vet hur det blir med ersättningen åt dessa fårägare. Det kan tänkas att det blir tvist om ersättningen, ifall det icke finns föreskrifter på området. Detta vore naturligtvis att beklaga. Men det kanske är allra mest att beklaga, att djuren fingo utstå ett onödigt lidande innan de dränktes vid dammöppningarna.

Jag skulle sålunda, herr talman, vilja ännu en gång vädja till justitieministern att han ville undersöka, huruvida det icke är lämpligt att på ett mera effektivt sätt åstadkomma, att allmänheten får bättre möjligheter att kunna rädda sina tillhörigheter när dammluckorna öppnas i älvarna.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Zetterberg**: Herr talman! Jag vill blott lämna några kompletterande upplysningar med anledning av vad den ärade interpellanten sist yttrade om en beklaglig händelse, då ett antal får skulle ha drunknat till följd av vattenavtappning. Interpellanten omtalade en sådan olyckshändelse redan i sin interpellation, och jag fann det därför angeläget att taga reda på vad som kunde ha förevarit. Resultatet av denna undersökning blev emellertid ej så stort.

På mitt uppdrag togs först från justitiedepartementet kontakt med vattensrättssekreteraren vid Norrbygdens vattendomstol. Han berättade, att den händelse som interpellanten omnämnde torde avse en damm vid namn Nittjärvidammen. Något ovanför den ligger Torrajärvidammen. I vattendraget finns allmän flottled enligt utslag av KB på 1890-talet, och dämning vid dammarna får ske för flottningens behov till midsommar. Detta upplyste alltså vattensrättssekreteraren. Sedan vände man sig från departementets sida till en flottningsinspektör. Denne berättade, att Torrajärvidammen brast den 10 maj, varför den nedanför liggande Nittjärvidammen — det är tydligen den som avses i interpellationen — måste öppnas för att släppa igenom det framrusande vattnet. Därefter ägde flottning rum den 22 maj, då dammen öppnades, varefter den hölls stängd till den 6 juni. Sedan skedde åter flottning i två dagar, varefter dammen stängdes. Flottningsinspektören försäkrade, att ingen av de flottande hade sett någon olycka. Han själv hade emellertid

Svar på interpellation. (Forts.)

läst tidningsnotisen härom och frågat några personer i trakten om saken. Dessa hade uppgivit, att ett par fårkroppar hittats efter flottningens slut, men ingen visste om olyckan hade skett den 10 maj, då luckorna hastigt måst öppnas, eller vid ett senare tillfälle. Flottningsinspektoren uppgav emellertid, att fåren sannolikt ej varit ute så tidigt som den 10 maj och att det icke var säkert att olyckan överhuvud taget hade något samband med flottningen. Fåren kunde nämligen ha omkommit genom att de fastnat i gungfly.

Vidare har man från departementet satt sig i förbindelse med en fjärdingsman i trakten. Han berättade att han sett tidningsnotisen men icke hört talas om saken. Ytterligare några personer ha hörts, men de ha ej kunnat lämna några upplysningar. Det uppgavs, att bönderna i trakten i stor utsträckning voro ute i skogsarbete, varför det vore svårt att få reda på personer som kände till förhållandena. Flera av de tillfrågade ha emellertid betecknat tidningsnotisen som en mystifikation, och någon anmälan till flottningföreningen om saken har hittills icke gjorts.

Herr Edberg: Herr talman! Jag ber att få tacka för de ytterligare upplysningar som justitieministern nu har lämnat. På förfrågan av en tjänsteman i departementet gav jag anvisning på den tidningsnotis som avsågs i interpellationen, och jag är naturligtvis synnerligen tacksam för att justitieministern nu låtit undersöka saken. Det förefaller mig emellertid en smula märkvärdigt att man på vattendomstolen i Umeå inte kunnat få någon närmare kännedom om den sprängning av dammen varom flottningsinspektoren berättat. En så ingripande händelse borde väl vara mera känd. Det är ju också ganska naturligt att flottningsinspektoren gärna vill tyda allt till det bästa. Han är ju på sätt och vis ansvarig för vad som hänt och handlar givetvis i flottningföreningens intresse. Den saken behöver man ju inte alls tvivla på.

Jag är mycket tacksam för att herr statsrådet överlämnat ärendet till den kommitté som han nämnde, och jag hoppas att denna kommitté skall ägna den största uppmärksamhet åt frågan. Jag hoppas även att den nu relaterade händelsen skall komma till kommitténs kännedom och att saken blir undersökt på ort och ställe.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets memorial nr 255, bankoutskottets memorial nr 66 samt andra lagutskottets utlåtande nr 55.

§ 8.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om begränsning i vissa fall av skatt till staten på grund av 1948 års taxering, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Föredrogs sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmänna barnbidrag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

*Lag om
allmänna
barnbidrag,
m. m.*

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)

I en den 11 april 1947 dagtecknad proposition, nr 220, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om allmänna barnbidrag,

dels ock till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1947/48 under V huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 210 000 000 kronor.

I anledning av propositionen nr 220 hade inom riksdagen väckts sex motioner.

I motionen II: 419 av herr *Andersson* i Dunker *m. fl.* hemställdes, att »riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 220 måtte besluta, att utbetalningen av de allmänna barnbidragen och utskrivningen av barnbidragsanvisningarna skola ske centralt, förslagsvis genom postverket, samt att skäligen ersättning lämnas kommunerna för utgifter i samband med barnbidragsverksamheten».

I motionen II: 444 av herr *Håstad m. fl.* hade hemställts, att »riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 220 med förslag till lag om allmänna barnbidrag — därest riksdagen i skattefrågan då redan fattat ett beslut som innebär de skattefria barnavdragens slopande — måtte besluta att till förmån för de barnrika familjerna differentiera bidragen förslagsvis enligt skalan 150 kronor för första barnet, 300 kronor för andra barnet och 450 kronor för ett vart barn från och med det tredje samt i övrigt fastställa de regler, som i anledning härav kunna betingas».

Propositionen nr 220 samt motionerna I: 300, I: 301 och II: 443, såvitt angår anslag under femte huvudtiteln, ävensom motionerna II: 419 och 420 hade hänvisats till statsutskottet. I övrigt hade propositionen nr 220, motionerna I: 300, I: 301 och I: 443 ävensom motionen II: 444 hänvisats till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet. Enligt överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet ha propositionen nr 220 samt i anledning därav väckta motioner hänskjutits till behandling av sammansatt stats- och andra lagutskott.

Utskottet hade med erinran att här ifrågavarande anslag icke kunnat medtagas i riksstaten för budgetåret 1947/48 och därför borde anvisas å tilläggsstat I till nämnda riksstat hemställt,

A. att riksdagen — med avslag å motionerna I: 300, I: 301, II: 443 och II: 444 och med förklaring att det genom förevarande proposition, nr 220, framlagda lagförslaget icke kunnat i oförändrat skick antagas — måtte för sin del antaga ett av utskottet framlagt förslag till lag om allmänna barnbidrag;

B. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville till omprövning upptaga frågan om ersättning till kommunerna för kostnader i anledning av de allmänna barnbidragen och för riksdagen framlägga förslag härom;

C. att riksdagen måtte till Allmänna barnbidrag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1947/48 under V huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 208 000 000 kronor;

D. att motionen II: 420 måtte anses besvarad genom vad utskottet under B. hemställt; samt

E. att motionen II: 419, i den mån den icke besvarats genom vad utskottet under A. och B. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)

För 1 och 2 §§ i lagen hade föreslagits följande lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

1 §.

För barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran utgå allmänt barnbidrag med 260 kronor om året i enlighet med vad nedan närmare stadgas.

Allmänt barnbidrag skall utgå jämväl för här i riket bosatt barn, som icke är svensk medborgare, såframt barnet fostras av någon som är bosatt och mantalsskriven i riket.

2 §.

Almänt barnbidrag utgår från och med kvartalet efter det, varunder barnet fötts eller rätt till sådant bidrag eljest uppkommit, till och med det kvartal, varunder barnet fyller sexton år.

För barn, som fyllt sexton år och som kan antagas på grund av fortsatt utbildning, sjukdom eller av annan anledning icke kunna genom eget arbete i mera avsevärd mån bidraga till sitt uppehälle, må, om barnet ej heller äger egna tillgångar av betydelse, allmänt barnbidrag utgå jämväl för senare tid än i första stycket sägs, dock längst till och med det kvartal, varunder barnet fyller aderton år. Åtnjuter barnet folkpension eller försörjes det eljest i väsentlig mån av det allmänna, skall vad nu sagts dock ej gälla.

Reservation hade avgivits av herrar *Mannerskantz* och *Hagård*, vilka ansett, att utskottet, därest riksdagen vid behandling av prop. nr 212 med förslag till ändringar i kommunalskattelagen m. m. antog förslaget om slopande av de skattefria barnavdragen vid statsbeskattningen, i nedan angivna delar bort hemställa,

1) att riksdagen — med bifall till motionen II: 444 och med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom förevarande proposition, nr 220, framlagda lagförslaget — måtte för sin del antaga nämnda förslag med den ändring att 1 § skulle erhålla följande lydelse:

1 §.

För barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran utgå allmänt barnbidrag med för år räknat 150 kronor för första barnet, 300 kronor för andra barnet och 450 kronor för ett vart av följande barn.

Allmänt barnbidrag skall utgå jämväl för här i riket bosatt barn, som icke är svensk medborgare, såframt barnet fostras av någon som är bosatt och mantalsskriven i riket.

2) att riksdagen måtte till Allmänna barnbidrag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1947/48 under V huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 190 000 000 kronor.

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag anser mig inte kunna underlåta att beledsaga behandlingen av denna fråga med några ord. Det beslut, som första kammaren redan fattat och som jag förmodar att även andra kammaren kommer att biträda, är otvivelaktigt ett av de märkligaste beslut som denna riksdag överhuvud taget haft tillfälle att fatta. Jag vill fästa uppmärksamheten på att de kontanta barnbidragen är en nyhet, som inte har någon motsvarighet hittills i svensk socialpolitisk lagstiftning. Men det är inte bara så att det är ett nytt bidrag till utbyggnaden av vår socialpolitiska lagstiftning, utan det är dessutom en reform av djupt ingripande betydelse till barnfamiljernas fromma.

Man beräknar att den sammanlagda bruttoutgiften för genomförandet av det förslag till barnbidrag som här föreligger kommer att uppgå till 416 miljoner kronor om året. Genom borttagandet av de skattefria barnavdragen, varom beslut nyss har fattats i samband med den nya skattelagstiftningen, får staten en inkomstökning, som kan beräknas till omkring 140 miljoner kronor. Det betyder alltså att landets barnfamiljer, såväl barnrika som icke barnrika, komma att av samhället erhålla ett nytt stöd av omkring 275 miljoner kronor om året. Det är alltså det nettotillskott som de komma att erhålla, om kammaren följer Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

Jag skall också nämna ett par andra siffror, som kunna belysa omfattningen och innebörden av detta förslag. År 1940 beräknades antalet enbarnsfamiljer till 443 700, antalet tvåbarnsfamiljer till 215 900, trebarnsfamiljerna till 85 300, fyrbarnsfamiljerna till 32 400 och familjer med fem eller flera barn till 24 100. Det blir sålunda sammanlagt 801 400 familjer. Det var som sagt 1940, och antalet torde nu vara större; jag har inte några färskare siffror tillgängliga. Sannolikt kan man väl nu räkna med närmare en miljon familjer eller hushåll, som få glädje av beslutet om allmänna barnbidrag. Jag tror inte att jag gör mig skyldig till någon överdrift, om jag säger att det överväldigande flertalet av landets barnfamiljer — man kanske kan göra undantag för 5 procent — kommer att välsigna denna dag, då riksdagen fattat sitt beslut i frågan.

Emellertid ha vi ju genomfört åtskilliga andra hjälpformer för barnfamiljerna, som man inte får glömma, om man skall försöka fixera den moderna familjevårdande politiken i vårt land. Man har under årtal tidigare diskuterat, huruvida naturalinjen eller kontantlinjen vore att föredraga, när det gäller att stödja barnfamiljerna. För min del tror jag att vi ha gjort en mycket god kompromiss i det avseendet. Vi ha ju tidigare gått på naturalinjen, och genom beslutet i dag komma vi även att gå på kontantlinjen. De mest betydelsefulla av besluten på naturalinjen äro hyresrabatterna och skolmåltiderna. Men det finns åtskilliga andra stödformer, som jag här inte skall räkna upp. Det torde väl vara åtminstone sju eller åtta olika åtgärder som beslutats såsom stöd åt barnfamiljerna. Jag vill emellertid nämna att beloppet 260 kronor, som här föreslås såsom kontantbidrag, är nästan precis det belopp som familjer med två barn och därutöver — men inte enbarnsfamiljerna — komma att erhålla såsom stöd på naturalinjen om barnen befinna sig i skolåldern. Det är givetvis inte lätt att exakt beräkna vilken sammanlagd kontantsumma åtgärderna på naturalinjen motsvara, men vid en beräkning som jag försökt göra har det visat sig att de kunna uppskattas till omkring 260 kronor per år och barn.

Jag skall tillåta mig att påpeka ytterligare en sak. Det skulle inte förvåna mig om man undrat varför regeringen föreslog en förhöjning av det belopp

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)

som befolkningsutredningen kommit till, nämligen 200 kronor per barn och år, till 260 kronor. Jag vill då erinra om att befolkningsutredningen beräknade nettobehållningen för barnfamiljerna, sedan förmånen av de skattefria barnavdragen avskaffats, till omkring 200 miljoner kronor. När vi började göra våra beräkningar i departementet, funno vi emellertid att skattevinsten undervärderats i befolkningsutredningens framställning. I denna hade man räknat med en skattevinst av 70 miljoner kronor eller sålunda med en bruttoutgift för barnfamiljerna av 270 miljoner kronor. Vi kommo fram till att man kunde beräkna skattevinsten, med nuvarande penningvärde och med samma barnantal som befolkningsutredningen räknat med, till sannolikt minst 140 miljoner kronor. Om vi hade accepterat förslaget om ett bidrag på 200 kronor per barn, skulle det ha betytt att vi skurit ned nettobehållningen för barnfamiljerna från 200 miljoner kronor till 130 miljoner kronor. För min del ansåg jag det rimligt att barnfamiljerna skulle erhålla ett nettobelopp av ungefärligen den storleksordning som befolkningsutredningen hade tänkt sig, då den föreslog ett bidrag av 200 kronor. Jag kom till det resultatet, att det som bäst motsvarade detta önskemål vore ett barnbidrag på 250 eller 260 kronor, och stannade slutligen för 260 kronor. Det skulle betyda — om jag utgår från att de av befolkningsutredningen beräknade barnsiffrorna voro riktiga men dess skattesiffror som sagt oriktiga — en nettobehållning för barnfamiljerna av 211 miljoner kronor i stället för 200 miljoner. I jämförelse med de stora belopp det här gäller ansåg jag dock att denna höjning var ganska ringa och att man därför borde kunna gå med på ett bidrag av 260 kronor. Detta har nu accepterats av utskottet, och jag hoppas som sagt att andra kammaren nu skall följa utskottet och regeringen till glädje och fromma för kanske en miljon hem i detta land.

I mitt tycke har utskottets utlåtande fått en liten skönhetsfläck, då utskottet tagit bort möjligheten till barnbidrag för barn mellan 16 och 18 år, som studera. Men jag vågar nu för min del inte rekommendera kammaren att fatta något annat beslut än det som utskottet tillstyrkt. Ty vi måste ju komma fram till ett beslut. Första kammaren har redan fattat beslut i överensstämmelse med utskottets förslag, och en sammanjämkning är väl praktiskt taget utesluten.

Herr Hagård: Herr talman! Man måste erkänna att den föreliggande frågan är så betydelsefull, att den står i paritet med de båda stora sociala reformer, varom beslut fattats under senare år, nämligen folkpensionernas förbättring och den obligatoriska sjukförsäkringen. Ett gemensamt drag är också att bakom besluten står en i princip fullt enig riksdag. Det är bara i detaljerna — visserligen i några avseenden rätt betydelsefulla sådana — som meningarna gått isär. Att man på något håll inför den nuvarande ekonomiska situationen velat ställa sig en smula avvaktande i fråga om tidpunkten för reformens ikraftträdande, kan enligt mitt förmenande inte sägas ha inneburit något försök till ett definitivt avvisande av tanken att på detta sätt stödja barnfamiljerna.

Den befolkningspolitiska anordning som i dag kommer att beslutas ställer alla föregående beslut på detta område i skuggan, även om dessa i och för sig varit rätt betydelsefulla. Kostnaderna ha också helt andra dimensioner än i fråga om tidigare av befolkningsutredningen förberedda åtgärder.

Men, herr talman, för den som är vän av ordning i fråga om allmän förvaltning, står dock en fråga i detta sammanhang obesvarad. Hade det inte gått att åstadkomma en enklare och framför allt mindre kostsam anordning för överbringande av det nu föreslagna stödet till barnfamiljerna? Är det

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)

nödvändigt att först hopsamla de erforderliga skattemedlen och sedan skapa en relativt stor och kostsam utredningsapparat för att beloppen skola gå åter till delvis samma medborgare? Det är på denna punkt som man vill sätta in kritiken. Jag väntar mig emellertid, herr talman, inte något svar på dessa mina frågor.

Utskottet är i den föreliggande frågan i princip enhälligt. I vissa detaljer föreligger emellertid en viss meningsskiljaktighet, och en del av dessa meningsskiljaktigheter framhävas också i den till utskottets utlåtande fogade reservationen. På grund av det nyss fattade beslutet i skattefrågan är varje resonemang om den del av utskottets hemställan som upptages under punkten A överflödigt. Den del av reservationen som avser punkten B kvarstår dock. Reservationen ansluter sig i denna del till en motion av herr Håstad m. fl., vari yrkats att bidragen skulle differentieras till förmån för de barnrika familjerna. Bidraget till det första barnet skulle sålunda utgå med ett relativt sett mindre belopp än för de följande. Denna tankegång sammanfaller på visst sätt med den som i annat sammanhang framfördes av mig i ett yttrande inom socialvårdskommittén i detta ärende, nämligen att kontant barnbidrag inte alls skulle utgå för det första barnet utan först för det andra och följande. En sådan anordning kunde beräknas innebära en minskning av kostnaderna med omkring hälften, och avsikten var dessutom att man sedan en viss erfarenhet vunnits om organisationen skulle kunna taga upp frågan om barnbidrag även för det första barnet.

Utskottet har ägnat en stor del av sitt arbete åt att skärskåda en fråga av mera praktisk innebörd i detta sammanhang, nämligen frågan om utbetalningssättet. Innan jag går närmare in på den frågan vill jag erinra om att befolkningsutredningen beträffande frågan om den lokala anknypningen till den kommunala förvaltningen diskuterade flera olika projekt. Bland redan befintliga organ hade man först och främst att tänka på barnavårdsnämnderna. Av någon anledning ansåg emellertid befolkningsutredningen att baravårdsnämnderna inte kunde komma i fråga. Man hade väl fastnat för något i barnavårdsnämndernas verksamhet som gjorde att de inte ansågos lämpliga. I stället gav man på hand ett resonemang om att man tänkte inrätta ytterligare ett kommunalt organ, nämligen en s. k. familjenämnd, som skulle ta hand om barnbidragens utbetalning. Emellertid reste sig en opinion, som inte ville vara med om ytterligare kommunala organ. Man kom då överens om att man skulle inrätta en familjenämnd men att denna skulle få överta även barnavårdsnämndens uppgifter. Departementschefen har för sin del i fråga om den lokala anknypningen stannat för barnavårdsnämnderna. Man kanske inte får glömma att befolkningsutredningen inte precis varit någon rationaliseringsutredning. Ingen utredningskommitté har väl föreslagit så många olika kommunala organ som den gjort. Jag erinrar om hemhjälpnämnden, hemhjälpstyrelsen, husmoderssemesternämnden, husmoderssemesterstyrelsen o. s. v.

Emellertid kan jag lämna detta därhän och gå in på frågan om själva utbetalningssättet. För att få klarhet i denna fråga tillsatte departementschefen särskilda utbetalningssakkunniga, som kommo fram med ett förslag om central utbetalning. Man hade givetvis även undersökt möjligheterna att få ett lokalt utbetalningssätt till stånd. Den uppfattning, som de sakkunniga kommo fram till, delades inte bara av de sakkunniga själva utan av så gott som samtliga remissinstanser. Sålunda förordades det centrala utbetalningssättet av socialstyrelsen, pensionsstyrelsen, generalpoststyrelsen, statens organisationsnämnd — den sistnämnda bör ju ha särskilda förutsättningar att bedöma frågan — och vidare av alla länsstyrelser med undantag av länsstyrel-

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)

sen i Göteborgs och Bohus län, som ju är känd för sin speciella inställning, när det gäller centralisering eller icke centralisering. Departementschefen har emellertid ansett att barnavårdsnämnderna bära vara utbetalningsorgan. Vad som därvid varit avgörande för honom har varit att vissa svårigheter skulle kunna uppstå att sätta reformen i tillämpning på bestämd tid, om man valde central utbetalning. Även frågan om möjligheterna att anskaffa personal och lokaler i huvudstaden har i viss mån spelat in i det resonemanget. Emellertid är en mycket stark opinion inom kammaren och inom utskottet — ehuru den icke tagit sig uttryck i någon reservation — på det klara med att det inte är så förmånligt att välja det lokala utbetalningssättet. Det har sagts att den materiel och den maskinella utrustning som måste anskaffas för central utbetalning inte skulle kunna erhållas på den korta tid som står till buds. Utskottet har närmare undersökt denna sak, och därvid har man fått bekräftelse på den uppgift, som lämnats i den av herr Andersson i Dunker m. fl. väckta motionen, nämligen att det finns möjlighet att anskaffa utrustningen i så god tid att de första utbetalningarna kunna göras i slutet av mars eller senast i början av april. Utskottet har emellertid inte velat tillråda något som helst uppskov, utan har sett saken på ungefär samma sätt som departementschefen.

Det kanske inte skulle skada att närmare belysa vad ett system med central utbetalning innebär. De flesta vilja kanske föreställa sig att det skulle erfordras en oerhört stor uppsättning av manuell arbetskraft för detta ändamål. Det är emellertid inte på det sättet. Även med lokal utbetalning måste man ha ett gemensamt organ för hela verksamheten och det måste därför bli nödvändigt att upprätta en särskild s. k. barnbidragsavdelning inom postverket, som skulle ha hand om denna verksamhet så att säga centralt. Ett sådant arrangemang skulle innebära en personalkostnad — om jag fattat uppgifterna riktigt — för 19 resp. 14 anställda, beroende på det hålkortssystem, som skulle användas. Begagnar man i stället anordningen med adresseringsmaskiner, skulle personalstyrkan komma att uppgå till 34 personer. Även med lokal utbetalning måste man under alla förhållanden ha en särskild barnbidragsavdelning inom postverket, för vilket ändamål skulle behövas minst 17 anställda. Den personalökning som skulle krävas för en central utbetalning är sålunda, mina damer och herrar, ganska ringa. Det är detta som jag särskilt velat understryka.

För våra barnavårdsnämnder i landet kommer det beslut, som nu fattas och som jag förmodar går i den riktning utskottet föreslår, att föra med sig åtskilliga konsekvenser. Jag hade för några dagar sedan tillfälle att träffa samman med en barnavårdsnämndsordförande, som bekymrat frågade, huru han skulle kunna klara av den uppgift det här gäller när han, som han sade, endast hade 10 kronor i anslag från kommunens sida för bestridande av kostnader för porto och skrivmateriel. Även om han på den punkten kunde få en förstärkning, så förmenade han dock, att de rent manuella arbetsuppgifter, som skulle åligga honom, skulle bli alltför betungande. Frågan blir då hur man skall kunna lösa detta problem. Det blir en för stark belastning på ordförandena, och det kan hända att frågan om att anställa särskild personal i kommunerna på detta område tvingar sig fram vida tidigare än vi hade beräknat och långt innan vi stå inför den förstörade primärkommunen. Utskottet har emellertid tagit denna fråga så pass allvarligt, att det har ifrågasatt, huruvida man inte nära nog får betrakta det beslut om lokal utbetalning, som kommer att fattas, som ett provisorium och begär indirekt att en skyndsam utredning göres på denna

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)

punkt. Det är dock att beklaga att resultatet av en sådan utredning inte kan väntas föreligga förrän man i kommunerna kanske har fått skaffa sig en viss maskinell uppsättning och viss arbetskraft. Under alla förhållanden har man inom utskottet ansett det skäligt och lämpligt, att kommunerna för det arbete de lägga ner för att distribuera statsmedel, alltså för fullgörandet av en statlig uppgift, få ersättning av staten. Utskottet står enigt när det begär en utredning i detta syfte.

Departementschefen har också berört frågan om ersättning till kommunerna men har ganska lätt avfärdat densamma genom att säga att kommunerna ändå få en väsentlig lindring genom det nya barnbidragssystemet. Han nämner därvid den minskning som uppstår i fattigvårdsutgifterna och i kostnaderna för omhändertagande av barn och anser att kommunerna därför kunna bära den extra börda, som nu tillkommer. Jag tycker att statsrådet i detta sammanhang förbiser en mycket viktig sak, som betonats oupphörligt, nämligen att barnbidragen inte skulle på något sätt ersätta andra former av understöd ifrån det allmänna.

Jag har, herr talman, kanske alltför mycket uppehållit mig vid denna praktiska detalj, som jag dock anser vara så pass viktig och betydelsefull, att jag tvingats att mera utförligt gå in på den. Uppläggningsen för slaget i denna del har enligt mitt förmenande inte gjorts med hänsyn tagen till det kommunala arbetet i allmänhet och allmänna synpunkter på rationalisering o. d., och man har inte heller fäst tillräckligt avseende vid de lokala barnavårdsnämndernas förmåga, deras utrustning i allmänhet o. s. v. Om det är sant som någon antytt att barnavårdsnämnderna äro de lokala organ, som äro mest efterblivna i sin verksamhet, får man nu en anledning att förbättra deras organisation och sätta fart på deras arbete. Har detta varit avsikten har man vunnit ett ganska bestämt syftemål.

Utskottet har dessutom understrukit ett i detta sammanhang allmänt önskemål, nämligen att tillsyningsmyndigheten, socialstyrelsen, måtte bemöda sig om att skapa ett sådant system i fråga om anmälning, registrering, protokollföring och dylikt, att formerna för dessa barnbidrags utbetalande bli så enkla och lättfattliga som möjligt. Men, herr talman, när man i utskottet under hand fått sätta sig in i de anordningar, som vederbörande väl preliminärt tänkt sig i detta sammanhang, och finner att exempelvis inte minder än tre formulär behöva fyllas i innan någon som helst utbetalning kan ske, vartill kommer protokollföring av beslutet samt slutligen arbetet med ifyllande av barnbidragsanvisningar m. m., har man anledning att bli en smula fundersam på den punkten. Det ligger emellertid i sakens natur, att när ett kommunalt organ på detta sätt anlitas för en statlig uppgift, så måste det för att tillfredsställa kraven på kontroll och inspektion bli en ganska omständlig apparat.

Jag vill slutligen erinra om att vi när det gäller ålderdomsförsörjningen, folkpensioneringen, aldrig ett ögonblick tänkt på att anordna lokala utbetalningsformer. Utbetalningarna för detta ändamål ha alltid skötts centralt. Icke ens när det gäller sådana ting, som enligt bestämmelserna för den utvidgade folkpensioneringen äro beroende av kommunalt beslut, nämligen de särskilda bostadstilläggen, har man ifrågasatt en kommunal utbetalning, utan lagt även utbetalningar av rent kommunal karaktär på de statliga utbetalningsorganen. Det är alltså endast utbetalningen av de allmänna barnbidragen som kommer att läggas på kommunerna. Jag skulle, om herr statsrådet och chefen för socialdepartementet varit här, velat till honom göra en hemställan, att han, därest han finner att det finns fog för den fram-

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)

ställning, som utskottet har gjort om att det föreslagna utbetalningssättet skall betraktas som ett provisorium och om en skyndsam utredning om övergång till central utbetalning, ville verkställa denna så snart som möjligt innan kommunerna ha bundit sig vid en anordning, som är förenad med kostnader för anställd arbetskraft och maskinell utrustning.

Herr talman! Jag har utförligt uppehållit mig vid de praktiska synpunkterna på detta ämne. Jag tror att det kanske varit av allmän betydelse, åtminstone är detta fallet för min egen del. Jag ber att få yrka bifall till den del av reservationen, som är betecknad med B under rubriken »Utskottets hemställan».

Herr **Mårtensson**: Herr talman! När riksdagen går att fatta beslut om en så betydelsefull och omfattande reform, som införandet av allmänna barnbidrag, är det att hälsa med tillfredsställelse att detta beslut kan fattas i stort sett i enighetens tecken. Jag skulle i detta sammanhang vilja uttala ett tack till socialminister Möller och övriga, som ha sysslat med denna fråga, för det energiska och framgångsrika arbete som nedlagts för att föra frågan fram till en tillfredsställande lösning.

Jag är medveten om att det kan råda delade meningar om vissa detaljer i detta förslag, men dessa detaljer undanskymmas av de stora fördelar som förslaget kommer att medföra för flertalet barnfamiljer här i landet. Man kan ha olika meningar om huruvida kostnaderna äro större per barn, om det är ett eller flera barn i familjen. Herr Hagård berörde nyss denna fråga. Befolkningsutredningen har framhållit att kostnaderna per barn äro större i ett mindre hushåll än i ett större. I verkligheten är det väl även så, att när det första barnet kommer, måste den förvärvsarbetande kvinnan sluta sitt arbete och kanske för en längre tid eller för all framtid ägna sig åt hemmets skötsel. Samtidigt som kvinnan lämnar detta sitt förvärvsarbete går familjen miste om en viss del av sin inkomst och kommer därmed i ett sämre ekonomiskt läge. Det är inte minst med hänsyn härtill som det enligt min mening är berättigat att barnbidraget får utgå med lika stort belopp även för det första barnet. Bestämmande av barnbidragets storlek efter barnantalet skulle enligt min mening i viss mån kunna verka premierande, och jag måste säga att detta inte är tilltalande. Jag kommer därför, herr talman, att på denna punkt yrka bifall till utskottets förslag.

Beträffande frågan huruvida utbetalningen av dessa barnbidrag skall ske centralt eller lokalt kunna meningarna självfallet gå starkt isär. Men det har ju efter de undersökningar som utskottet företagit på detta område framkommit, att det — om utbetalningen skall ske centralt — knappast finnes någon möjlighet att ordna utbetalningarna vid den tidpunkt då det är avsett att de första utbetalningarna skola göras. Utskottet har därför på denna punkt anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag. Som den föregående ärade talaren framhöll har utskottet emellertid gjort en hemställan till Kungl. Maj:t om att frågan måtte bli föremål för en särskild undersökning. Om det vid en sådan undersökning skulle visa sig att det för framtiden kan bli lämpligare med en central utbetalning än med en lokal sådan, är det att förutsätta att förslag härom kommer att framläggas.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru **Nordgren**: Herr talman! Den fråga som kammaren nu har att fatta beslut i torde utan överdrift kunna betecknas som en av de mest betydelsefulla. Det kommer givetvis att vara av oerhörd betydelse för barnfamiljerna

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)

att genom dessa barnbidrag få ett regelbundet tillskott till sina barns försörjning. Säkerligen är också tacksamheten stor bland folket ute i landet över att denna stora fråga nu får sin lösning.

Jag kan inte dela de synpunkter, som talesmannen för reservanterna, herr Hagård, gav uttryck åt, nämligen att det kunde vara skäligt att låta barnbidrag utgå först efter andra barnet. Vid ett ytligt betraktande kan det naturligtvis förefalla som om en familj med endast ett barn själv bör kunna svara för kostnaderna för detta barn. Alla torde väl dock veta, att de största och drygaste kostnaderna inställa sig vid det första barnets födelse. Då äro föräldrarna i regel unga, kanske nygifva, och ha ofta ekonomiska svårigheter att dragas med. Jag tror därför att det skulle vara ett missgrepp att vid denna tidpunkt undandraga dem det stöd som barnbidraget utgör.

Jag begärde emellertid närmast ordet, herr talman, för att beröra en detalj i utskottets utlåtande, där utskottet gjort avsteg från Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:t har ansett att barnbidrag under vissa förhållanden bör kunna utgå till barn eller ungdomar mellan 16 och 18 år. Utskottet har icke kunnat dela denna uppfattning. Naturligtvis kan det föreligga en viss motivering för att låta ett dylikt barnbidrag utgå, då avdrag vid beskattningen fått göras för barn i dessa åldrar, och enligt det beslut riksdagen tidigare fattat i skattefrågan, barnavdragen helt försvinna och ersättas av allmänna barnbidrag. Men, genom omläggningen av skattebestämmelserna, göras ju även andra avsteg från tidigare bestämmelser. Sålunda få ju barnfamiljer, vilkas inkomster överstiga ett visst belopp, vare sig barnavdrag eller barnbidrag. Utskottet har grundat det avsteg som gjorts från Kungl. Maj:ts förslag på olika skäl. Vi ha först och främst ansett att det torde bli ganska besvärligt för barnavårdsnämnderna att bedöma när ett barn icke i tillräcklig utsträckning kan bidra till sin egen försörjning. Då skall barnavårdsnämnden undersöka huruvida det är något fel på detta barn eller om man av andra skäl håller det hemma. När det gäller dessa barnbidrag måste en ingående behovsprövning företagas, vilken med hänsyn till att barnbidragen i övrigt icke falla under behovsprövning, icke blir så angenäm att utföra.

För utskottets uppfattning tala även andra omständigheter. Det torde väl vara synnerligen lämpligt att de åtgärder som vidtagas för de ungas studier äro samlade hos ett enda organ. Riksdagen har tidigare beslutat att barn på landsbygden, utan behovsprövning, skola kunna komma i åtnjutande av ett belopp på 500 kronor per skolår i stipendier och att alla studiebegåvade barn både i städer och på landsbygden därutöver, efter behovsprövning, skola kunna erhålla ett bidrag av 540 kronor, plus vissa resebidrag och fria skolmåltider. Om detta icke anses tillfyllest är det väl lämpligt att man höjer dessa stipendier, så att man slipper att ha två olika organ för att lämna den hjälp till den studiebegåvade ungdomen som är erforderlig.

Man får vidare beakta att ungdomen icke upphör med sina studier vid 18 års ålder, såvida den har studiebegåvning, och ämnar gå vidare. Denna ålder överskrides väl ofta avsevärt. Det är väl inte så värst många unga som avlägga studentexamen exempelvis vid 18 års ålder, ehuru naturligtvis sådana finnas. Det kan ju dessutom ofta gälla en fortsättning av studierna. I sistnämnda fall ha de ju att lita till studielån. För yrkesutbildning, t. ex. utbildning vid lantmannaskolor och vistelse vid folkhögskola, kunna de unga erhålla stipendier upp till 90 kronor i månaden. I den mån detta icke räcker bör man också ha möjlighet att öka detta belopp. Dylika frågor böra alltså lösas i ett sammanhang och icke bli föremål för olika åtgärder. De äro ju i sak lika. Utskottet har ju också varit enhälligt på den punkten.

Jag skulle bättre ha förstått förslaget, om det inneburit, att barnbidrag

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)

skulle utgå till alla barn som icke fyllt 18 år. Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt tycker jag innebär en orättvisa mot de unga mellan 16 och 18 år, som gå ut i det praktiska arbetet direkt. Dessa unga komme då i en sämre ställning än de som gå studievägen, och samhället har väl ändå behov av de ungas arbetskraft på olika arbetsområden.

Jag vill emellertid erinra om att utskottet starkt understrukt, att det bör sörjas för den studiebegåvade ungdomen på ett tillfredsställande sätt. Detta bör emellertid, enligt utskottets mening, ske genom andra åtgärder än att låta barnbidrag utgå för dessa ungdomar.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Andersson** i Dunker: Herr talman! Jag tänkte endast säga några ord om själva systemet för utbetalningen av dessa barnbidrag. I detta avseende har ju Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet tillstyrkt, att utbetalningen skall ske lokalt genom barnavårdsnämnderna. Utskottet är visserligen en smula tveksamt och rekommenderar Kungl. Maj:t att göra en undersökning, huruvida det inte kunde vara lämpligare med ett centralt utbetalningssystem. Nu har ju dock en sådan utredning redan företagits, och jag har haft det nöjet att vara med i denna utredning. Vi kommo därvid fram till det resultatet att en utbetalning av dessa barnbidrag borde ske centralt genom en särskild barnbidragsavdelning inom postverket. Det föreligger enligt vår mening mycket starka skäl för en sådan anordning.

Genom den lokala utbetalningen skulle barnavårdsnämnderna komma att belastas på ett oskäligt sätt. De kanske inte alltid skulle kunna klara upp saken. Barnavårdsnämnderna komma ju ändå under alla förhållanden att få ett ganska betydande merarbete genom dessa barnbidrag. Skola nämnderna också handhava själva utbetalningen, d. v. s. utskrivandet av dessa anvisningar, som skola skickas till alla bidragsmottagare, blir arbetet högst väsentligt ökat. Barnavårdsnämnderna komma då att belastas inte endast vid uppläggningsen av detta system, utan i fortsättningen även med förändret av ganska vidlyftiga register. Det skall föras register över varje barn och över varje bidragsmottagare, och dessa register skola ständigt hållas aktuella. Varje barn som föds skall naturligtvis föras in i registret, och om ett barn dör skall det avföras ur registret. Vidare skall varje flyttning, både inom kommunen och till annan kommun registreras. Dessa uppgifter komma att i mycket hög grad belasta barnavårdsnämnderna. Därtill kommer arbetet med att varje kvartal skriva ut denna mängd av bidragsanvisningar. Jag skulle föreställa mig att det merarbete, som barnavårdsnämnderna komma att få genom att ha hand om dessa barnbidrag — framför allt genom registerföring och utskrivning av bidragsanvisningar — kommer att mångdubbla barnavårdsnämndernas arbete jämfört med allt det arbete man haft förut. Jag fruktar att det för en hel mängd barnavårdsnämnder kommer att möta mycket stora svårigheter att klara denna sak.

Vid vår utredning hade vi överläggningar med en hel rad olika myndigheter och organisationer, som kunde vara intresserade av detta. Vi överlade med representanter för landskommunernas förbund, representanter för svenska stadsförbundet, med personer i pensionsstyrelsen och postverket, med representanter för svenska fattigvårds- och barnavårdsförbunden samt barnavårdsnämndens ordförande i ett antal kommuner. Samtliga dessa förklarade med en mun att de ansågo det vara synnerligen olämpligt att belasta barnavårdsnämnderna med detta mycket krävande merarbete. Trots detta har Kungl. Maj:t gått på denna linje. Jag är dock inte så förvånad över detta, ty vid

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)

vissa förhandlingar, som vi i utredningskommittén hade med vederbörande statsråd, fingo vi det intrycket, att statsrådet redan från början var inställd på att utbetalningen skulle ske lokalt genom barnvårdsnämnderna. Vilket resultat vi i utredningen än kommit till, var det nog statsrådets mening, att utbetalningen av dessa barnbidrag skulle ske lokalt. Jag tror att statsrådet kanske skulle ha kommit till en annan uppfattning om han själv haft någon erfarenhet av en kommunalmans arbete. Han såg emellertid saken på ett annat sätt och ville också ha det så. Det förefaller mig vidare som om utskottet tagit ganska lätt på denna sak, att man närmast ansett att utskottet bara hade att göra som Kungl. Maj:t föreslagit.

Om jag emellertid skulle göra en jämförelse med förhållandena på andra veksamhetsområden kanske det blir litet klarare för kammarens ledamöter, varför detta av utskottet tillstyrkta förslag med den lokala utbetalningen ter sig så underligt för mig, när man kan ordna det genom en central utbetalning och ett centralt utskrivande av dessa anvisningar med hjälp av de utomordentliga maskinella anordningar, som numera stå till förfogande. Vid den centrala utbetalningen skulle man, som herr Hagård tidigare anförde, med anlitan av dessa moderna maskiner inte behöva anställa mer än i ett fall fjorton till femton och i värsta fall trettio till trettiofem personer, mest flickor, som skulle sköta hela denna apparat med registerföring, utskrivning av anvisningar samt revision och kontroll. Vid den lokala utbetalningen måste en eller flera personer i var och en av våra 2 400 eller 2 500 kommuner komma att helt eller delvis sysselsättas med detta. Särskilt i de mindre kommunerna har man inga som helst maskinella anordningar, man har ofta nog inte ens någon skrivmaskin till hjälp, utan man får sköta allt detta för hand. Det är ganska underligt att man i dessa tider, när man måste spara på arbetskraft, och det talas så mycket om rationalisering, kan rekommendera ett sådant system. Vad skulle kammarens ledamöter, särskilt de många tidningsmännen här säga, om man t. ex. skulle rekommendera dem att i en stor daglig tidning i stället för att använda sig av en modern tryckpress gå tillbaka till handsättning och att använda en handtryckmaskin! Vad skulle man säga, om man rekommenderade människorna att använda de gamla hästdiligenserna i stället för ett modernt järnvägståg. Jag kan taga ett annat exempel, som ligger mig som jordbrukare närmare. Vi jordbrukare veta att på stora gårdar, där man har stora fina fält, kan man numera använda sig av en modern skördetröska när det gäller att snabbt taga in skörden. Hur skulle jordbrukarna uppfatta det om de blevo rekommenderade att gå tillbaka till lien eller skäran när det gällde att skörda på dessa fält? Ungefär på samma sätt är det här, när man i stället för att använda sig av de moderna maskinerna föreslår att man skall använda rena handarbetet. Det måste enligt min mening bli ett utomordentligt slöseri med arbetskraft, om det rekommenderade förslaget går igenom.

Jag kan, herr talman, åtminstone för min del omöjligen tillstyrka och rösta för det förslag, som Kungl. Maj:t och utskottet här kommit med när det gäller valet av utbetalningssystem. Man har som skäl anförde att det skulle kunna hända, att den första utbetalningen inte skulle kunna ske på beräknad tid, d. v. s. i slutet av mars, om man valde det centrala utbetalningssystemet. Herr talman! Jag tror mig veta så pass mycket om detta, att jag vågar säga, att risken för att den första utbetalningen inte skall kunna ske i slutet av mars nästa år, den är lika stor om man väljer det system Kungl. Maj:t och utskottet föreslår. Jag tror mig veta, att det inte kommer att hänga på maskinerna, utan det kommer att hänga på möjligheterna att få in alla erforderliga uppgifter, få dem registrerade och ordnade på det sätt, som måste

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)

ske. Det är således på det rent organisatoriska området man möter de största riskerna. Om man skulle gå in för denna centrala utbetalning, som jag tilllåt mig rekommendera, kan det inte ske något värre än att den första utbetalningen skulle uppskjutas kanske en månad. Det är den största risk man skulle löpa. Men har man kunnat vänta på barnbidraget så pass länge som man gjort, så kan väl det förhållandet att man kanske inte kan göra den första utbetalningen förrän i april i stället för i slutet av mars månad nästa år inte vara avgörande, när man nu skall taga ställning till detta.

Herr talman! Jag skall inte yttra mig vidare utan ber endast få yrka bifall till motionen II: 419 som väckts av mig och några andra ledamöter i kammaren och som går ut på att riksdagen måtte besluta om en central utbetalning av barnbidragen.

Jag skall kanske tillägga en sak. I nämnda motion framhålles det, att kommunerna borde ha någon ersättning för det arbete, som påläggdes dem för denna rent statliga uppgift. Detta har ju utskottet verkligen beaktat och föreslagit i skrivelse till Kungl. Maj:t. Jag hoppas att Kungl. Maj:t snarast möjligt går i författning om detta.

Herr talman! Jag yrkar således bifall till motionen nr 419 i denna kammare.

Häruti instämde herr *Carlsson* i Bakeröd.

Herr **Jacobsson** i Igelsbo: Herr talman! Att de nuvarande barnavdragen i vår skattelagstiftning lämna otillfredsställande kompensation för barnfamiljerna i de lägre inkomstgrupperna, därom kunna vi nog vara eniga. De föreslagna allmänna barnbidragen komma att på ett väsentligt bättre sätt fylla denna uppgift. Utskottets majoritet har också förordat Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende. Reservanterna herrar *Mannerskantz* och *Hagård* ha alternativt förordat barnbidrag antingen graderat efter inkomst eller efter barnantal. Då riksdagen redan i går fattade beslut i fråga om skatteavdragen, kan ju endast det senare alternativet komma i fråga.

Graderingen efter barnantal med respektive 150 kronor för första barnet och 300 kronor för andra barnet samt 450 kronor för det tredje och vardera av övriga barn kan jag för min del ej finna vara väl funnen. De allmänna barnbidragen med ett enhetligt belopp av 260 kronor anser jag vara att föredraga. Utskottet säger i sitt utlåtande följande: »Såsom befolkningsutredningen framhållit är kostnaden per barn mindre i ett stort hushåll än i ett litet. Detta skulle närmast motivera, att de familjer som ha få barn erhålla högre bidrag per barn än familjer med många barn. Å andra sidan täcker det föreslagna allmänna barnbidraget endast en del av barnkostnaderna. En växande barnskara blir därför en växande belastning på den enskilda familjens ekonomi. Skäl kunna därför anföras för att lämna flerbarnsfamiljerna högre kompensation för barnkostnaderna. En sådan högre kompensation erhålles emellertid, om bidraget göres lika för alla barn. Enligt utskottets mening saknas skäl att i fråga om de allmänna barnbidragen tillerkänna flerbarnsfamiljerna ytterligare kompensation på sätt föreslagits i motionen II: 444.»

De av utskottet framförda skälen finner jag vara tillräckliga för godtagande av principen om enhetliga allmänna barnbidrag.

I fråga om de föreslagna behovsprövade barnbidragen för barn mellan 16 och 18 år framhåller utskottet: »Utskottet föreslår därför, att allmänt barnbidrag icke utgår för barn i åldern 16—18 år. Statligt stöd till studerande ungdom över 16 år bör i stället lämnas i form av stipendier. I fråga om barn i åldern 16—18 år, som på grund av sjukdom icke kan i mera av-

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)

sevärd grad bidraga till sin försörjning, bör stöd lämnas i annan form än i form av allmänt barnbidrag. I den mån redan vidtagna åtgärder på dessa områden icke kunna anses utgöra tillräcklig kompensation för barnavdragens bortfallande beträffande barn i åldern 16—18 år bör en utbyggnad av åtgärderna snarast möjligt komma till stånd.» Detta är vad utskottet sagt just om de behovsprövade barnbidrag, som föreslagits i den kungliga propositionen.

Givet är, och det kan inte förnekas, att vissa familjer med barn i åldern 16—18 år skulle få en viss försämring, om inte den av utskottet föreslagna utredningen om att försämringen skulle kompenseras genom en utbyggnad av studiestipendierna för denna kategori kommer till stånd, alltså att stipendierna skulle anpassas så att i dessa åldrar stipendier för såväl teoretisk som praktisk undervisning skulle utgöra kompensation för det mistade skatteavdraget. Ett skäl mot att utsträcka rätten till allmänna barnbidrag längre än utskottet föreslagit är först och främst svårigheten för de lokala organen, i detta fall barnavårdsnämnderna, att tillfredsställande tillämpa en sådan lagstiftning. Nu är saken lätt med det nu gällande skatteavdraget. Om vid taxeringen pojken eller flickan taxeras till en inkomst av minst 600 kronor, så skall fadern icke ha avdrag för respektive barn. Saken är sålunda, som jag nyss sade, på det sättet mycket enkel med hänsyn till skatteavdragen. Nu skulle barnavårdsnämnderna i stället få bedöma den inkomst vederbörande barn skulle komma att åtnjuta för den närmaste framtiden med alla risker, som en sådan bedömning för med sig, bl. a. med hänsyn till den olika tillämpning, barnavårdsnämnderna på detta område skulle komma att göra sig skyldiga till. En del barnavårdsnämnder skulle tillämpa bestämmelserna restriktivt, andra åter mera generöst o. s. v.

Rörande utbetalningssättet ha de sakkunniga förordat en central utbetalning, som även förordats av herr Andersson i Dunker m. fl. i en motion. Utskottet säger om den saken följande: »Utskottet har närmare undersökt denna fråga och kommit till det resultatet, att även om erforderlig maskinell utrustning kan anskaffas i tid, vilket dock i och för sig är något tveksamt, så skulle, därest ett centralt utbetalningssystem valdes, vissa organisatoriska svårigheter kunna medföra, att de första utbetalningarna av barnbidragen icke skulle kunna ske på beräknad tid. Enligt utskottets mening är det bland annat med hänsyn till källskattesystemet absolut nödvändigt, att utbetalningen av barnbidragen icke fördröjes. Med hänsyn härtill anser sig utskottet icke kunna tillstyrka, att vid barnbidragssystemets införande utbetalningen av bidragen ordnas centralt. Ur vissa synpunkter skulle dock ett centralt utbetalningssystem måhända vara att föredraga framför ett lokalt. Utan att taga ställning till detta spørsmål förutsätter utskottet, att frågan om centralt eller lokalt utbetalningssystem senare göres till föremål för ytterligare överväganden.»

Det är klart att man, som ett flertal talare här tidigare framhållit, kan ha delade meningar angående det lämpligaste utbetalningssättet. Då jag själv i åtskilliga år haft med barnavårdsnämnden att göra i en mindre landskommun på 2 500 invånare och i någon mån försökt tänka mig in i hur denna reform skulle verka, har jag kommit till den slutsatsen, att även om det centrala utbetalningssystemet skulle ha vissa fördelar, så har det system, som föreslagits av Kungl. Maj:t och socialministern, den fördelen att barnavårdsnämnderna i det fallet så att säga ha verksamheten på hand på ett helt annat sätt än om den skall skötas centralt från Stockholm.

Här har i debatten icke berörts de visserligen få fall, men dock förekommande, där barnavårdsnämnderna skola få rätt att förordna att det all-

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)

männa barnbidraget skall utbetalas till annan än barnets moder. Såvitt jag kunnat finna måste det även med ett centralt utbetalningssystem ske en betydande registerföring ute hos något kommunalt organ, antingen det nu blir barnavårdsnämnden eller något annat. Detta register måste alltid vara aktuellt. Alla anmälningar skola föras in och de barn, som av olika anledningar icke längre skola finnas i registret, skola avföras. Det är givet, att barnavårdsnämnderna på ett effektivare sätt komma att sköta registren, om nämnderna själva få hand om utbetalningen. Jag ställer mig tveksam till huruvida man kan göra gällande, att det tekniska arbete, som består däri att man fyra gånger om året skall utskriwa dessa anvisningar, kan vara så särskilt betungande, att utföra vid sidan om själva registerföringen. I vilket fall som helst förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t skall ha sin uppmärksamhet riktad på detta och se till huruvida det kan genomföras en ändring, som skulle kunna underlätta arbetsbördan.

Gentemot vad herr Andersson i Dunker anförde i detta avseende vill jag framhålla, att det går nog inte att i samband med en reform av de allmänna barnbidragens typ tänka sig att man icke sköter om utbetalningarna precis på den utsatta dagen. Utskottet har framhållit, att med hänsyn till att källskatten toges ut undan för undan bör även här ifrågavarande bidrag lämnas på bestämda tider. Utöver sin sociala verkan ha nämligen dessa barnbidrag den betydelsen, att de ersätta skatteavdraget. Därför är det av vikt att de bli utbetalade vid rätt tidpunkt.

Att kommunerna för sin medverkan till en helt statlig uppgift böra få ersättning av staten synes mig vara klart. Denna sak har också av utskottet framhållits. Angående ansökningsförfarandet har utskottet framhållit önskvärdheten av att detta göres så enkelt som möjligt, och bör den saken ytterligare poängteras. Blanketterna böra vara så pass enkla att den sökande allmänheten utan att anlita biträde kan ifylla desamma.

Herr talman! Med vad jag här sagt vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru Rönn-Christiansson: Herr talman! Det är givetvis glädjande att konstatera sociala framsteg, och den fråga vi i dag gå att behandla hör till dem. Vad som för mig är särskilt glädjande är att i utskottsutlåtandet finna ut sagt vad vi kommunister anförde i motion redan 1945, nämligen den principen, att varje barn som föds befraktas som en tillgång för hela samhället och att som följd därav samhället också känner sig förpliktat till barnets försörjning. Vidare är det glädjande att reformen syftar till den förebyggande vården i motsats till vad som för närvarande tillämpas, nämligen att samhället ingriper först vid uppenbar ekonomisk nöd.

Vad herr Hagårds yrkande beträffande vill jag i likhet med fru Nordgren framhålla, att det är det första barnet som åsamkar de största ekonomiska utgifterna, men framför allt är det väl den stora skara av ogifta mödrar, som här bli styvmoderligt behandlad, om man nu skulle tillmötesgå detta yrkande. De ensamma mödrarna bli inte behandlade — om jag får använda det uttrycket — så familjärt av samhället. Hjälp till dem är icke så familjebetonad som den hjälp, som utgår till övriga mödrar. Samhället räknar med att den ogifta modern endast får ett barn och att hon alltså inte skall få några fler barn.

Men, herr talman, det var inte bara för att konstatera detta som jag begärt ordet. Jag tillåter mig att fästa uppmärksamheten på de avigsidor som vidlåda förslaget.

Enligt det föreliggande förslaget gäller detsamma som för de beslutade

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)

folkpensionerna, nämligen det försämrade penningvärdet, vilket gör att en välbehörlig tillgång sjunker i värde. Jag tror, att det var herr Dickson som i går uppmanade oss att påtala just detta i varje sammanhang, och jag tror, att det är riktigt. Till detta kommer att barnavdragen i skattehänseende verka försämrande för ett flertal familjer, samt att prisrabatterna bortfalla. Hur det senare verkar skall jag be att få exemplifiera. Det gäller här framför allt de fattiga barnrika familjerna. Om man tar en sådan familj i Göteborgs dyrtortsgrupp, bestående av fem personer — alltså tre barn — och vars inkomster äro så låga, att den är berättigad till rabatt, skall man finna, att denna familj mister fem rabattkort på smör och lika många på mjölk. Räknat med en smörranson av 12 kg per år och individ blir detta 60 kg om året för vår familj. Eftersom rabatten på smör är två kronor per kg, gör detta 120 kronor per år. Mjölkrabatten är 15 öre per liter, och om man beräknar två liter om dagen för familjen, blir det en summa av 110 kronor om året. Sammanlagt har alltså denna familj förlorat 230 kronor per år. Men det mest skrämmande i dagens läge, det är de höga priserna på de nödvändigaste varorna. Eftersom ytterligare prisförhöjningar på livsmedel äro att vänta, tycks det vara en ledstjärna, som man styr efter.

Det är med anledning av detta som jag vill fästa statsrådets uppmärksamhet på att värna om de allmänna barnbidragen i fortsättningen. Detta kan ju ske antingen med ett rörligt tillägg som skydd mot de stegrade levnadsomkostnaderna eller också kan man säkerligen finna andra former för att åt barnen säkra denna reform. I och med denna reforms genomförande är ju inte barnens fulla försörjning säkrad, ty bidragen utgöra endast en ringa del av de verkliga barnkostnaderna.

Givetvis måste man beklaga, att utskottet har försämrat både utredningens och propositionens förslag angående utbetalning av allmänna barnbidrag till barn i åldern 16—18 år. Utskottet anser det inte lämpligt och motiverar detta med att det torde medföra betydande svårigheter för myndigheterna, i detta fall barnavårdsnämnderna. Vidare framhåller man, att med den elastiska formulering som bestämmelserna erhållit befarar — jag vill särskilt kursivera detta ord — *befarar* utskottet att dessa komma att utbetala bidrag till 16—18-åringarna i större utsträckning än som är avsett. Ett dylikt skrivsätt från utskottets sida vittnar icke om den omtanke och ömsinnet gentemot barnen, som man skulle vilja finna i ett uttalande av utskottet.

Här antyder utskottet alltså, att barnavårdsnämnderna komma att utdela mer än som strängt taget är lagligt. Det hade enligt min mening varit bättre, om man inte skrivit fullt så elastiskt utan i stället klart sagt ifrån i lagtexten att allmänna barnbidrag skola utgå till fyllda 18 år.

För fattiga ungdomar gör man det nu ännu svårare. Med en hänvisning till att stipendier kunna erhållas anser utskottet att all rättfärdighet är uppfylld. Men det torde vara ett allbekant faktum, att stipendierna och vad därmed sammanhänger inte äro i lag fastslagna förmåner för de fattiga sökandena. Det är inte alla fattiga begåvade ungdomar, som kunna erhålla stipendier. Inte heller gäller det bara teoretiska studier för dessa ungdomar. Det gäller även yrkesutbildning. Självklart vore det bättre för föräldrarna, om de hade att räkna med en liten men säker inkomst.

I det samhälle där vi leva är vägen stenlagd för de begåvade fattiga ungdomarna. I stället för att utskottet skulle ha hjälpt till att vältra de stenarna ur vägen har man försökt att bibehålla desamma. Det var med en viss förvåning jag hörde socialministern tillstyrka utskottets förslag på denna punkt. Vad som motiverade statsrådets ställningstagande att gå ifrån propositionen uppfattade jag emellertid icke.

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)

Herr talman! Med dessa kritiska synpunkter ber jag att få yrka bifall till propositionen.

Herr **Håstad**: Herr talman! I egenskap av motionär i denna fråga och med hänsyn till frågans stora vikt vill även jag yttra några ord.

I likhet med åtskilliga av de föregående talarna vill också jag här uttala en stor glädje över att riksdagen i dag, praktiskt taget enhälligt, kan ta detta stora steg till utjämning av barnkostnaderna. Jag är ganska förvissad om att dagens beslut kommer att räknas som ett av märkesbesluten under denna riksdag. Detta beslut kommer också säkerligen att utöva inverkan internationellt sett.

Såsom framgår av utskottsutlåtandet och redan framhållits här i dag av herr Hagård ha vi högermän haft en något avvikande mening, när det gällt själva utformningen av dessa allmänna barnbidrag. Jag vill inledningsvis framhålla, att fru Nordgren synes ha missuppfattat vår ståndpunkt, när hon polemiserade mot min ärade partikamrat herr Hagård och liksom ville göra gällande att hans intresse för utjämning endast skulle sträcka sig till från och med det andra barnet. Det uttalande, som här möjligen kan ligga till grund, hänför sig till en tidpunkt, då man överhuvud taget var tveksam, om man skulle ha råd att införa allmänna barnbidrag. Jag vill för egen del framhålla, att när jag för ett par år sedan satt som ledamot av familjebeskattningsakkunniga, gjorde denna kommitté ett enhälligt uttalande att man skulle gå stegvis fram. Därest de finansiella tillgångarna icke skulle räcka, skulle man i första hand se till de mest behövandes och de stora familjernas behov. Detta uttalande har underskrivits exempelvis av nuvarande statsrådet Ericsson i Kinna, herr Brandt i Aspabruk och professor Wahlund för att nu inte tala om att vår nuvarande statsminister mycket aktivt deltog i de sammanträden, som vi hade i denna fråga; han deltog nämligen såsom ordförande i befolkningsutredningen, med vilken familjebeskattningsakkunniga enligt direktiven samarbetade.

Jag vill för egen del säga att jag under 1930-talet ganska ofta tog till orda i den offentliga debatten för ett mer franskt-belgiskt system med särskilda kassor, s. k. Allocations. Men denna ståndpunkt baserades också den på förutsättningen, att vi under de närmaste årtiondena icke skulle få råd till att via statskassan införa ett system med allmänna barnbidrag. Sedan parterna på arbetsmarknaden ganska enhälligt tagit avstånd från familjelönprincipen, hade frågan realpolitiskt sett förfallit, och därmed har diskussionen förts över till den utredning, som befolkningsutredningen framlade och vilken finns refererad i den proposition, som vi i dag ha att lagfästa.

Jag vill ytterligare framhålla, att om vi högermän i dag presentera ett system, något annorlunda än det system som innefattas i propositionen, så kan detta delvis också hänföra sig till att högerpartiet icke haft någon representant i befolkningsutredningen. Överhuvud taget har denna stora fråga om utjämning av barnbidragen lösts av en kommitté utan medverkan av de större partierna.

Nu innebär vårt förslag, vilket redan tidigare framhållits, att man skall differentiera barnbidragen alltefter familjens storlek. Första barnet skulle få 150 kronor, andra barnet 300 kronor, och från och med det tredje samt för vart och ett av de efterföljande skulle 450 kronor utbetalas.

Det har invänts åtskilligt mot detta förslag. Utskottet har bl. a. i korthet framhållit att kostnaderna för barnen skulle vara större ju färre barnen

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)
äro i en familj. Det har sagts att de enhetliga barnbidrag, som utskottet föreslår, faktiskt skulle innebära en eftergift mot kravet på en större kompensation åt de stora familjerna. Jag tvivlar i alla fall på — och detta har varit den bärande grunden för vår linje — att de stora familjerna genom de förslag, som utskottet nu auktoriserat, få den kompensation, som vore önskelig för dem. Jag skall be att få anföra ett par sifferexempel härpå. Om man utgår ifrån att barnkostnaderna, på sätt befolkningsutredningen framhöll, för det första och andra barnet äro omkring 800 kronor per barn, alltså sammanlagt 1 600 kronor, skulle, sedan de nu föreslagna barnbidragen utgått, kvarstå ungefär 1 080 kronor, som familjen således själv får vidkännas. Enligt vårt förslag skulle det bli något hundratal kronor däröver. Om man tar en familj på fyra barn, och om man således accepterar den utgångspunkt som befolkningsutredningen haft, nämligen att barnkostnaderna sjunka något med antalet barn och antar att tredje och fjärde barnet kosta 700 kronor per styck, alltså sammanlagt för de fyra ungefär 3 000 kronor, så kommer denna flerbarnsfamilj enligt utskottsförslaget att erhålla 1 040 kronor. Samma familj får alltså själv ta en börda på omkring 2 000 kronor, eller närmare angivet 1 960 kronor. Enligt högerns linje skulle samma familj i bidrag få 1 350 kronor och den kostnad, som familjen själv fick bära, skulle således inskränka sig till något över 1 600 kronor. Jag finner det alltså evident att de stora familjerna komma att få bära den största bördan. Jag kan inte finna att detta är skäligt.

Nu har det invänts, exempelvis från herr Mårtenssons sida, att det första barnet skulle medföra mycket större kostnader än det andra barnet och därefter följande barn. Jag vill inte helt bestrida riktigheten av vad härutinnan anförts. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att även vi ha accepterat detta faktum genom att införa ett barnbidrag för första barnet, låt vara att det är något mindre än vad som föreslagits av regeringen och utskottet. Dessutom kan det förhålla sig så, att den rubbning av förhållandena, som det första barnets ankomst medför, kan vara tämligen övergående. Ett sådant övergående hjälpbehov kan ju lättast täckas genom mödrahjälp.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på att man enligt regeringens förslag inte heller ger något uttryck för det merarbete för mödrarna, som en stor barnaskaras uppfostran faktiskt innebär. Det torde väl vara ganska oomtvistat — så mycken personlig kännedom ha vi alla — att fostran av fyra barn är någonting helt annat än att uppfostra bara ett. Detta har emellertid icke på något sätt kommit till uttryck i den nu planerade lagstiftningen.

Tycker man måhända att denna familjehjälp med tyngdpunkt till förmån för de stora familjerna kan synas egenartad, vill jag också erinra om att Sovjetunionen — ett land som jag annars sällan brukar åberopa — vidtagit åtgärder, som verka just till förmån för de stora familjerna. Och samma tankegång gick igen i de skatteavdrag, som nu avskaffats men som voro differentierade.

Tyngdpunkten i vår argumentering är att man endast genom en gradering kan skapa skälig rättvisa åt de större familjerna, eller rättare sagt möjliggöra en skälig kompensation åt dessa. Vi ha härvid ändock tagit hänsyn till att andra former kunna bli dessa familjer till stöd och då främst bostadshjälp.

Jag vill härutöver även anföra, att, även, om det för oss är främmande att genom allmänna barnbidrag köpa barn — för att nu begagna ett vanligt uttryck — och även om detta, som herr Mårtensson anförde, skulle synas

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)

mindre tilltalande, är det oss icke möjligt att vid beslutet i denna fråga helt bortse från problemets stora befolkningspolitiska perspektiv. Det finns nämligen här i landet — vi må säga vad vi vilja därom — en stark tendens att begränsa barnantalet till två i de allra flesta grupper. Vad vi behöva för att hålla en jämn befolkningsutveckling är att fler familjer än hittills skaffa sig minst tre barn.

Nu är det i verkligheten mycket svårt att avläsa den faktiska innebörden av de aktuella befolkningsstatistiska data som finnas. Jag tror att de, som i likhet med mig gjort sig mödan att söka tränga in i de framställningar, som utarbetats av professorerna Wahlund och Quensel samt docenten Hyrenius, alltså tre auktoriteter som sysslat med dessa problem, trots detta knappast kunna bli på det klara med tendensen, när det gäller fruktsamheten. Så mycket är emellertid tydligt, att den ökning av det allmänna födelsetalet, som man glädjande nog kunde konstatera fr. o. m. slutet av 1930-talet och som — med avbrott under det första krigsåret — pågått under hela kriget, hänför sig i hög grad till en ökad äktenskapsfrekvens och inte uteslutande eller primärt till någon stegring av fruktsamheten. De tal, som vi för närvarande ha rörande fruktsamhetens utveckling, gå tillbaka till 1942. Så långt släpar sålunda den officiella svenska statistiken efter. Vi måste emellertid konstatera att man just nu kan märka ett omslag. De som läst de sista rapporterna från Stockholms stad kunna därav dra den slutsatsen, att det allmänna befolkningstalet i Stockholms stad av allt döma är i sjunkande med över en, ja kanske till och med inemot två promille. Det är här således fråga om en ganska avsevärd sänkning.

Vi ha under kriget haft denna förmånliga giftermålsfrekvens. Vi ha också, trots föreliggande livsmedelssvårigheter, haft en god konjunktur. Men dessa förhållanden komma icke i längden att vara för handen, utan vi kunna mycket väl tänka oss att vi gå mot sämre tider, av vilka fruktsamhets- och nativitetstalen komma att röna en oförmånlig inverkan. Man kan också tänka sig att den på grund av det nuvarande löneläget mycket starka uppsugningen på arbetsmarknaden av kvinnlig arbetskraft kan komma att verka i oförmånlig riktning i avseende på nativiteten.

Hur man nu än må bedöma dessa tal synes det mig att man inte helt kan släppa ur sikte, att man bör anpassa barnbidragen så, att de även ha den befolkningspolitiska effekten, att de som ta den största bördan, när det gäller att fostra det nya släktet, icke få en sämre kompensation än andra medborgare. Och ytterst beror vårt framtida välbefinnande av tillgången på arbetskraft.

Jag vet att det mot det förslag, som innefattas i vår reservation, bl. a. kan riktas den invändningen, att ett frångående av principen om generell lika barnbidrag för alla barn kommer att leda till vissa tekniska svårigheter, exempelvis när barnen i en familj äro uppdelade eller när utomäktenskapliga barn äro för handen. Vi ha visserligen diskuterat olika möjligheter att komma till rätta med dessa svårigheter, men vi ha icke ansett det vara möjligt att inom ramen för en motion framlägga sådana förslag, som skulle kunna vara i allo hållbara. Eftersom barnbidragen icke skola utbetalas förrän före andra kvartalet nästa år, har riksdagen haft tid på sig att — efter en förnyad utredning — fatta ett beslut i början av nästa års riksdag. Och skulle någon månads dröjsmål med utbetalningen av det retroaktiva bidraget ha uppstått, så skulle därav ingen skada ha behövt vållas. Jag tror för övrigt att dessa svårigheter inte böra överskattas. I regel vore det fråga om engångsbeslut, som sedan haft giltighet under hela den tid då barnet befunnit sig under 16 års ålder, och arbetet för nämnderna skulle, utom alldeles

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)

i början, inte bli särskilt betungande. Dessutom har ju riksdagen nu ganska allmänt börjat tillämpa det förfarandet, att den först fattar ett principbeslut, varefter detaljerna få regleras senare. Vad som från vår sida har ifrågasatts ansluter sig till detta moderna konstitutionella tillvägagångssätt.

Till sist, herr talman, vill jag endast än en gång understryka, att huvudsynpunkten för oss uteslutande har varit att barnen i de stora familjerna inte skola behöva få en sämre fostran och en sämre vård än barnen i de små familjerna. Med denna bäriga utgångspunkt ber jag få yrka bifall till den av herrar Mannerskantz och Hagård avgivna reservationen.

Herr Hansson i Skediga: Herr talman! Efter herr Jacobssons i Igelsbo anförande hade jag egentligen inte behövt begära ordet, men jag vill dock säga några ord i anledning av herr Anderssons i Dunker yrkande om central utbetalning och hans uttalande att den lokala utbetalningen skulle medföra så stora besvärligheter för kommunerna. Om man vill följa de lokala nämndernas anvisningar vid utbetalningen, måste ju barnavårdsnämnden även vid en central utbetalning föra ett register och dessutom lämna fullständiga uppgifter till den statliga myndighet som skall utföra utbetalningen.

Det är dessutom en annan sak. Det är inte så säkert, att alla föräldrar, om de få barnbidraget på en gång, använda det till barnets bästa. Jag känner till barnavårdsnämndens arbete där hemma, och jag känner till sådana fall, där så icke sker. Barnavårdsnämnden är då skyldig att tillse att bidraget går ut mer in natura, t. ex. från en handlare, så att det verkligen kommer barnen till godo. Jag undrar hur detta skulle ställa sig i sådana fall, om utbetalningen skulle komma att ske genom en central myndighet.

Jag tycker det är mycket klokt av utskottet att inta den ståndpunkten, att man i frågan om centralt eller lokalt utbetalningssystem skall pröva sig fram till vilket som är lämpligast.

Herr Andersson i Dunker använder litet större våld än nöden kräver, när han här talar om postdiligenser och järnvägar, när han jämför lokal eller central utbetalning. Kommunerna äro väl i alla fall inte så dåligt ställda, att de inte ens ha skrivmaskin, utan det har man väl på varje kommunkontor. När vi nu också få storkommuner, kommer det säkert även att finnas tillräcklig hjälp för att sköta detta arbete. Jag tror att en central utbetalning skulle medföra så mycket omsorgsfull detaljprövning, som i stor utsträckning finge ske ute i kommunerna, att det skulle leda till mera besvär för barnavårdsnämnderna än en lokal utbetalning. Jag hoppas också att någon ersättning till kommunerna för kostnader i anledning av de allmänna barnbidragen kommer att utgå, vilket ju utskottet har satt i fråga.

Jag tycker alltså att en lokal utbetalning är att föredraga framför en central, åtminstone i början. Jag vill tillägga, att kommunerna även vid ett centralt utbetalningssystem skulle få sköta det förberedande uppläggningsarbetet, och även det lilla arbetet skulle kosta pengar. De pengarna skulle man ta från kommunerna, och jag tror därför att herr Anderssons i Dunker inställning i denna fråga inebär en bakvänd välvilja mot kommunerna.

För övrigt vill jag säga, att jag är glad att denna fråga står inför sin lösning, så att de barnrika familjerna, som tidigare själva med försakelser och umbäranden fått bära hela barnkostnaden, skola kunna få en verklig och rättvis hjälp från det allmänna. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Dunker: Herr talman! Först några ord till min vän herr Hansson i Skediga. Jag måste säga, att hans anförande avslöjade att

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)

han inte satt sig in i denna fråga, inte ordentligt läst vare sig de föreliggande utredningarna, Kungl. Maj:ts proposition eller utskottsutlåtandet, ty eljest kunde han knappast ha yttrat sig som han gjorde. Han sade först, att barnavårdsnämnderna även vid central utbetalning skulle få lov att föra ett mycket utförligt register. Det framgår av utredningen, propositionen och utlåtandet, att de inte skulle behöva göra det. De skulle endast behöva föra register över de barn, för vilka de själva mottogo pengarna och skötte utbetalningen. I övrigt skulle de inte behöva föra något register, utan det skulle föras centralt, enligt förslaget vid postens barnbidragsavdelning.

Sedan sade herr Hansson, att han tyckte det var så väldigt bra med den lokala utbetalningen, därför att barnavårdsnämnden då kunde ta hand om pengarna i de fall där föräldrarna inte kunde väntas begagna dem på ett riktigt sätt. Men, herr Hansson, det är ju på samma sätt både vid central och lokal utbetalning. Barnavårdsnämnderna skola i båda fallen avgöra om pengarna inte skola gå direkt till föräldrarna utan genom barnavårdsnämnden. I båda fallen ha således barnavårdsnämnderna denna möjlighet och denna skyldighet.

Herr Hansson tyckte att det skulle vara så bra om barnavårdsnämnden direkt skötte utbetalningen till mottagarna. Men, herr Hansson, utbetalningen skall ju ske genom postverket vare sig den sker centralt eller lokalt. Det är bara det, att om den sker lokalt, så skall barnavårdsnämnden sitta och skriva ut anvisningar, som sedan lämnas till posten, där vederbörande ha att hämta bidragen. Någon direkt kontakt mellan barnavårdsnämnden och bidragsmottagaren blir det alltså ändå inte. Jag tror att herr Hansson i Skediga, om han hade satt sig litet närmare in i denna fråga, skulle ha varit på samma sida som jag.

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att få ändra på det yrkande jag tidigare ställde. Jag yrkade bifall till motion nr 419, men det har för mig påpekats att man inte kan ställa proposition på klämman i den utformning den hade i motionen. Jag skall därför, herr talman, be att få ändra mitt yrkande så, att det får följande lydelse:

att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 220 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att erforderliga åtgärder måtte vidtagas för att utbetalningen av de allmänna barnbidragen och utskrivningen av barnbidragsanvisningarna skola ske centralt, förslagsvis genom postverket.

I detta anförande instämde herr *Carlsson* i Bakeröd.

Herr Fröderberg: Herr talman! Jag måste säga, att jag blev mycket smärt-samt berörd, när jag såg, att utskottet ändrat Kungl. Maj:ts proposition så, att barnbidrag skulle utgå endast till fyllda 16 år. Det betyder ju faktiskt en försämring i förhållande till de bestämmelser, som tidigare gällt och enligt vilka skatteavdrag fått göras för barn upp till 18 år, vilka icke varit förvärsarbetande. Detta kommer nu att ersättas med barnbidrag upp till 16 års ålder. Nog hade man kunnat vänta, att Kungl. Maj:ts proposition skulle ha följts beträffande de barn, som skola fortsätta sina studier eller som av andra anledningar äro förhindrade att bidraga till sin försörjning.

Jag kan inte känna mig nöjd med utskottets ändring, och jag vet att det är flera som inte göra det. Visserligen kan det erkännas, att de studiebidrag, som skola införas, fullt och väl ersätta barnbidragen vad själva beloppet beträffar, men med tanke på de utgifter, som i alla fall äro förenade med fortsatta studier och det intresse samhället bör ha av att verkligt begäva

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)

barn få fortsätta sina studier, så skulle jag önska, att man hade följt Kungl. Maj:ts proposition. Åtminstone enligt upplysningar som jag har fått, är det mycket svårt att de första åren erhålla fullt studiebidrag, då läroverken i viss utsträckning måste mycket strängt tillämpa behovsprövningen.

Jag skall inte trötta med något längre anförande utan ber helt kort att i likhet med fru Rönn-Cchristiansson få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition på denna punkt.

Herr **Ohlin**: Herr talman! Endast ett kort påpekande i samma fråga som herr Fröderberg nu berört.

Jag finner det i likhet med herr Fröderberg beklagligt, att utgången av utskottets övervägande har blivit, att man föreslår ett slopande av bidragen för åldrarna mellan 16 och 18 år, men jag vill å andra sidan erkänna, att utskottet tydligen har funnit starka praktiska skäl tala för den ståndpunkt som utskottet har intagit. Jag skall inte våga mig på att diskutera om den saken med de mera erfarna personer, som här i kammaren ha fört utskottets talan.

När utskottet emellertid, för att om möjligt förhindra en utgång här i kammaren som utskottet själv tydligen skulle beklaga, säger att i den mån redan vidtagna åtgärder, alltså skolstipendier och dylikt, inte kunna anses utgöra tillräcklig kompensation för barnbidragets borttagande beträffande barn i åldern 16—18 år, bör en utbyggnad ske, så vill jag invända, att såvitt jag känner till, har det knappast vidtagits några speciella åtgärder som skulle för denna grupp mellan 16 och 18 år anses utgöra en kompensation. Vi ha infört en hel del skolstipendier, men dessa möjligheter stå i samma grad öppna för barn under 16 år, och någon särskild lättnad har knappast på detta sätt beretts för barn mellan 16 och 18 år, som vilja bedriva praktiska eller teoretiska studier.

Under sådana omständigheter måste utskottets skrivning här innebära — åtminstone vill jag tolka den så — en rekommendation, att man vid den reformering och utvidgning av stipendiesystemet, som torde vara under utredning, tillser att särskild hänsyn tages till barn och ungdom i de båda nämnda åldersklasserna. Sker nämligen inte detta, blir resultatet bara det, att den, som har barn i åldern 14—15 år, får både barnbidrag och vissa möjligheter till stipendier åt barnen, medan den som har barn i åldern 16—18 år icke får barnbidrag men väl samma möjligheter till stipendier åt barnen. Skall det bli någon kompensation för de borttagna skatteavdragen eller, om man så vill, för de uteblivna möjligheterna till kontantbidrag, måste det innebära, att särskilda stipendiemöjligheter skapas för ungdom i dessa senare åldersklasser, som vill skaffa sig vidare utbildning.

Jag begärde ordet, herr talman, endast för att uttrycka den önskan, att Kungl. Maj:t, när Kungl. Maj:t tydligen inte kan få riksdagen med på sin väg — jag förmodar att riksdagen kommer att välja den väg som utskottet rekommenderar — skall vara villig att vidtaga de speciella åtgärder, som tarvas för att skapa den kompensation, som uppenbarligen alla här önska att åldersklasserna 16—18 år skola erhålla.

Fru **Nordgren** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Det är väl ändå lämpligast, herr Ohlin, att den statliga hjälpen till studiebegåvad ungdom och till ungdomens yrkesutbildning är samlad på ett ställe. Då även barnbidragen till 16—18-åringarna, enligt Kungl. Maj:ts förslag, skall baseras på viss behovsprövning skulle ju en dylik prövning i

Lag om allmänna barnbidrag, m. m. (Forts.)

en hel del fall komma att ske på två olika håll. Dels hos *en* myndighet för erhållande av barnbidrag, och dels hos en annan för studiestipendier.

Jag understryker gärna vad herr Ohlin här sagt om att Kungl. Maj:t bör se till att alla barn, som vilja utbilda sig, antingen det nu skall ske teoretiskt eller praktiskt, få den hjälp från samhällets sida, som de behöva och som kan vara berättigad.

Jag tror att utskottets ställning här är stark, ty det bärande i utskottets syn på saken har just varit att man inte skall splittra hjälpen på olika håll till ett och samma ändamål. Därtill kommer, att barnavårdsnämnderna, som väl inte precis äro inriktade på ett problem som detta, kanske skulle få svårt att avgöra, i vilka fall barnbidrag böra utgå. Det gäller dock icke bara dem, som fortsätta sina studier, utan även sådana fall, där vederbörande på grund av sjukdom eller av andra anledningar inte kunna helt försörja sig. När det är fråga om sjukdom av varaktig art kunna ju sjukbidrag utgå enligt folkpensioneringslagen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande utskottets hemställan under punkterna A—D, nämligen på 1:o) bifall till utskottets berörda hemställan; 2:o) bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o) bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet oförändrat; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Rönn-Christiansson begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 3:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och andra lagutskottets hemställan i punkterna A—D i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet oförändrat.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i punkterna A—D.

Beträffande utskottets under punkten E gjorda hemställan gav herr talmannen härefter propositioner dels på bifall till utskottets berörda hemställan dels ock på bifall till det av herr Andersson i Dunker under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Andersson i Dunker, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och andra lagutskottets hemställan i punkten E i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Andersson i Dunker under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 10.

Lag om särskilda barnbidrag till änkers och invaliders m. fl. barn m. m.

Föredrogs sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om särskilda barnbidrag till änkers och invaliders m. fl. barn, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade genom en den 9 maj 1947 dagtecknad proposition, nr 288, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om särskilda barnbidrag till änkers och invaliders m. fl. barn,
- 2) lag om bidrag till änkor och änklingar med barn samt
- 3) lag om ändring i bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382), dels ock under V huvudtiteln för budgetåret 1947/48 anvisa
 - 1) till Barnbidrag ett förslagsanslag av 3 550 000 kronor,
 - 2) till Dyrtdstillägg å barnbidrag ett förslagsanslag av 1 650 000 kronor,
 - 3) till Särskilda barnbidrag till änkers och invaliders barn m. m. ett förslagsanslag av 6 200 000 kronor och
 - 4) till Ersättning till barnvårdsnämnderna för bidragsförskott ett förslagsanslag av 2 600 000 kronor.

I anledning av propositionen nr 288 hade väckts fem motioner, nämligen inom första kammaren

nr 357 av fru *Sjöström-Bengtsson* och herr *Eriksson, Einar*, samt nr 358 av fröken *Andersson* ävensom

inom andra kammaren

nr 510 av fru *Ewerlöf* och herr *Hagård*,
nr 511 av fru *Ericsson* i Luleå *m. fl.* samt
nr 512 av fru *Linderot* och herr *Hagberg* i Luleå.

Propositionen nr 288 samt motionerna I: 357 och II: 511 hade, såvitt de anginge anslag under V huvudtiteln, hänvisats till statsutskottet. I övrigt hade propositionen nr 288, motionerna I: 357 och II: 511 ävensom motionerna I: 358, II: 510 och II: 512 hänvisats till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet. Enligt överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet hade propositionen nr 288 samt i anledning därav väckta motioner hänskjutits till behandling av sammansatt stats- och andra lagutskott.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle bestämmelserna om inkomstprövning i bidragsförskottslagen slopas, medan enligt motionerna I: 358 och II: 510 dessa bestämmelser i princip borde bibehållas.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte antaga de genom förevarande proposition, nr 288, framlagda förslagen till

Lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, m. m.

(Forts.)

1) lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn; och

2) lag om bidrag till änkor och änklingar med barn;

B. att riksdagen — med förklaring att det genom förevarande proposition, nr 288, framlagda förslaget till lag om ändring i bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382) icke kunnat i oförändrat skick antagas — måtte för sin del antaga ett av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382);

C. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta föranstalta om en utredning angående möjligheterna att bereda andra ensamstående kvinnor med barn än änkor samma stöd som lämnas änkor enligt den föreslagna lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

D. att riksdagen måtte å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1947/48 under V huvudtiteln anvisa

1) till Barnbidrag ett förslagsanslag av 3 550 kronor,

2) till Dyrtidstillägg å barnbidrag ett förslagsanslag av 1 650 000 kronor,

3) till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. ett förslagsanslag av 6 200 000 kronor,

4) till Ersättning till barnavårdsnämnderna för bidragsförskott ett förslagsanslag av 2 600 000 kronor;

E. att motionerna I: 357, I: 358, II: 510 och II: 511, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

F. att motionen II: 512 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Utskottets förslag innebar bl. a., att den av Kungl. Maj:t föreslagna lagen om ändring i bidragsförskottslagen kompletterats med bestämmelser om inkomstprövning.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Pettersson* i Dahl och *Wahlund*, utan angivet yrkande;

2) av herrar *Gustaf Karlsson*, *Mårtensson*, *Petterson* i Degerfors och *Forslund*, som hemställt, att riksdagen måtte antaga det genom förevarande proposition, nr 288, framlagda förslaget till lag om ändring i bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382) oförändrat;

3) av herrar *Mannerskantz* och *Hagård*, som ansett utskottet böra hemställa, att riksdagen — med förklaring att det genom förevarande proposition, nr 288, framlagda förslaget till lag om bidrag till änkor och änklingar med barn icke kunnat i oförändrat skick antagas — måtte för sin del antaga ett av reservanterna framlagt förslag till lag om bidrag till änkor med barn.

Utskottets hemställan föredrogs.

Därvid anförde:

Herr **Hagård**: Herr talman! Jag nödgas tyvärr ta kammarens uppmärksamhet i anspråk även när det gäller detta ärende, men jag skall försöka bli så kortfattad som möjligt.

Det föreligger här tre olika lagförslag. Beträffande det första av dem, lagen om särskilda barnbidrag, som ju avser att ersätta den nuvarande lagen om barnbidrag, har jag inte något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Vad det andra lagförslaget beträffar har ju den lag, som det där

Lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, m. m.
(Forts.)

gäller, bidragsförskottslagen, blivit föremål för en viss överarbetning, och jag skall be att få säga några ord därom.

Bidragsförskottslagen är, herr talman, en av de allra besvärligaste i den svenska sociallagstiftningen. Själva benämningen bidragsförskottslagen ger ju en aning om att det måste vara fråga om någonting rätt tillkrånglat. Många av de arbetande krafterna ute i kommunerna ha också mycket svårt att förstå denna lag, och ännu svårare är det för dem att tillämpa lagen och göra det på ett riktigt sätt. Under behandlingen i socialvårdskommittén, där detta ärende förbereddes, ifrågasattes också, att lagen antingen skulle helt och hållet omarbetas och få en annan konstruktion eller också eventuellt inarbetas i den blivande socialhjälpslagen. Majoriteten av kommittén ansåg dock, att man tills vidare borde bibehålla lagen och i stället försöka göra så många och goda förenklingar av den som möjligt.

Det är ganska betecknande, herr talman, att denna lag, som tillkom 1937 samtidigt med de övriga lagar som avse befolkningspolitiska spørsmål, är sedan dess omarbetad inte mindre än två gånger. Den får, om det föreliggande förslaget antages, i dag den tredje versionen under sin tioåriga historia.

I fråga om den inkomstprövning, som fastställes i bidragsförskottslagen, ha delade meningar framförts. Vad däremot beträffar lagen om särskilda barnbidrag, där jag nyss yrkade bifall till utskottets förslag, har man på alla håll varit fullt enig om att prövning skall ske av såväl änkors och invaliders inkomst som av barnets inkomst. Inom socialvårdskommittén ha tre ledamöter reserverat sig mot kommitténs uppfattning, att i bidragsförskottslagen bestämmelsen om inkomstprövning bör borttagas.

För min del skall jag gärna och villigt erkänna, att jag inte är någon speciell vän av inkomstprövning, när det gäller vår socialförsäkring. Inkomstprövningen innebär många gånger en bestraffning av förtänksamhet och sparsamhet och villighet att arbeta för sin utkomst. Man får också spilla ofantligt mycket administrativt arbete på denna inkomstprövning, och den besparing som kan ske i fråga om de utbetalade understödsbeloppen går i många fall åt och mer därtill för att bestrida de kostnader, som äro förknippade med själva prövningsproceduren. Icke förty, herr talman, har jag inom socialvårdskommittén yrkat på, att inkomstprövningen skall fortsätta att tillämpas i fråga om bidragsförskotten, och jag ber att här få något förklara denna min inställning.

Vid all lagstiftning, men särskilt när det gäller sociallagstiftning, måste man lagstifta med tanke på de konsekvenser, som kunna uppstå vid lagens tillämpning. De som beröras av lagen böra inte få ett intryck av att behandlingen är olika. Om det nu är så, att man av olika anledningar tvingas att i fråga om det särskilda barnbidraget underkasta änkors och invaliders barn inkomstprövning, så följer därav enligt mitt förmenande, att det ur både rättvisesynpunkt och psykologiska synpunkter är nödvändigt, att barn till ogifta och frånskilda mödrar underkastas sådan inkomstprövning — det är den klara och rena konsekvensen. Man kan inte försvara en anordning, som sätter den ogifta modern i en bättre ställning än änkan. Den ogifta modern kan för övrigt gifta sig förmöget och ändå få sitt bidragsförskott oavkortat.

Reservanterna inom utskottet på denna punkt säga, att rättvisesynpunkterna inte få tillmätas alltför stor betydelse. Jag tror att herrar reservanter skulle få ganska svårt att övertyga dem, som bli föremål för denna verksamhet, om det riktiga i ett sådant betraktelsesätt. Sammansatta stats- och andra lagutskottet har emellertid med åtta röster mot fyra förklarat sig inte kunna biträda uppfattningen om det berättigade i att ta bort inkomstprövningen i

Lag om särskilda barnbidrag till änkers och invaliders m. fl. barn, m. m.

(Forts.)

detta sammanhang. Slutligen kan påpekas, att både när lagen tillkom år 1937 och när den reviderades år 1943, frågan om inkomstprövningen var föremål för mycken uppmärksamhet. Varken den utredningskommitté, som förberedde ärendet, eller Kungl. Maj:t ansåg sig emellertid då böra frångå principen om inkomstprövning.

Jag ber alltså, herr talman, att beträffande bidragsförskottslagen få yrka bifall till utskottets förslag.

Förutom de båda nu nämnda lagförslagen innehåller emellertid utskottsutlåtandet ännu ett lagförslag, som innebär en fullständig nyhet inom vår sociallagstiftning. För att bereda en ensamstående mor — det är väl närmast sådana som man tänkt på — möjlighet att hålla samman med sina barn har man skapat olika former av stöd åt dem båda. Barnbidraget, både det allmänna och det särskilda, är ett led i denna strävan, men därutöver skall nu utgå bidrag till inte bara änkor utan även änklingar, som ha vårdnaden om sina barn. Man har antytt att bidragets storlek kommer att ungefär överensstämma med den änkepension, som utgår enligt folkpensioneringslagen, vilket innebär att bidraget på de högsta dyrorterna kommer att uppgå till ett så pass stort belopp som 1 000 kronor. Om därtill läggs det allmänna barnbidraget och det särskilda barnbidraget, kan en änka eller änklings med ett barn på de högsta dyrorterna komma upp till en bidragssumma på 1 510 kronor.

Det är ju här fråga om att öppna ett nytt område för social hjälpverksamhet. Enligt min mening bör man då på alla sätt försöka skapa sig en klar bild av vad den nya hjälpformen verkligen innebär och vilka konsekvenser som den kan komma att få. Även om det är önskvärt att vår hjälpverksamhet på detta sociala område bör utvidgas, så får man inte bortse ifrån att det kan finnas andra hjälpbehövande i precis samma läge som dem man här närmast tänker hjälpa. I samma ögonblick som man lämnar änkan med barn ett för henne själv avsett bidrag, kan man enligt mitt förmenande inte undgå att göra detsamma beträffande den frånskilda hustrun och den ogifta modern. Dessa frågor hänga intimt samman, och jag har i en motion yrkat på en allmän utredning av hela problemet just för att rättvisesynpunkterna bättre skola kunna beaktas. Utskottet har också funnit lagförslaget vara behäftat med så stora svagheter, att man föreslagit en utredning, som denna utredning hade enligt mitt förmenande bort ske, innan man tog något som helst steg på vägen mot en lagstiftning på detta område. Jag hemställer dock givetvis om bifall till detta utskottets förslag om en utredning.

Då emellertid ett stöd i den form, som här ifrågasatts för änkor med barn, nog är av rätt stor angelägenhetsgrad, bör det enligt mitt förmenande vara motiverat att omedelbart låta sådana änkebidrag utgå såsom ett provisorium. Genom en sådan försöksverksamhet skapas också ett bättre underlag för den utredning, som ifrågasatts för hela detta område. Härvid måste dock enligt mitt förmenande en omständighet noga beaktas. Stödet åt änkan personligen får inte så konstrueras, att hennes intresse för att ta arbete i öppna marknaden slappnar. Den för närvarande så besvärande bristen på kvinnlig arbetskraft måste i detta sammanhang ovillkorligen beaktas.

Det har föreslagits olika tidsperioder, under vilka detta stöd till änkan skulle utgå. Socialvårdskommitténs majoritet har liksom departementschefen stannat för att bidraget skulle utgå intill dess barnet eller, om det finns flera barn, yngsta barnet uppnått tio år. Då det emellertid är särskilt angeläget att exempelvis unga änkor med ett barn snarast komma ut i regelbundet förvärvsarbete, har jag för min del inom socialvårdskommittén och sena-

Lag om särskilda barnbidrag till änkers och invaliders m. fl. barn, m. m.
(Forts.)

re i motion tillsammans med fru Ewerlöf föreslagit, att bidraget skulle upphöra utgå, när barnet fyllt åtta år. Jag har gjort det med tanke på att vid denna ålder har barnet inte bara kommit i skolan, utan även fått en viss skolmognad och vidare erhållit del av de sociala förmåner som numera ges inom skolan. Under sådana förhållanden och då barnet ändå är borta från hemmet, bör modern ju kunna ta åtminstone ett deltidsarbete.

Förslaget att bereda män pension eller bidrag som änklings måste jag för min del beteckna såsom tillkommet förhastat och utan mera ingående utredning. Visserligen kan en änklings många gånger komma i ett besvärligt läge, men han har dock vanligen alltjämt kvar sitt förvärvsarbete, och hans ställning skiljer sig därigenom väsentligt från den som änkan i regel intar. Den expertis, som här stått till förfogande, har dessutom sagt, att med den konstruktion, som detta stöd har fått, är det i realiteten ett mycket ringa antal som kan komma i åtnjutande därav.

Herr talman! Jag har inte kunnat underlåta att här framföra dessa synpunkter, och jag vill sluta med att, när det gäller den del av utskottsutlåtandet som jag senast berört, yrka bifall till den reservation som herr Mannerskantz och jag ha avlämnat.

Herr Mårtensson: Herr talman! I fråga om bidragsförskottslagen innebär utskottets förslag en avvikelse från det i propositionen framlagda förslaget. I propositionen förordas, att bidragsförskott skall utgå utan särskild inkomstprövning. Utskottet föreslår att inkomstprövning skall ligga till grund även för rätt till erhållande av bidragsförskott. I motiveringen för detta utskottets ståndpunktstagande hänvisas till att ett borttagande av inkomstprövningen i dessa fall skulle innebära orättvisor mot änkor och invalider, som ha rätt till det särskilda barnbidrag, som utgår först efter en inkomstprövning.

I princip delar jag utskottets synpunkter. Jag har även den uppfattningen, att det finns så många fattiga och hjälpbehövande här i landet, som behöva stöd av det allmänna, att de ekonomiska resurserna knappast räcka till för att utsträcka den sociala hjälpverksamheten till samhällsgrupper, som ha en god och tryggad ställning eller som åtminstone borde ha en sådan ställning.

Det är ju emellertid, herr talman, inte alltid man kan hålla fast vid en viss princip, utan man måste kanske i vissa lägen göra avsteg från principerna, även om dessa i och för sig kunna anses fullt riktiga. Ett sådant läge föreligger enligt min uppfattning i fråga om bidragsförskotten. Det har nämligen visat sig, att behovsprövningen vid fastställandet av dessa bidrag har förorsakat så mycket svårigheter och så mycket arbete och besvär för de kommunala myndigheter, som handha denna verksamhet, att ett avskaffande av inkomstprövningen i detta fall kommer att medföra en verklig lättnad för dessa myndigheter i deras arbete.

Härtill kommer att bidragsförskotten ju grunda sig på ett avtal med fäderna, antingen ett frivilligt sådant eller också ett avtal som är fastställt av domstol. Därför kan utan några större olägenheter behovsprövningen i detta fall slopas. Det är huvudsakligast på dessa grunder, som jag har anslutit mig till Kungl. Maj:ts förslag.

Det är möjligt att, såsom herr Hagård framhållit, ett slopande av behovsprövningen kan komma att i vissa fall medföra fördelar för den kategori behövande, som jag här förut talat om, och att en annan grupp behövande, som måste underkasta sig behovsprövning, ibland kan känna sig orättvist behandlad. Men det är väl på detta område så som på många andra områ-

Lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, m. m.

(Forts.)

den, att det inte går att åstadkomma en fullständig milimeterrättvisa, och detta få vi försöka finna oss i. Jag vill alltså på denna punkt yrka bifall till den av herr Gustaf Karlsson m. fl. avgivna reservationen, vilken överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag. Jag kan i detta sammanhang meddela, att första kammaren med överväldigande majoritet har beslutat i enlighet med denna reservation.

Vad beträffar frågan, huruvida åldersgränsen när det gäller bidrag till änkors och änklings barn skall sättas till 8 eller 10 år, så är jag fullt medveten om att delade meningar kunna råda om den lämpligaste åldersgränsen. Men jag vågar ifrågasätta, om det kan vara lämpligt och försvarbart, att ett barn i åttaårsåldern i alltför stor utsträckning överlämnas åt sig självt under den tid som modern är borta på förvärvsarbete. Jag är rädd för att detta kan medföra vissa olägenheter, inte endast för barnet utan även för familjen i övrigt. Jag delar herr Hagårds uppfattning, att under nuvarande förhållanden så många kvinnor som möjligt böra ägna sig åt produktivt arbete, men, herr Hagård, denna uppfattning får inte drivas så långt, att hemmen och familjelivet ta skada därav. På denna punkt ansluter jag mig därför till utskottets förslag.

Jag vill, herr talman, sluta med att yrka bifall till utskottets förslag med undantag för den del, som rör inkomstprövning av bidragsförskotten. På denna punkt yrkar jag bifall till den vid utskottets utlåtande av herr Gustaf Karlsson m. fl. fogade reservationen.

Fru **Johansson** i Skövde: Herr talman! Det må ursäktas mig att jag efter min korta tid i riksdagen tar till orda, men detta ämne intresserar mig så till den grad att jag inte kan tiga.

Under de år jag har arbetat som barnavårdsman har jag dagligen haft tillfälle att studera såväl de ogifta som de frångångna mödrarnas svåra problem, inte minst då det gäller den ekonomiska frågan. Det har många gånger smärtat mig då jag har bevittnat hur en mor, trots de allra största ansträngningar, måst lämna sitt barn ifrån sig just av ekonomiska skäl. Socialvårdskommittén har uttryckt farhågor att om även ogifta mödrar och frångångna mödrar skulle komma i åtnjutande av det särskilda barnbidraget, skulle därmed arbetskraft fråntagas arbetsmarknaden. Jag kan inte anse detta vara något bärande skäl till att frångå dessa kvinnor detta bidrag. Det är givetvis av största vikt att arbetsmarknaden tillföres all tillgänglig arbetskraft, men detta får inte ske på bekostnad av moderns rätt att behålla sitt barn.

När, som tyvärr ofta sker, en ung flicka föder ett barn utom äktenskapet och när, som tyvärr också ofta sker, barnafadern vänder henne ryggen, då får hon oftast en känsla av att hon så fort som möjligt vill komma ifrån det hela. Ja, så lämnas barnet till ett fosterhem, och modern är lika fri som hon var förut. Jag menar att detta är inte ett sätt att hjälpa dessa kvinnor att känna ansvar för sina handlingar och att känna ansvar för det barn de fött till världen. Det stärker inte modern i moraliskt avseende. Är det däremot så att modern har möjlighet att vårda sitt barn stärkes moderskänslan, och kärleken till barnet blir det allt överskuggande. Härigenom kan ett ungt människoliv, som i många fall varit på glid, räddas till att bli en god samhällsmedborgare och så småningom på ett bättre sätt komma in i förvärvsarbete och där göra sin insats i det produktiva arbetet.

Motionärerna ha inte här framställt något yrkande med anledning av sin motion utan ha nöjt sig med den utredning som utlovats. Jag är mycket glad över att man ställt sig så positivt ifrån utskottets sida, då det gäller denna

Lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, m. m.
(Forts.)

utredning. Jag önskar innerligt att denna skall göras snart och att den skall leda till ett positivt resultat.

Jag skulle också vilja säga några ord i anledning av bidragsförskottslagen. Det är med glädje man konstaterar, hur man genom de nya bestämmelserna om barnbidrag och särskilt barnbidrag försöker på allt sätt sörja för barn, som av olika anledningar inte kunna erhålla fullgod hjälp ifrån sina föräldrar. I propositionen nr 288 föreslås, att bidragsförskott skulle utgå utan inkomstprövning. I utskottet har man emellertid inte ansett sig kunna följa Kungl. Maj:ts proposition. Jag anser att detta är olyckligt. Jag grundar denna min uppfattning på de erfarenheter jag fått under de år jag tjänstgjort som barnavårdsman. Jag skall be att få ta ett par exempel.

Det har kanske utgått införselmedel ifrån fadern, och allting har varit frid och fröjd, modern har fått sitt bidrag utan några större ansträngningar. Men så en vacker dag upphör det att komma bidrag från fadern av en eller annan anledning, han kanske blir sjuk eller arbetslös, och det kan också inträffa, att han inte har så stor lust att hålla på att betala längre. Då begär modern bidragsförskott. I många fall kan hon inte få detta på grund av att hon, om hon t. ex. har plats i en stad, har för hög inkomst. Då har hon ingen annan möjlighet än att bära hela bördan själv.

Man kanske kan säga att hon har möjlighet till samhällsvård. Det har hon givetvis, barnet kan få vistas i fosterhem. Här finns emellertid ett litet *men*, nämligen att då utmäta myndigheterna detta bidrag i alla fall, så att det inte blir till någon hjälp för modern utan blott för dem som för tillfället ha hand om barnet. I ett annat fall är det en kvinna som har bidragsförskott. Hon ingår äktenskap med en annan man än barnets fader. Myndigheterna komma då ganska snart underfund med att makarnas gemensamma inkomst är för stor för att detta bidragsförskott skall utgå, och så upphör det. Detta kanske är det första irritationsmomentet under deras äktenskap. De kanske ha ganska dålig ekonomi trots att deras inkomst är för hög för att de skola kunna få bidragsförskott. Och det är nog så, som ett gammalt ordspråk säger, att där fattigdomen går in där går kärleken ut — det inträffar åtminstone ofta. Det kan också hända att fadern inte är så hänsynfull, som man kunde önska. Han kanske låter både barnet och modern erfara, att det är en person för mycket i familjen.

Jag vet att man kan invända att en man, då han ingår äktenskap, bör veta vad han har för skyldigheter såväl emot hustrun som emot de barn hon eventuellt för med sig i äktenskapet. Men det är tyvärr så att mannen högst sällan känner till detta. Han vet ganska bra vad han har för skyldigheter mot maken men högst sällan vad han har för skyldigheter mot de barn hon för med sig.

Jag är övertygad om att många irritationsmoment skulle bortfalla, om riksdagen beslutade i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition. Då nu första kammaren har gått på den linjen tror jag det skulle vara lyckligt om även andra kammaren ville göra det. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Gustaf Karlsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Fru Linderot: Herr talman! Det är ganska lång tid som har förflutit sedan denna fråga började diskuteras, och det är givet att många tusen familjer och ensamma med spänning vänta på att den äntligen skall avgöras i riksdagen. Åtminstone jag för min del hade hoppats att när förslaget äntligen kom på riksdagens bord skulle det betyda, att alla Sveriges barn fingo

Lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, m. m.

(Forts.)

en standardförbättring, som vi veta att de flesta barn verkligen behöva här i landet. Men det föreliggande förslaget innebär inte den reella eller avgörande förbättring i de förhållanden, som hittills varit rådande härvidlag, framför allt bland ensamma mödrar och barn.

Jag kan inte instämma med vad fru Nordgren sade när vi behandlade föregående punkt på dagordningen, nämligen att ifrån denna dag kommer man att möta tacksamhet från hela denna kategori. Jag tror inte att de ensamma mödrarna komma att känna sig så tacksamma, som kanske många tro. För att i någon mån förbättra det föreliggande förslaget ha vi gjort vissa yrkanden i vår motion, nr 512, som vi åtminstone själva anse vara tämligen blygsamma. Vi ha naturligtvis utformat dem i den avsikten, att de skulle kunna vinna anslutning tillsammans med de förbättringar, som äro gjorda i Kungl. Maj:ts förslag.

Det enligt min mening bästa i detta förslag, att behovsprövningen skulle slopas i fråga om barnbidragsförskottet, har utskottet emellertid behagat avstyrka, varför inte ens det lilla framsteget tycks kunna bli godkänt. Och när utskottet nu har den inställningen så är det väl ganska förklarligt, att de förbättringar vi föreslagit inte vunnit utskottets bifall, alldenstund utskottets majoritet ställt in sig på att försämra Kungl. Maj:ts förslag i stället för att förbättra detsamma. Den som gör sig mödan att genomläsa utskottets invecklade resonemang och den krångliga lagtext, som utskottet författat för bibehållande av behovsprövningen, borde vara överens med mig om att hela saken är ett ytterligare belägg för hur allting skall krånglas till när det gäller socialvården och hur socialvårdslagstiftningen alltmer kräver kvalificerad juridisk utbildning för att man överhuvud taget skall kunna lista ut, vad behövande människor ha möjlighet att erhålla när det gäller sociala hjälpåtgärder. Det föreliggande förslaget har åtminstone den förtjänsten, att det utgör ytterligare ett belägg för riktigheten i den linje som kommunistiska partiet företräder i fråga om socialvården. Det är ett utmärkt exempel på hur nödvändigt det är att skapa ett förenklat och enhetligt system för socialvårdens olika grenar i överensstämmelse med den motion, som vår parti-grupp lämnade vid 1946 års riksdag.

I vår motion ha vi föreslagit att inkomstprövningen skall bortfalla även när det gäller änkors och invaliders barn. Här ansluta vi oss till de synpunkter, som anförts i Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundets remissyttrande i frågan. Jag kan då också be att få instämma med vad herr Hagård sagt här i dag. Om man vill göra det lika för alla, så behöver man inte försämra saken för dem, för vilka man här föreslår att behovsprövningen skall slopas, nämligen de fränskilda mödrarna. Avdragsregeln är nämligen inte tillfredsställande för de högre dyrortsgrupperna. Det gäller ju här de kategorier i sambället, som leva under de mest bekymmersamma förhållanden. Det lilla fåtal, som utgör undantag ifrån den regeln, borde inte få utgöra anledning till den dyrbara administrativa apparat, som inkomstprövningen kräver. Om detta vårt förslag inte godkännes vilja vi att inkomstgränsen skall höjas.

På båda dessa förslag har emellertid utskottet yrkat avslag. Jag skulle då vilja fråga utskottets ledamöter: menar utskottet verkligen att 36 kronor i veckan för en ogift försörjare är tillräckligt att försörja barnet på? Då anser utskottet att man inte längre behöver de där 4: 80 i veckan, som det särskilda bidraget skulle utgöra, utan då tycker utskottet att man kan dra bort 25 procent av bidraget. Eller anser utskottet att det verkligen är tillräckligt med 42 kronor i veckan som makars gemensamma inkomst? Skall man

Lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, m. m.

(Forts.)

alltså då kunna dra bort 25 procent av bidraget? Är det någon här som kan anse, att det inte är motiverat att höja den avdragsfria inkomsten med de 1 000 kronor, som vi föreslagit? Mot bakgrund av den dyrtid som nu råder blir det ju ändå inte fullt 54 kronor i veckan. Jag ber att få fråga: hur kan utskottet anse att de avdragsfria beloppen äro väl avvägda, som det står i utlåtandet? Jag menar att de i varje fall inte äro väl avvägda med tanke på barnets bästa. I detta sammanhang ber jag alltså att få yrka bifall till reservation nr 2 av herr Gustaf Karlsson m. fl.

Vad sedan gäller 6 § 1 mom. punkt 4 säger utskottet, att det råder missförstånd från vår sida angående denna punkt. Jag förutsätter att utskottets tolkning är riktig, och i så fall har jag ingenting annat att anföra än att till protokollet be att få uttala den förhoppningen, att också vederbörande myndigheter komma att tolka detta stycke i paragraf 6 som utskottet gjort.

Men så komma vi till punkt 5, vari de barn, som inte fyllt 3 år och ha okänd far, uteslutas från detta särskilda bidrag. Givetvis är det ett framsteg att även de här berörda barnen, om de ha fyllt 3 år, skola få del av samhällets bidrag, men jag måste fråga: i hur många fall kan det tänkas att faderns namn hemlighålles av modern? Därest modern vet vem som är fadern och ändå hemlighåller detta, torde väl i de flesta fall sådana skäl föreligga, att ett löfte om bidrag med 250 kronor per år inte kan bli ett så kraftigt verkande medel, att statsmakterna därmed kunna nå sitt mål. En dylik bestämmelse måste vara omotiverad, även om man i något enstaka fall skulle lyckas — till priset av att avstånga alla de andra barnen upp till 3 års ålder. Får den ensamma modern inte del av detta särskilda bidrag, betyder det bara att socialvården får träda hjälpende emellan i tre år. Vi få alltså betala det på kommunalskattsedeln i stället för på kronoskattsedeln.

Socialstyrelsen såväl som andra instanser ha i remissvaren menat, att barnavårdsmännen kanske skulle slappas i försöken att leta reda på fadern eller att modern skulle, i maskopi med fadern, förneka honom, därför att efter tre år betalar samhället 250 kronor om året. Ja, de flesta instanserna tyckas ha synnerligen dålig uppfattning om de ensamma mödrarna. Jag måste protestera i dessa mödrars namn. Den som aldrig så litet rört sig bland arbetarklassens kvinnor vet, att det helt enkelt utförts hjältedåd år från år från deras sida för att uppfostra barnen. Det har sagts mig att ungefär 25 procent av Sveriges mödrar äro ensamstående. Man bör inte, när man stiftar lagar för dessas barn, ha det lilla fåtalet i tankarna som vansköter sig, utan i stället minnas det stora flertalet, som sannerligen har visat, att ingen uppoffring varit för stor när det gällt barnens bästa.

Jag är fullständigt ense med utskottet om att allt bör göras för att nå fadern, men kan det tänkas att man lyckas därmed genom de metoder som här rekommenderas? Jag tror det inte. Hur skall man få ansvarsfulla fäder? Det är den stora frågan. Det måste säkerligen ske genom uppfostran. Lika litet som vi kunna få harmoniska samhällsmedborgare genom fångelser och s. k. skyddsuppfostran kunna vi få ansvarskännande fäder genom det föreliggande förslaget. Om vi använda en del av de medel, som gått åt till att driva in faderskapsbidrag, till att propagera för fadersansvar, tror jag vi skulle komma ett stycke på väg. Om vi i skolans sista klasser sade litet mera om att fadern såväl som modern är en tillgång som alla barn böra ha, kanske vi så småningom kunna nå dithän utskottet menar att vi skola nå. Men det förslag som här föreligger kommer att gå ut över barnen i stället för att medverka till att man får reda på fäderna. Den standardhöjning som har avsetts för barnfamiljerna kommer inte de ensamma mödrarnas barn till

Lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, m. m.

(Forts.)

del. Jag finner utskottets ståndpunkt ohållbar och vidhåller vårt förslag i denna del.

I enlighet med vår allmänna uppfattning om socialhjälpens finansiering ha vi föreslagit, att kommunerna befrias från skyldigheten att delta i kostnaderna för det särskilda barnbidraget. Vi ha i motion vid förra årets riksdag motiverat, varför hela komplexet av socialvårdsutgifterna bör övertagas av staten, så att jag skall inte ta tiden i anspråk nu för en motivering. Men när vi inte vunnit gehör för denna vår riktiga linje, blir konsekvensen den att vi vidhålla vår ståndpunkt även i detta avsnitt. Jag är säker på att det inte kommer att dröja så länge, förrän riksdagen inser det riktiga i vår ståndpunkt. Denna fråga har alltså nu fallit framåt även om den blir avslagen.

Vidare anse vi inte att 250 kronor per år är en väl avvägd summa. Vi ha föreslagit att den skall höjas till 420 kronor för alla barn, i likhet alltså med vad som betalas till fosterföräldrar. Vi anse att det är lika kostsamt för den ensamme försörjaren, vare sig det är modern eller fadern som bor tillsammans med barnet.

Vi hålla också före att bidragsförskottet skall maximeras till 500 kronor per år. Här gäller det ju pengar som staten lägger ut och som skola indrivnas av fadern. Även om det gäller väl situerade fäder, som av domstol dömas till en större summa, skall statens förskott begränsas till 250 kronor. I bevillningsutskottets betänkande nr 50 på s. 52 redogöres för levnadskostnadsstegringen. Där säges att från 1938 till 1947 i april har levnadskostnadsnivån stigit från 106 till 162, alltså en ökning med 52,7 procent. Men en mor skall kunna klara sitt barn med ett förskottsbidrag på ungefär 22 kronor i månaden! Detta förslag medför faktiskt en försämring för de ensamma frånskilda mödrarna. En sådan mor har tidigare kunnat få 360 kronor om året på högsta dyrort. Där blir det nu en försämring med 110 kronor per år, och det vill inte säga så litet för den, som får tumma på varenda krona som skall ges ut. Det sammansatta stats- och andra lagutskottet har tydligen inte alls tänkt på detta när det fastställt beloppet.

Den standardhöjning som befolkningskommissionen och andra ha avsett skulle komma barnfamiljerna till del har man sannerligen inte unnat de barn, som beröras av just denna lagstiftning. De ensamma mödrarna i vårt land få i fortsättningen liksom hittills räknas till de allra sämst behandlade i det s. k. folkhemmet. Jag anser att utskottet har försämrat det hela. Jag kan inte yrka bifall till annat än Kungl. Maj:ts förslag när det gäller punkten om bidragsförskottets storlek, dock med den ändringen att beloppet höjes från 250 till 500 kronor.

Detta är alltså, herr talman, de synpunkter jag har velat anlägga på denna viktiga fråga, och jag kan inte annat än hoppas att vi redan till nästa års riksdag skola få förbättra det förslag, som vi ha på bordet i dag.

Fru Ewerlöf: Herr talman! Som motionär i denna fråga skall jag be att få säga några ord angående bidragen till änkor och änklingar med barn. I den av herr Hagård och mig framburna motionen yrkas, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning rörande hur och i vilken omfattning hjälp från det allmänna bör beredas änkor, frånskilda och ogifta mödrar samt änklingar med barn. Vidare yrkas i motionen, att riksdagen i avvaktan på resultatet av en dylik utredning som ett provisorium måtte besluta, att bidrag till änka — men ej änklings — med barn, som icke fyllt 8 år, måtte utgå i enlighet med förslaget i propositionen.

Lag om särskilda barnbidrag till änkers och invaliders m. fl. barn, m. m.
(Forts.)

Jag vill först i likhet med åtskilliga av de föregående talarna framhålla de frånskilda och ogifta mödrarnas svårigheter. Jag skulle t. o. m. vilja säga, att dessa svårigheter kunna bli ännu större än änkoras. Utskottet vitsordar ju också önskvärdheten av att varje ensamstående kvinna med barn under sin vårdnad erhåller ekonomisk hjälp för att kunna behålla barnet hos sig, och utskottet förordar en utredning. Jag vill då i likhet med fru Johansson i Skövde uttrycka en önskan om att denna utredning kommer till stånd så snart som möjligt.

Angående den åldersgräns, som propositionen och utskottet satt till 10 år och som vi motionärer ha föreslagit till 8 år, skulle jag i anslutning till herr Hagårds påpekande av svårigheterna på arbetsmarknaden vilja framhålla en annan synpunkt, nämligen att svårigheten att återuppta ett yrkesarbete stiger med varje år. När barnet har uppnått en ålder av 8 år har det också fått en viss skolvana, det har kommit i åtnjutande av sådana förmåner som skolfrukostarna och det kan reda sig självt ungefär lika bra som i tioårsåldern. Till den skriande bristen på kvinnlig arbetskraft kommer således även svårigheten för änkan att efter en lång följd av år återuppta ett yrkesarbete.

Vad beträffar änklingsarna, är det ju alldeles självfallet, att den situation som uppstår i ett hem vid hustruns död är utomordentligt svår för änklings, kanske framför allt, skulle jag vilja säga, med hänsyn till den brist på arbetskraft som för närvarande råder. Men jag skulle ändå vilja göra gällande, att den ekonomiska situationen i regel är svårare för en änka än för en änklings, åtminstone så länge inte likalönsprincipen är genomförd. Den egentliga skillnaden beror på arbetskraftsbristen, men den kan ju tyvärr inte avhjälpas, även om ekonomiska förutsättningar finnas. Utskottet framhåller att det kan synas inkonsekvent att tillstyrka bidrag till änklings, då det tidigare avvisat tanken på särskilt barnbidrag till änklings barn. Motiveringen är emellertid alldeles klar. I händelse av omgifte skulle det uppstå svårigheter, om bidraget utgick till barnet i stället för till änklings. Men jag måste ändå beklaga, att bidraget utgår till mannen och inte till barnet. Om det vore bestämt att det skulle gå till barnet, så skulle det kanske ha en annan psykologisk verkan än om det utgår som en änklingspension.

På grund av de skäl, som jag här har anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herrar Mannerskantz och Hagård framlagda reservationen.

Fru Nordgren: Herr talman! Fru Linderot kunde inte instämma med mig i att det införande av allmänna och särskilda barnbidrag, som kommer att beslutas i dag, skulle väcka tillfredsställelse ute bland familjerna och de ensamma mödrarna. Jag vet ju inte hur en del av vårt folk ser på denna sak, och det kan ju hända att pretentionerna ha stigit så mycket, att man numera inte anser att denna hjälp är av något värde, men jag tror inte det. Man får ju komma ihåg, att det är en hel rad andra hjälpåtgärder, förutom de allmänna och särskilda barnbidragen, som komma familjerna och de ensamma mödrarna till del. Riksdagen har ju beslutat om vissa bostadsbidrag, man har fria skolmåltider och fri skolmateriel, man kan låta sina barn resa fritt på järnväg över stora delar av vårt land, o. s. v. Dessutom hoppas jag, liksom fru Linderot, att genomförandet av sociala reformer inte skall avstanna i och med vad hittills åtgjorts, men det är väl i alla fall klokt att gå fram ett steg i sänder.

Jag tycker också, att om vi jämföra med förhållandena nu, och bara

Lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, m. m.

(Forts.)

för några år sedan, så är det jättesteg som ha tagits, och jag tror nog att svenska folket känner det på samma sätt. Det kanske t. o. m. finns vissa kategorier, som själva ha slitit och släpat och haft det svårt för att dra upp stora barnaskaror, som tycka att det nu göres alldeles för mycket för barnfamiljerna. Jag tror emellertid att min uppfattning — som fru Linderot inte kan dela — om folks tacksamhet för de nu genomförda stora reformerna är riktig. Men jag instämmer, som sagt, livligt i hennes förhoppning om att härmed inte sista ordet är sagt, utan att man, då förhållandena åter bli normala, skall kunna fortsätta på reformernas väg.

Vad den nu föreliggande frågan beträffar, vill jag säga, att av de reformer, som genomfördes 1937, var det ingen som jag tyckte var så värdefull som barnbidragen till änkors barn, ty jag vet hur mödosamt det kan vara för en änka att dra sig fram med minderåriga barn, då familjeförsörjaren fallit från. Om hon då nödgades vända sig till fattigvården, hade hon tidigare det hotet hängande över sig att fattigvårdsmyndigheterna kunde taga barnen från henne och utackordera dem på landet, då detta ställde sig billigare för samhället. Jag är således mycket glad över att vi nu gå att ytterligare förbättra denna hjälp åt änkorna, och jag är övertygad om att varje ensamstående mor känner sig tillfredsställd med den trygghet hon härigenom får för sina barn.

Om jag sedan får övergå till frågan om försörjningsbidrag åt andra ensamstående kvinnor med minderåriga barn än änkor, så är jag tacksam för de uttalanden som här ha gjorts och över det beslut, som väl kommer att fattas om en hemställan till Kungl. Maj:t att snarast möjligt uppta denna fråga till utredning. Det skulle vara av ett oerhört värde, om man även för de ogifta mödrarna kunde trygga möjligheten att sammanleva med barnen eller barnet rättare sagt, ty det är ju åtminstone från början ett barn det gäller. Hos en annars tanklös mor kan detta skapa en djup ansvarskänsla genom att hon blir fäst vid sitt barn, en ansvarskänsla som hon inte får om hon lämnar barnet ifrån sig till främmande människor, vilket ofta kan ha till följd, att hon skaffar sig ännu flera barn utanför äktenskapet. För barnet betyder det kanske ännu mera, att det får bo hos sin naturliga mor. Även om det inte har någon far, har det ju i alla fall en mor och ett hem, och detta skapar en samhörighetskänsla mellan mor och barn, som är av så stor betydelse, att den inte kan uppvägas av pengar. För fränskilda hustrur är det givetvis av lika stor vikt att de få tillfälle leva samman med sina barn som det är för änkorna. Då jag i socialvårdskommittén ändå inte reserverade mig mot kommitténs förslag, att bidrag icke skulle utgå till andra ensamstående mödrar än änkor, utan nöjde mig med att i ett särskilt yttrande ge min mening tillkänna på denna punkt, var det därför att jag ansåg det riktigt att man först borde lösa denna fråga för änkorna, som redan ha ett färdigbildat hem, och att frågan om bidrag även till andra ensamstående mödrar borde tagas upp till allvarigare prövning än som kunnat ske i socialvårdskommittén. Man kunde nämligen i så fall ha risikerat, att hela reformen väsentligt skulle ha fördröjts.

I fråga om änkebidragen har det ju rätt delade meningar. Reservanterna ha föreslagit att änkebidrag borde utgå endast till dess yngsta barnet fyllt 8 år, och på denna punkt är jag *i sak* fullständigt på reservanternas sida. Jag gjorde, när frågan var aktuell, en hel del förfrågningar såväl hos lärarinnor som hos mödrar, om hur man såg på detta problem, och man ansåg allmänt att 8 år var den rätta åldern. Barnet har då varit ett år i skolan, och mödrarna varken ville eller kunde då sitta hemma, om de

Lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, m. m.
(Forts.)

voro självförsörjande. Jag ville emellertid i socialvårdskommittén inte heller på denna punkt reservera mig. Det fanns ju dessutom ett skäl att här välja tioårsgränsen, nämligen att enligt den nya sjukkasselagen, barnstilllägg i vissa fall skall utgå för barn under 10 år. Dessutom skulle allmänheten få svårt att hålla reda på de olika åldrarna, om man här valde en annan ålder än i sjukförsäkringen. Detta var anledningen till att jag, trots att jag anser reservanternas linje vara den riktiga, såväl inom socialvårdskommittén som inom utskottet biträdde förslaget om en åldersgräns på 10 år.

För en änklings är det givetvis av lika stor vikt som för en änka att han får tillfälle att leva tillsammans med sina barn. Fru Ewerlöf har talat för, och reservanterna ha föreslagit, att bidrag ej skulle utgå till änklings barn, utan att frågan härom ytterligare måtte utredas, men för min del tycker jag det är riktigt att sådana bidrag införas redan nu, även om inte så många komma i åtnjutande av desamma. Likaväl som en invalid får bidrag, kan en man, som av sjukdom eller annan orsak har liten inkomst, behöva detta tillägg när han blir änklings och måste anställa främmande hjälp i hemmet. Då bidraget kommer att utgå mycket sällan, kan det ju i alla fall inte vålla några nämnvärda kostnader. Därför har jag, herr talman, biträtt utskottets förslag, även om jag naturligtvis måste medge, att det i främsta rummet är änkor och ensamstående mödrar som behöva stödjas.

Fru Johansson i Skövde hade några synpunkter på bidragsförskotten. Striden står ju där endast om huruvida det skall vara behovsprövning eller inte. Fru Johansson framhöll de svårigheter, som en ensamstående mor med ett utomäktenskapligt barn kan ha, framför allt om hon gifter sig och bidragsförskottet därmed upphör att utgå vid en viss inkomstgräns. Men, fru Johansson, precis samma problem föreligger ju för änkorna. Om en änka med minderåriga barn gifter om sig, måste ju styvfadern åtaga sig underhållet även av barnen, i de fall de särskilda barnbidragen upphöra att utgå vid en viss inkomst. Och ännu svårare skulle det vara, tycker jag, att behöva säga till en änka, som tjänar mer än 1 800 kronor om året: »Du får ett avdrag på ditt barnbidrag med 25 procent av den del av din inkomst, som överstiger 1 800 kronor, men om du hade varit ogift hade du haft ditt barns försörjning tryggad, och inte fått något avdrag på bidragsförskottet, hur stor inkomst du än hade». Jag tror att ett avskaffande av inkomstprövningen av bidragsförskotten skulle väcka en ganska stark opposition ute bland folk och vara ytterst olämpligt ur psykologisk synpunkt. För en änka, som kommer över 3 200 kronors årsinkomst, minskas barnbidraget ytterligare med 50 procent av den del av inkomsten som överstiger 3 200 kronor, och vid en viss högre inkomst försvinner det helt, medan den ogifta modern, om bidragsförskotten icke inkomstprövades, skulle ha sitt tryggt under alla förhållanden. Jag har försökt göra vad jag kunnat för att förbättra de ogifta mödrarnas ställning, och framför allt de utomäktenskapliga barnens, men jag anser mig inte kunna försvara, att de sättas i en bättre ställning än änkorna och deras barn, när det gäller samhällets hjälpmöjligheter. Det är dock en understödsform det här är fråga om, inte bara en administration för att få fäderna att betala. Numera är det ju visserligen omkring 48 procent av fäderna, som göra rätt för sig, men det är dock över hälften som samhället får bära bördan för. Modern har ju också bidragit till att barnet har kommit till världen, och har hon en inkomst

Lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, m. m.

(Forts.)

som anses vara tillräcklig för en änka, får hon väl ta sitt ansvar för barnets försörjning.

En annan sak hade det varit om vi — det var fru Linderots önskan, om jag förstod henne rätt — hade kunnat slopa inkomstprövningen för alla, således även för bidragen till änkors och invaliders barn. Men det kunna vi ju av skäl, som ha anförts både av socialvårdskommittén och av departementschefen, inte göra. Detta sammanhänger med att vissa svårigheter skulle uppstå vid invaliditetsprövningen och med att man inte har ansett sig kunna ställa änkorna i en bättre ställning än de invalida föräldrarna. Men varför har man inte kunnat det? Kan man ställa de ogifta mödrarna i en bättre ställning än änkorna, borde man väl också kunna ställa änkorna i en bättre ställning än invaliderna? Det skulle tydligen rulla upp en hel rad av problem, om man här gör sådana avvikelser, som socialvårdskommitténs majoritet och Kungl. Maj:t föreslagit.

Det enda skäl, som har åberopats för ett avskaffande av inkomstprövningen av bidragsförskotten, har ju varit att det skulle underlätta tillämpningen av bidragsförskottslagen, men barnavårdsnämnderna ha väl vid det här laget fått en viss vana att handskas med sådana problem som dessa, och skola de nu även ha hand om de allmänna barnbidragen få de ju ytterligare vana. Dessutom innebär det föreliggande förslaget en mycket väsentlig förenkling av denna lag, varigenom de besvärligheter man tidigare har dragits med inte komma att göra sig gällande i samma utsträckning. Och hur viktigt det än är att administrationen underlättas, är det väl ändå viktigare att människorna bli likställda inför lagen och få lika möjligheter till hjälp från samhället.

Jag misstänker att kammaren, när den nu går att fatta beslut, kommer att följa första kammaren, dels av bekvämlighetsskäl, för att slippa en sammanjämkning som skulle fördröja riksdagsarbetet, dels av det skälet att så många framstående talesmän för Kungl. Maj:ts förslag, och framför allt socialministern, rekommendera avskaffandet av inkomstprövningen för bidragsförskott, men jag har här velat freda mig för den kritik, som absolut kommer. Det går inte i längden att ställa änkorna i en så mycket oförmånligare ställning än de ogifta mödrarna.

Herr Mårtensson sade någonting om åldersgränsen på 8 år och att barnen behöva sin mor i hemmet så länge som möjligt. Ja, herr Mårtensson, vi ha en tankegång gemensam, som kanske skiljer sig från många andras. Det är icke lyckligt att mödrarna under barnens minderårighet skola vara tvingade att åta sig förvärvsarbete. Barnet behöver ett hem och en mor. Det blir aldrig detsamma med en anstaltsuppföstran. Men detta problem gäller ju även de gifta kvinnor, som ha sina män i livet. Det är ingenting som hindrar en sådan moder att ta ett förvärvsarbete, om hon anser att barnet är så stort att det kan klara sig självt.

Jag tror att det vore lyckligt om kammaren följde utskottets förslag till alla delar. Vi ha i utskottet omsorgsfullt provat dessa frågor.

Herr talman! Jag ber härmed få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru Linderot erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag vill bara be att mycket kort få säga, att alla dessa olika bidrag, som fru Nordgren talade om, inte komma den ogifta modern till del, om hon bara har ett barn. Hon har då inte fria resor, hon har inga möjligheter att få bostadsbidrag, o. s. v. Den hjälp hon får består alltså i stort sett av det

Lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, m. m.
(Forts.)

allmänna barnbidraget och det särskilda barnbidraget, och dessa båda uppgå inte till det belopp, som en ensam mor på högsta dyrort för närvarande kan erhålla.

Bara en sak till. Fru Nordgren säger, att det är svårt att behöva säga till en änka, att hennes barnbidrag minskas, om hon tjänar mer än 1 800 kronor om året. Vad är det då som hindrar fru Nordgren att gå på vår motion, där vi ha föreslagit att inkomstprövningen borttages även för bidragen till änkors och invaliders barn? Fru Nordgren säger, att det skulle medföra särskilda svårigheter. Man skulle, av skäl som sammanhånga med invalidpensionen, inte kunna avskaffa inkomstprövningen för bidrag till invaliders barn. Ja, men har jag verkligen blivit godkänd av pensionsstyrelsen såsom invalid, måste det väl vara en tillräcklig prövning för att jag också skall vara berättigad till detta särskilda barnbidrag.

Det var bara denna replik jag ville ge.

Fru Nordgren erhöll likaledes på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Det kan vara riktigt som fru Linderot framhåller, att en ogift moder ej kommer i åtnjutande av alla välfärdsanordningar. Men i den mån hon har bostad tillsammans med sitt barn skall hon väl ha bostadsbidrag. Jag vill erinra om att bostadssociala utredningen hade föreslagit betydligt högre belopp till ensamma mödrar med ett barn än per barn till familjer, eller om jag minns rätt 360 kronor. I den mån en sådan moder har plats och barnet utackorderas, finns ingen anledning att giva något bostadsbidrag. Jag för min del anser dock att förbättringarna i socialt hänseende äro avsevärda, även vad beträffar ogifta mödrar.

Det är klart, att om vi hade obegränsade möjligheter kunde vi gå till vilka belopp som helst i fråga om barnbidragen. Vi behövde icke stanna vid 500 kronor, utan vi kunde gå upp till 1 000 kronor för varje barn. Men jag har ansett, att vi böra gå fram efter rimligare linjer, fru Linderot. Det skall dock betalas alltsammans. Jag hör i varje fall icke till dem som tro att det är möjligt att taga ut kostnaderna för socialhjälpn av en liten grupp stora inkomsttagare, även om vi skulle pressa dessa till det yttersta. Jag är för övrigt icke ensam om den åsikten, den har av finansminister Wigforss uttryckts vid ett annat tillfälle. Det finns nämligen alldeles för få stora inkomsttagare; det räcker icke. Kostnaderna måste till stor del tagas ut av oss alla. Det är därför rimligt att gå fram måttligt. Jag vill gärna, att alla skola ha den hjälp av samhället som de behöva. Men de som arbeta och ha familj att försörja böra i varje fall icke komma i sämre ställning än de, som få hjälp av samhället.

Vidare yttrade:

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag hade egentligen bara tänkt yttra mig i fråga om inkomstprövningen för bidragsförskotten, men det har förekommit ett par saker under debatten som göra att jag anser mig också böra en smula beröra själva lagstiftningen i allmänhet.

Fru Linderot var missnöjd med de belopp som här föreslås. Det är klart, att om man bara tänkte på mödrar med ett barn så skulle det kunna vara befogat att gå till högre siffror än det här är fråga om. Men vi ha ju en rad mödrar, som ha både tre och fyra barn. En änka med fyra barn eller eventuellt en ogift moder med fyra barn får nu ett faktiskt kontant barnbidrag

Lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, m. m.

(Forts.)

på över 2 000 kronor om året. Det skulle komma att leda till fullständigt orimliga konsekvenser, om man skulle gå ytterligare upp flera hundra kronor för varje barn. Jag höll på att säga, att hur mycket jag än anser, att vi böra sörja för befolkningens återväxt och — gärna för mig — någon ökning därav, så vill jag icke ha en lagstiftning, som eventuellt skulle göra det till en industri att föda barn. Jag får säga, att den risken förefaller mig ganska stor med de resonemang, som här föras från kommunistiskt håll.

De få nu 510 kronor per barn. Jag kan för min del icke erkänna, att det är en låg siffra. Hade man behållit dyrortsgrupperingen, hade man möjligen kunnat säga, att på de högsta dyrorterna skulle man kunna gå litet högre. Men nu, när man slopat dyrortsgrupperingen, kommer man efter min mening i de billigaste orterna till fullkomligt oersonliga praktiska och faktiska resultat, om man går längre än som här föreslås.

Det är ju alldeles meningslöst att tala om dessa särskilda barnbidrag utan hänsyn till de allmänna barnbidragen, som vederbörande i alla fall få. De utgå även till enbarnsfamiljer. Även moder med ett barn och invalid med ett barn få sådana bidrag.

Fru Linderot sade vidare, att man behöver icke ha någon inkomstgräns, därför att det räcker om pensionsstyrelsen erkänt vederbörande som invalid. Det är en begreppsförvirring. Varje av pensionsstyrelsen som invalid godkänd pensionsförmånstagare kommer att få barnbidrag. Jag vill nämligen fästa uppmärksamheten på att den inkomstgräns, där avdrag börjar på invalidpensionen, är för äkta makar icke mera än 600 kronor och för ensamstående 400 kronor. Här är åter inkomstgränsen för ensamstående 1 800 kronor. För den, som en gång av pensionsstyrelsen blivit erkänd som invalidpensionär och har barn, behöver man icke här ha någon inkomstgräns, det är alldeles riktigt. I själva verket skulle man ju kunna befara, att det blir en del invalider, som icke åtnjuta pension men som skulle kunna bli berättigade till barnbidrag.

Jag har för övrigt, då det gäller barnbidragen, erkänt den svårighet, som socialvårdskommittén i främsta rummet har framhållit, nämligen att skilja på invalider och änkor. Jag har icke gjort det av någon särskild likställighetssträvan, därför att jag kan icke finna, att änkor och invalider bli likställda. Det är endast under den förutsättningen att änkorna ha barn i en viss ålder, som dessa kunna få en förmån motsvarande den invaliderna ha. Men i den mån de icke ha barn eller ha barn, som icke befinna sig i den rätta åldern, få de icke någon förmån motsvarande vad invaliderna få. Invaliden får både barnbidrag och sin folkpension, vilket ju innebär, att han i många fall och sannolikt i det övervägande antalet fall får ett betydligt starkare stöd av samhället än änkan får.

Jag har bara velat påpeka detta, när man nu vill bedöma frågan om de ogifta mödrarna ur likställighetssynpunkt. Jag kan för min del icke erkänna, att det finnes någon sådan självklar likställighetsprincip att tillämpa. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att bidragsförskottslagen är *en lag om förskott*. Det är visserligen sant, att myndigheterna i ett mycket stort antal fall, kanske i flertalet fall under den nuvarande lagstiftningen, icke lyckats driva in de förskott som utbetalas. Men om nu vederbörande fränskilda hustru eller ogifta moder har en inkomst, som överstiger de 2 000 kronor, som här föreslås som gräns, är det mycket sannolikt — jag skulle antaga att det är förhållandet i åtminstone 99 procent av fallen — att den egentlige försörjningsskyldige mannen också har en relativt stor inkomst. Det är i varje fall icke något särskilt vanligt, att kvinnan har en betydligt bättre ekono-

Lag om särskilda barnbidrag till änkers och invaliders m. fl. barn, m. m.
(Forts.)

misk ställning än den frånskilde mannen eller fadern till barnet. Det är klart, att indrivningen blir mycket lättare, om vederbörande, hos vilken man skall driva in pengar, har större inkomster än om han har mycket små inkomster.

Nu har man begränsat förskottet till ett så lågt belopp som 250 kronor. Det gäller förskottet i och för sig. Barnbidragen kunna bli tillsammans ganska stora, men själva förskottet är så pass lågt. Då förefaller det mig som om den gräns utskottet föreslår bara betyder, att man får i huvudsak de fall, där indrivningen är svår, och utelämnar de fall, där indrivningen skulle vara jämförelsevis lätt. Jag kan för min del icke se, att ankans och den ogifta eller frånskilda moderns position är densamma. Jag kan icke inse det, och därför menar jag, att man heller icke skall behöva behandla dem precis lika.

För min del har jag den uppfattningen, att vi skola göra våra sociallagar så lättfattliga och så lättillämpliga som möjligt; vi skola ej krångla till dem, om vi icke äro absolut övertygade om att det är det enda system som håller. Det är också en synpunkt, som jag lägger på frågan om inkomstprövningen. Det bidrog i mycket hög grad till att jag gick på det så kallade alternativ III i fråga om folkpensionerna. Det var känslan av att vi få akta oss för att få en förfärligt stor administrativ apparat, som skall pröva allting för de människor, som äro i det läget att de äro i behov av pension. Det är samma linje jag vill följa här. När det icke finnes några enligt min mening tvingande skäl för inkomstprövning, skall man icke införa den.

Även om det anses vara en vädjan till lättjan, vågar jag säga, att jag anser det fullständigt orimligt ur ren arbetssynpunkt, om andra kammaren skulle fatta annat beslut än första kammaren. Jag kan nämligen icke se, hur det skall sammanjämkas. Det är två principiellt skilda linjer: den ena är inkomstprövning, den andra icke-inkomstprövning. Det är klart, att man kan sammanjämkas på högre inkomstbelopp om man så vill. Men hela den proceduren skall man i varje fall icke underkasta sig för en sak, som enligt min mening icke är egentligen värd någon tvist. Det är dock så, att socialvårdskommitténs stora majoritet för sin del gick på den linjen att icke förorda inkomstprövning. Jag har helt enkelt följt kommittén; jag har tyckt att den hade goda skäl för sin ståndpunkt.

Jag hoppas för min del, att andra kammaren skall fatta samma beslut som första kammaren.

Herr talmannen hade under detta anförande återtagit ledningen av förhandlingarna.

Fru Nordgren: Herr talman! Socialministern sade sig icke kunna finna det behöfligt att jämställa en ogift moder och en änka. Men i och med att änkan kanske nödgas leva på betydligt sämre nivå och får en förminskad hjälp till sina barn från samhället, eller i vissa fall blir helt utan sådan hjälp, medan en ogift moder får sådan, så tror jag att detta är något som i det praktiska livet kommer att väga ganska tungt.

Om icke min stora aktning för socialministern förbjöde det, skulle jag nästan vilja vara en smula elak. Jag vågar det ändå; jag hoppas att han inte tar illa upp. När socialvårdskommittén på sin tid lade fram det första förslaget till bidragsförskott, hade vi föreslagit en högre inkomstgräns för de ogifta mödrarna än för ankorna. Men då ville socialministern icke vara med om att sätta de ogifta mödrarna i bättre ställning än ankorna. Han har alltså tydligen nu ändrat åsikt på denna punkt. För all del; det är ju ofta man kan ändra ståndpunkt, det göra vi väl alla någon gång.

Lag om särskilda barnbidrag till änkers och invaliders m. fl. barn, m. m.
(Forts.)

Fru **Linderot**: Jag vill bara påpeka, att vi ha icke föreslagit att höja hur mycket som helst, och på alla håll; vi ha föreslagit, att förskottsbidraget skall höjas från 250 till 500 kronor. Det anser jag icke vara orimligt. Vi ha med siffror visat hur mycket det blir i veckan. Jag vidhåller, att det måste vara en riktig höjning med hänsyn till dyrtiden.

Vi ha i motionen sagt, att om en ensam moder ej bor tillsammans med sitt barn utan förmyndaren skickar ut barnet någonstädes, betalar staten 420 kronor för detta barn, men om hon bor tillsammans med barnet får hon bara 250 kronor. Detta ha vi icke ansett motiverat. Det är faktiskt mycket svårt för en ensam moder att klara upp det med de bidrag som äro föreslagna. Jag tror icke att hon får dessa bidrag att räcka.

Jag talar om de ensamma mödrarna, framför allt de ensamma mödrarna med ett barn. Jag har hela tiden talat om dem. De kunna icke klara sig på dessa bidrag, utan de måste gå till socialvården. Vill man förenkla det hela, bör man giva dem mera än vad detta lagförslag innebär.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Jag vill bara påpeka, att fru Linderot tydligen glömt, att man yrkat 420 kronor till änkebarn och invalidbarn, alltså 170 kronor mer än de 250 kronor som föreslås i propositionen. Lägg ihop det för en fyrabarnsfamilj, så blir det en mycket aktningvärd summa!

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen beträffande utskottets hemställan i punkten A. propositioner dels på bifall till utskottets berörda hemställan dels ock på bifall till utskottets ifrågavarande hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herrar Mannerskantz och Hagård avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen med övervägande ja besvarad. Herr Hagård begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och andra lagutskottets hemställan i punkten A. i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herrar Mannerskantz och Hagård avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten A.

Beträffande punkten B. framställde herr talmannen härefter propositioner på 1:o) bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan; 2:o) bifall till den reservation, som avgivits av herr Gustaf Karlsson m. fl.; samt 3:o) bifall till det yrkande, som under överläggningen framställdes av fru Linderot; och fann herr talmannen den under 2:o) upptagna propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Nordgren begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 1:o) angivna pro-

Lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, m. m.

(Forts.)

positionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller den reservation, som av herr Gustaf Karlsson m. fl. fogats vid sammansatta stats- och andra lagutskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinnr Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten B i nämnda utlåtande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren sålunda bifallit den av herr Gustaf Karlsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

På av herr talmannen därå given proposition biföll kammaren härefter vad utskottet i punkterna C—F hemställt.

§ 11.

Föredrogs vart efter annat

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896), m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 53, i anledning av väckta motioner angående upphävande av lagen om skogsaccis och höjning av repartitionstalet för skogsvärde;

nr 54, angående det procenttal med vilket statlig inkomstskatt skall ingå i preliminär skatt för senare hälften av budgetåret 1947/48;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett avtal mellan Sverige och Norge för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 252, i anledning av väckta motioner om inrättande av yrkesmedicinsk undersökningscentral vid karolinska sjukhuset m. m.; och

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1947/48 till avskrivning av vissa kapitalinvesteringar.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden och utlåtanden hemställt.

§ 12.

*Lag angående
ändrad lydelse
av lagen
om Kungl.
Maj:ts rege-
ringsrätt.*

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 48, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 5:o), 8:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 6 juni 1947 dagtecknad proposition, nr 317, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t,

Lag angående ändrad lydelse av lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.
(Forts.)

under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 5:o), 8:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma väckta motioner, nr 363 i första kammaren av herr *Herlitz* samt nr 521 i andra kammaren av herrar *Håstad* och *Larsson* i Stockholm. I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen ville vidtaga sådana ändringar i lagförslaget, att besvär i mål angående folkpensionering, särskilda barnbidrag och bidrag till änklingar och änkor med barn komme att upptagas och prövas av regeringsrätten.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen — med bifall till motionerna I: 363 och II: 521 och med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom förevarande proposition, nr 317, framlagda lagförslaget — måtte för sin del antaga ett av utskottet framlagt förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 5:o), 8:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

B. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning om inrättandet av en för olika socialförsäkringsgrenar gemensam högsta prövningsinstans samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Olovson* i Västerås, utan angivit yrkande; samt

2) av herrar *Norman*, *Forsslund*, *Nils Elowsson*, fru *Johansson*, herrar *Larsson* i Östersund och *Lundberg*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen — med avslag å motionerna I: 363 och II: 521 och med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom förevarande proposition, nr 317, framlagda lagförslaget — måtte för sin del antaga ett av reservanterna framlagt förslag till lag i ämnet;

B. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning om inrättandet av en för olika socialförsäkringsgrenar gemensam högsta prövningsinstans samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Fru *Johansson* i Norrköping: Herr talman! Vid detta utskottsutlåtande finns fogad en reservation, i vilken yrkas bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Jag skall icke göra någon hemlighet av att det inom utskottet rått stora betänkligheter mot att man från regeringsrätten överför här ifrågavarande ärenden till Kungl. Maj:t. Men man må ha vilken principiell inställning som helst i sakfrågan, här är det ju endast fråga om en lämplighetsåtgärd. Vi ha ju numera en mångfald lagar på det sociala området, exempelvis folkpensionslagen, lagen om mödrahjälp och lagen om änkepensionerna och nu senast i dag lagen om barnbidrag. I alla dessa fall tillämpas behovsprövning, och uppkommande spörsmål kunna sålunda bedömas allt efter de olika kommunala organens uppfattning. Är det då icke det bästa att dessa besvär-ärenden få avgöras av regeringen eller socialministern, som har utarbetat

Lag angående ändrad lydelse av lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.
(Forts.)

alla dessa förordningar och som bäst känner till vad som åsyftas med de olika paragraferna? Därigenom vinner man att det kan bli en enhetlig tillämpning av de olika bestämmelserna, vilket är till fördel icke bara för den enskilde, som besvärar sig, utan också för de kommunala myndigheterna.

Även ur en annan synpunkt kan denna överflyttning vara till fördel. En av utskottets ledamöter, som har mycket stor erfarenhet på detta område, uttryckte nämligen den farhågan, att regeringsrätten skulle bli så överhopad med besvärsärenden, att det skulle dröja avsevärd tid innan den kunde meddela utslag. Genom en överflyttning menade han, att ärendena skulle få snabbare behandling.

Vi som ha reserverat oss för bifall till Kungl. Maj:ts förslag ha aldrig tänkt oss, att denna ordning skall tillämpas i all framtid. Vi ha i stället ansett, att den socialöverdomstol, som departementschefen själv talat om i sin proposition, bör komma till stånd snarast möjligt. Vi ha därför också ansett att en utredning härom bör sättas i gång och i möjligaste mån påskyndas. De sociala reformerna ha under de senaste för att icke säga sista året fått en omfattning, som gör det nödvändigt att det inrättas en högsta instans, en socialöverdomstol, sammansatt ungefär som arbetsdomstolen av både juridiskt kunnigt och praktiskt utbildat folk; det vore naturligtvis den bästa lösningen av frågan. Men innan en sådan besvärsinstans kommer till stånd, är vår mening den, att Kungl. Maj:t i statsrådet lämpligen bör fungera som högsta instans i dessa frågor, och det är också därför som vi reserverat oss för bifall till den kungl. propositionen.

Herr talman! Jag ber sålunda att få yrka bifall till den av herr Norman m. fl. avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herr *Larsson* i Östersund.

Herr **Håstad**: Herr talman! Det är möjligt att det beslut, som reservanterna stannat för, är att betrakta som en lex Möller så till vida att denna grupp gärna sett att socialministern, som fört så många sociala reformer ut i livet, också bör få tillämpa dem administrativt. Jag vill för min del framhålla, att utskottsmajoriteten fattat sin ståndpunkt rent principiellt trots statsrådet Möller och alla de stora förtjänster han inlagt om vår socialpolitik.

Fru Johansson i Norrköping har nyss inskräpt, hur önskligt det skulle vara att just den, som har haft med denna lagstiftnings tillkomst att skaffa, också i fortsättningen får utöva det avgörande inflytandet på dessa lagars tillämpning. Det är just mot denna ståndpunkt som utskottsmajoriteten har reagerat och reagerat rent principiellt. Själva denna tanke, att en lagstiftning skall liksom provköras en viss tid under överinseende av ett visst statsråd, synes oss strida mot de allmänna grundsatserna för den administrativa rättstillämpningen. Ett sådant betraktelsesätt kan enligt vår mening lätt leda till att själva kontinuiteten i den administrativa rättstillämpningen kommer att brytas. Ett statsråd sitter ju icke för evig tid utan kan när som helst få en efterträdare, och helt andra politiska synpunkter kunna då komma att läggas på dessa spörsmål. Överhuvud taget kommer ett sådant betraktelsesätt, som fru Johansson givit uttryck åt, lätt att vid avgörandet av de olika fallen leda till ett sneglande på vem som fungerar som departementschef. Detta kan omöjligen vara i den administrativa rättsskipningens intresse.

Jag förstår att statsrådet sett saken så, att ett avgörande av dessa ären-

Lag angående ändrad lydelse av lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

(Forts.)

den av regeringen skulle komma att leda till litet mindre formalism än som möjligen skulle komma att bli fallet om, såsom hittills skett beträffande folkpensionsärendena, regeringsrätten finge avgöra dem i sista instans. Men i det avseendet vet man väl ingenting bestämt i vare sig den ena eller andra riktningen. Det förhåller sig väl ändå så att — bortsett från departementschefens person i detta fall — en politiker eller en lekman ofta kan vara mycket mer formalistisk än en domare. Mot formalism ges det nog ingen säker garanti. Jag har i detta sammanhang frågat mig, med vilken rätt kritik riktas mot regeringsrätten — om reservanternas ståndpunktstagande skulle innebära en kritik, som kan grundas på den verksamhet som högsta instans, som regeringsrätten i dessa frågor utövat allt sedan folkpensionslagstiftningens tillkomst.

För övrigt förhåller det sig ju så, att regeringsrätten numera enligt en praxis, som blivit allmänt vedertagen, icke uteslutande har att avgöra frågor, där endast rättsliga intressen komma före, utan man har strävat efter att — om icke så mycket som möjligt så dock i vart fall i avsevärd mån — till regeringsrätten även hänskjuta frågor, där ett visst skälighetsbedömande är inkluderat. Den som läser regeringsrättslagen med dess enumeration av olika lagar beträffande vilka regeringsrätten är sista instans ser ju ganska snart, att åtskilliga av de problem, som på detta sätt kunna föras upp till Kungl. Maj:t i regeringsrätten, innefatta ett skälighetsbedömande. Jag behöver bara peka på väglagen. För att hålla oss till sociallagstiftningen kan nämnas, att vissa frågor inom fattigvårds- och barnavårdslagstiftningen fortfarande skola gå till regeringsrätten. Här bryter man nu ut vissa sociala frågor, medan andra fortfarande skola stanna hos regeringsrätten.

Är det för övrigt så säkert — jag har ingen personlig uppfattning om saken — att regeringsrättens ledamöter äro så låt mig säga osakkunniga, att sociala problem skulle utgöra ett främmande gebit för dem? Om man ser på regeringsrättens sammansättning upptäcker man, att två ledamöter varit antingen lagbyråchef eller rättsavdelningschef i socialdepartementet och lång tid delvis under herr Möller haft att syssla med just sociala frågor (en av dem har varit flerårig stadsfullmäktig). En tredje har åtminstone tillfälligtvis tjänstgjort i socialdepartementet, och en fjärde har tidigare suttit i en stor mellansvensk stads stadsfullmäktige. En femte har varit föreläsare vid socialpolitiska institutet, och ett par av de övriga ha tjänstgjort i departement, som kunna betraktas som eminent praktiska, t. ex. kommunikations-, jordbruksdepartementet o. s. v. Ytterligare en ledamot är icke alls jurist utan innehar den sedvanliga ingenjörsposten; beträffande honom borde reservanterna väl knappast behöva tänka sig att några formalistiska synpunkter skola tränga sig i förgrunden vid avgörandena.

Jag har bara velat anföra detta för att visa upp, att farhågorna för formalistiska synpunkter drivits för långt. Men härtill kommer enligt min mening den betydelsefulla omständigheten att det kan vara en stor styrka att en departementschef står utanför de administrativa avgörandena. Om det nu är ett önskemål, såsom det framhålles i propositionen, att departementschefen får på nära håll följa dessa frågor behandling, så är dock att märka, att det endast är ett begränsat antal frågor, som departementschefen besvärsvägen på nära håll får följa, eftersom ju icke alla de frågor, som beröras av ifrågavarande lagstiftning, kunna ledas upp till Kungl. Maj:t. Men dessutom är det så att dessa ärenden, även när de gå till regeringsrätten, föredragas av tjänstemän i statsdepartementen. Det är ju vidare mycket lätt för departementschefen att genom regeringsrättens årsbok eller på annat sätt

Lag angående ändrad lydelse av lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.
(Forts.)

följa utvecklingen på detta område, liksom det måste vara en hans skyldighet enligt min mening att följa den praxis, som kommer att inaugureras av pensions- eller socialstyrelsen i de fall, då dessa verk bilda sista instans. Det synes mig vara av lika stor vikt ur riksdagens synläge, att departementschefen står objektiv inför utvecklingen och kan, om så behövs, förelägga riksdagen förslag till lagkomplettering som att han själv gör sig till part i målet.

Nu har fru Johansson bland annat anfört, att regeringsrätten skulle vara överbelamrad med arbete; detta vore ett skäl att överflytta dessa ärenden från regeringsrätten till Kungl. Maj:t i statsrådet. Detta är ju möjligt, och när lagrådets regeringsrättsledamot, regeringsrådet Kuylenstierna, tillstyrkt denna lagändring, får man väl tro att det just för honom avgörande varit att lätta på regeringsrättens arbetsbörda. Men kan icke med samma skäl den synpunkten hävdas, att det icke är något riksdagens intresse att överbelasta departementschefen med kasuella avgöranden, alltså med avgöranden i detaljfrågor rörande sociallagstiftningen? Socialdepartementets arbetsbörda har ju helt nyligen ansetts så överväldigande, att en klyvning av detta departement befunnits nödvändig, och knappt har så att säga bläcket torkat på detta beslut och den nye inrikesministern förordnats, förrän socialdepartementet anmäler sig som arbetsvilligt och konkurrerande på ett nytt fält.

Jag vill till sist i anslutning till vad fru Johansson sade framhålla, att i en punkt råder det inga delade meningar mellan utskottets ledamöter, nämligen i fråga om önskvärdheten av att man leder utvecklingen i den riktningen att en samfällid socialöverdomstol såvitt möjligt skapas. Här stå sålunda utskottsmajoritet och reservanter på samma ståndpunkt.

Med det sagda tror jag, herr talman, att jag anfört det väsentligaste av vad som för mig varit avgörande både när jag väckt motionen och när jag i utskottet talat i denna fråga. Jag vet visserligen, att första kammaren redan fattat sitt beslut och att reservationen där segrat. Just nu i denna uppbrotsstämning spelar ju första kammaren en mycket stor roll i andra kammaren, eftersom man alltid här i kammaren hänvisar till önskvärdheten av att följa första kammarens beslut. Trots detta och framför allt för att hävda en principiell uppfattning tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Olovson** i Västerås: Herr talman! Jag har antecknat en blank reservation till utskottets utlåtande. Jag har nu begärt ordet för att förklara vad den i nuvarande situation betyder. Den betyder just nu ingenting annat än att jag helt och odelat i sak ansluter mig till den av herr Norman m. fl. avgivna reservationen.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag skall be att få göra några kommentarer till detta regeringsförslag. Jag står visserligen inte formellt för ärendet, men det är ändå på min önskan som justitieministern föreslagit denna ändring i regeringsrättslagen.

Jag vill till en början fästa kammarens uppmärksamhet på att den föreslagna anordningen icke skulle innebära någon nyhet. Under de första åren efter det lagstiftningen om bidrag till änkors och invaliders barn genomfördes, gingo besvär i sådana ärenden till Kungl. Maj:t i statsrådet och icke till Kungl. Maj:t i regeringsrätten. Härav har följt, att jag har fått besvaren under min prövning. När besvär rörande sådana barnbidrag inkommo till Kungl. Maj:t, remitterades de till regeringsrätten. Vi ansågo oss böra göra

Lag angående ändrad lydelse av lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

(Forts.)

detta då, och det skola vi säkerligen göra även nu, om kammaren bifaller Kungl. Maj:ts förslag.

Jag skall tillåta mig redogöra för ett enda av de besvärsmål, som kommit under min prövning. Det var en änka med två barn, vilka voro utackordade på olika håll. Man erinrar sig, att de nu utgående bidragen till änkors och invaliders barn äro graderade så, att bidraget till det andra barnet är något lägre än till det första, och bidraget till det tredje och de därpå följande barnen är ännu något lägre. Barnbidragen skulle i det berörda fallet utgå till fosterhemmen. Regeringsrätten förklarade, att det fosterhem, som hade det äldsta barnet, borde erhålla det högre beloppet, under det att det fosterhem, som hade det yngre barnet, borde erhålla det lägre beloppet. För min del tycker jag det var ett rätt egendomligt resultat som regeringsrätten kom till. Fosterföräldrarna borde givetvis ha var sin hälft av det sammanlagda bidraget till de två barnen. Kungl. Maj:t i statsrådet fastslog också detta i sitt beslut.

Jag kan inte komma ihåg, hur länge dylika besvärsmål handlades av regeringen. När jag ansåg, att regeringen hade fällt de nödiga prejudicerande utlagen, flyttades på mitt förslag handläggningen av besvärsmålen över från regeringen till regeringsrätten, vilken alltså nu handlägger dessa mål.

Den nu föreslagna överflyttningen gäller dels mål rörande invalidunderstöd och barnbidrag, dels mål rörande folkpensionering. Orsaken till att jag föreslår en överflyttning till regeringen av den första av dessa kategorier av besvärsmål är den att vi genom de beslut som fattats i dag ha fått en ny lagstiftning på området och att jag därför vill återinföra det förfarande, som tillämpades under tiden efter införandet av den första lagen om barnbidrag. Även beträffande folkpensioneringen ha vi ju nu en fullständigt ny lagstiftning. Därvidlag kan man kanske invända, att regeringsrätten under många år handhaft prövningen av besvärsmål, medan den gamla folkpensionslagen gällt, men vad är det för besvär i praktiken? Jag beklagar livligt, att jag inte tagit reda på hur många pensionsmål som gått upp till regeringsrätten sedan folkpensioneringen infördes, men jag är övertygad om att det är ett förvånande litet antal. I folkpensioneringslagen stadgas, att justitiiekanslern skall pröva, huruvida besvär över pensionsstyrelsens beslut skola få gå till regeringsrätten. Detta medför att besvärsrätten sällan kan utnyttjas. Den besvärsrätt i mål om folkpensionering, som nu föreslås, är ju inte helt fri, men den möjliggör dock att besvär, som avse viktiga principfrågor, komma under Kungl. Maj:ts prövning.

Jag skall ta ett exempel angående folkpensionering för att klargöra den praktiska betydelsen av att ett mål går till statsrådet i stället för till regeringsrätten. Den nya folkpensionslagen innehåller bland annat bestämmelser om hustrutillägg. Enligt lagen äger en manlig pensionär rätt att få hustrutillägg, om hustrun fyllt 60 år och makarnas inkomst inte överstiger en viss gräns. Det finns emellertid dispensrätt. I motiven till lagen står det, att för den händelse pensionären på grund av sjukdom eller av andra lika ömmande skäl icke kan ta arbete ute utan måste vistas i hemmet, bör man inte hålla strikt på denna 60-årsgräns, utan låta hustrutillägg utgå, även om hustrun inte fyllt 60 år. Låt oss nu anta, att en pensionär besvärar sig över pensionsstyrelsens beslut att icke godkänna de skäl han anfört för att han skall få hustrutillägg. Därest inte det framlagda förslaget om ändring i lagen bifalles, skall målet gå till regeringsrätten. Kan regeringsrätten då rimligen göra annat än pröva, huruvida pensionsstyrelsens beslut är lagligt? Om regeringsrätten finner beslutet lagligt, kommer den med all sannolikhet att

Lag angående ändrad lydelse av lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.
(Forts.)

fastställa beslutet. Jag tror inte regeringsrätten skulle ge sig på att undersöka huruvida det finnes tillräckligt motiv för att hustrutillägg skulle utgå trots att hustrun inte uppnått 60 års ålder. Om den skulle finna, att pensionsstyrelsens beslut är lagligt, skulle det vara mycket svårt för den att upphäva beslutet.

Om dylika mål i stället gå till Kungl. Maj:t i statsrådet, komma de självfallet alltid att remitteras till pensionsstyrelsen för åvägabringande av saklig utredning. Bestämmelserna på detta område äro vaga, och man måste därför gå till motiveringen i propositionen för att finna, i vilka fall dispensrätten kan utnyttjas. Om regeringen då skulle finna skälen verkligen vara ömmande, skulle den med all säkerhet pröva målet i sak. Jag erinrar om att det kan vara precis lika lagligt att avslå som att bifalla en pensionärs ansökan om hustrutillägg. Det kan finnas fall, där man kan medge en friare prövning, naturligtvis inte i avsikt att tumma på lagen. Eftersom enligt sakens natur alla sociallagar på många punkter bygga på skälighetsprövning, kan man komma till ganska vitt skilda resultat utan att på något sätt kränka vare sig lagens bokstav eller dess anda.

Det som föranlett mig att föreslå denna lagändring har dels varit mina erfarenheter från 1930-talet, när lagen om barnbidrag till änkor stiftades, och dels de hundratals, kanske till och med tusentals brev från ålderdoms- och invalidpensionärer, som jag fått under de år jag varit socialminister. Jag har inte kunnat hjälpa brevskrivarna, emedan besluten inte kunnat överklagas. Jag har ibland närmare undersökt saken. Därvid har jag ibland funnit, att jag skulle ha dömt på ett annat sätt än pensionsstyrelsen. Det är sådana erfarenheter som göra att jag finner det önskvärt att det redan från början av den nya lagens tillämpning blir möjligt för det departement, som har det närmaste ansvaret för att denna lagstiftning kommit till stånd, att övervaka tillämpningen.

Jag kan för min del inte förstå annat än att detta är en praktisk utväg. Jag har inte tänkt mig, att vi för evig tid skulle behålla bevärsrätten hos departementet, men jag tror det är nyttigt att man under en tid förlägger den dit, framför allt för de människor, som hoppas att i gällande lagstiftning finna stöd för krav på vissa förmåner.

Det finns även en annan omständighet som påverkat mig rätt mycket. Det är bra att det stiftas lagar på det socialpolitiska området. När dessa lagar skola föras ut i det praktiska livet, handhas tillämpningen av dem av en hel serie olika myndigheter. Beslutanderätten på det socialpolitiska området är decentraliserad till kommunerna, utom beträffande invalidpensionerna. Myndigheterna måste få se, hur lagstiftningen verkar i det praktiska livet. Detta är viktigt, inte minst av den anledningen, att det kanske behöver vidtas en eller annan jämkning i lagstiftningen. Under sådana förhållanden är det enklare för departementet att ta initiativ till en lagändring, därest en sådan visar sig nödvändig, än om prövningen av besvärsmålen ligger hos regeringsrätten. Det är gott och väl att man kan hänvisa till regeringsrättens årsbok, men nog förenklar man proceduren, om man låter ärendet gå direkt till socialdepartementet för undersökning och avgörande — det är åtminstone min bestämda uppfattning.

Jag har knappast någon anledning att yttra mig om tanken på en överdomstol, vilken tanke är upptagen i propositionen. Utskottet har understrukit önskvärdheten av en utredning om denna sak. En sådan utredning skall naturligtvis också komma till stånd. Jag tror att det vore principiellt riktigt i det långa loppet att ha en överdomstol för sociallagstiftningsfrå-

Lag angående ändrad lydelse av lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

(Forts.)

gor. Jag vill dock inte underlåta att upprepa litet av vad jag sade i första kam-maren på denna punkt. Vi ha en överdomstol i landet, nämligen försäkrings-rådet. Den har att pröva det relativt lilla avsnitt av sociallagstiftningen som rör ersättning för olycksfall i arbete. Jag beklagar att mitt minne är litet svagt, så att jag inte förs säga precis hur många tjänstemän som finnas i försäkringsrådet, men jag skulle tro att det finns åtminstone fyra fullsatta vanliga byråer enbart för detta ändamål. Damerna och herrarna måste för-stå, att skall man inrätta en överdomstol för alla sociala mål, kommer det att bli ett jätteämbetsverk. I princip tror jag tanken är fullkomligt riktig, men jag är när det kommer till stycket, inte säker på att man kommer att gå den vägen. Man kommer antagligen att rygga tillbaka för den stora appa-rat, som — det är jag övertygad om — kommer att visa sig nödvändig. Utredningens resultat får bli avgörande, när det gäller att taga ställning till frågan, om en sådan överdomstol skall upprättas eller icke. Men även om en överdomstol skulle komma till stånd efter utredning, kan man lugnt utgå ifrån att med de metoder, som vi använda här i landet, kan proposition i detta ämne icke föreläggas riksdagen tidigare än 1950. Inte hinner man bli färdig till 1948 eller 1949 års riksdag med ett så pass vittutseende och nytt ärende! Bestämmelserna om inrättandet av en överdomstol i sociala mål komma således icke att kunna träda i tillämpning förrän den 1 juli 1950. Tiden intill den dagen tror jag socialdepartementet behöver ha på sig för att pröva verkningarna utav en tillämpning av den serie sociallagar, som vi nu ha beslutat att införa. Vad denna riksdag beträffar har slutstenen lagts i dag genom beslut, som nyss fattats.

Herr **Håstad**: Herr talman! För att undvika varje missförstånd vill jag betona, att när denna fråga ganska ingående diskuterades i utskottet, be-traktades den aldrig såsom en partifråga utan såsom en principfråga. Detta framgår också av att det bakom utskottets utlåtande stå företrädare för alla de fyra partier, som ha ordinarie ledamöter i utskottet.

Med anledning av vad herr statsrådet senast anfört skulle jag endast vilja peka på ett par konsekvenser. Om man som herr statsrådet har den upp-fattningen, att det är lämpligt att ett statsråd som varit med och infört en lagstiftning — förutsatt naturligtvis att han får sitta kvar; det kan ju ock-så tänkas att ett statsråd får lov att avgå innan lagarna träda i tillämp-ning — även får administrativt föra ut reformerna i livet, leder inte detta till att lagstiftarna bli mindre angelägna att klart utmejsla en lag än om de veta att besvär i mål om lagens tillämpning i högsta instans komma att prövas av annan myndighet än Kungl. Maj:t i statsrådet? Det kan tänkas att vederbörande departementschef i känslan av att han kommer att ha infly-tande över lagens tillämpning frestas att utforma bestämmelserna så att lagstiftningen blir ganska »ramartad». En sådan utveckling motser jag ur riksdagens synpunkt knappast med någon större glädje. Och om de synpunk-ter, som statsrådet Möller här anfört och som i och för sig äro mycket be-gripliga, skulle anses vara hållbara, vad finns det då för motiv att i fortsätt-ningen vägra låt oss säga finansministern, kommunikationsministern, eckle-siastikministern och jordbruksministern att ungefär på samma sätt taga hand om lagstiftningen under en viss övergångstid i fall av besvär och i av-seende å dess administrativa tillämpning? Jag kan inte se, att man härvid-lag egentligen kan sätta någon gräns, utan då komma vi till ett tillstånd, som börjar närma sig det som rådde under tiden före 1909, nämligen då departementen voro överbelastade med administrativa avgöranden och då i

Lag angående ändrad lydelse av lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.
(Forts.)

varje fall enligt den dåtida opinionens uppfattning regeringsledamöterna voro alltför mycket tyngda av kasuella avgöranden och hade alltför ringa tid för de stora, principiella frågorna.

Statsrådet har anfört ett par exempel för att bevisa att rättsskipningen antagligen hade blivit en annan än den blivit, ifall uteslutande regeringsrätten skulle ha avdömt besvärsmålen. Det är möjligt att han har rätt i dessa exempel. Jag har dock icke blivit så oerhört imponerad av dem och allra minst av det första exemplet, därför att detta närmast tydde på en viss oklarhet i lagstiftningen, som kunde ha undanröjts ifrån början eller i varje fall rektifierats ett följande år. Men frågan är: kan man verkligen säga, att de administrativa domstolarna här i landet uteslutande se till bokstaven och inte till själva saken? Jag har inte någon erfarenhet ifrån regeringsrätten, men jag har en annan erfarenhet, nämligen som ledamot i familjebidragsnämnd i Stockholm, där vi hade massor av ärenden under kriget, som gingo vidare till en administrativ domstol, nämligen kammarrätten. De ändringar, som kammarrätten gjorde, voro enligt vår mening ofta mycket litet i överensstämmelse med lagstiftningen men däremot i allra högsta grad präglade av vederbörandes önskan att på ett praktiskt, förnuftigt och humanitärt sätt skaffa allt till rätta. Jag har svårt att tänka mig att med det extra urval av personer, som görs när det gäller att rekrytera regeringsrätten, sinnelaget hos dem skulle förändras eller försämrans.

För övrigt torde väl numera fastslås såsom praxis, att regeringsrätten inte längre uteslutande skall döma enligt lagens bokstav utan även företa en skälighetsbedömning. Av Herlitz skrifter — han har ju ingående på regeringens uppdrag sysslat med dessa frågor — av Malmgrens nya grundlagskommentar och av regeringsrådet Thulins uppsats i festskrift till Marks von Würtemberg — i uppsatsen har Thulin, som i egenskap av ledamot från starten av regeringsrätten besitter den mest ingående kännedom om dess arbete, kommenterat den utveckling, regeringsrätten precis undergått — framgår, att regeringsrätten har försökt att allt mer frigöra sig från bokstavs-träldom.

Till sist kan jag inte undgå att tycka att statsrådet Möller överdriver svårigheterna att följa med utvecklingen, om ett statsråd uteslutande skulle vara hänvisat till att anlita regeringsrättens utslag. Det är ju en så ytterligt ringa del av dessa frågor, som kan ledas upp till Kungl. Maj:t i statsrådet. De flesta stanna ju hos socialstyrelsen eller någon annan myndighet, och där har ju statsrådet under alla förhållanden en skyldighet att på det ena eller andra sättet informera sig om rättsutveckling och praxis. Så ha vi då denna del som kan gå vidare. Mig förefaller det ganska naturligt, att vederbörande föredragande kan hålla en för denna lagstiftning nitälskande regeringsledamot alltigenom informerad om de tveksammaste fallen. För min del ser jag det dessutom såsom en förmån, om vederbörande departementschef inte direkt är engagerad i saken. Han bör stå utanför och därigenom ha fullt fria händer att pröva utvecklingen och eventuellt återkomma till riksdagen med förslag till förbättringar.

Ytterligare gäller, vilket jag här till sist vill fästa uppmärksamheten på, att regeringen enligt nu aktuella sociallagar har rätt att utfärda tillämpningsföreskrifter, och även dessa tillämpningsföreskrifter skola, såvitt jag kan förstå, bli bindande för regeringsrätten i den mån besvärfrågan beröres av dem.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten. Jag vore tacksam om herr Håstad besvarade

Lag angående ändrad lydelse av lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.
(Forts.)

min fråga: om regeringsrätten finner, att pensionsstyrelsens beslut är lagligt, kommer då regeringsrätten att upphäva beslutet?

Jag har mycket svårt att tänka mig detta. Ett statsråd kan säga: beslutet är fullt lagligt, men det hade varit lika lagligt att fatta det eller det beslutet, och därför anser han sig kunna ändra. Däri ligger den egentliga skillnaden.

Vad arbetsbelastningen beträffar har herr Håstad rätt i att om det gamla socialdepartementet funnits, så hade det varit ett hopplöst företag att överföra sådana besvärsmål, som det här är fråga om, till socialdepartementet. Men efter den uppdelning, som ägt rum, tror jag att socialdepartementet kan orka med detta arbete. Om jag inte trott detta, skulle jag inte vågat föreslå att departementet skulle få handlägga dessa besvärssärenden.

Herr Håstad: Herr talman! Eftersom statsrådet ställer en direkt fråga till mig, hur jag tror att regeringsrätten skulle komma att döma ett besvärsmål, så får jag — utan att på något vis anse mig vara särskilt sakkunnig på detta rent förvaltningsrättsliga område — dock förklara, att jag aldrig kunnat tänka mig annat än att bedömandet av en fråga, som förts från t. ex. pensionsstyrelsen till Kungl. Maj:t, skall avse inte bara lagligheten utan också skäligheten i verkets beslut.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Norman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Håstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes.

Den, som vill, att kammaren bifaller den reservation, som vid andra lagutskottets förevarande utlåtande nr 48 fogats av herr Norman m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i nämnda utlåtande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Håstad begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 108 ja och 57 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den av herr Norman m. fl. avgivna reservationen.

§ 13.

Föredrogos vart efter annat

andra lagutskottets utlåtande nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 3 mom. barnavårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361), m. m.; samt

statsutskottets memorial nr 254, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande och memorial hemställt.

§ 14.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 485, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 486, i anledning av väckt motion om rätt för kommun att anvisa medel till förstärkning av taxeringsnämndsordförandes arvode;

nr 487, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 488, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om begränsning i vissa fall av skatt till staten på grund av 1948 års taxering, m. m.;

nr 489, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896), m. m.;

nr 490, i anledning av väckta motioner angående upphävande av lagen om skogsaccis och höjning av repartitionstalet för skogsvärde;

nr 491, angående det procenttal med vilket statlig inkomstskatt skall ingå i preliminär skatt för senare hälften av budgetåret 1947/48; och

nr 492, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett avtal mellan Sverige och Norge för undvikande av dubbelbeskattnings beträffande skatter å inkomst och förmögenhet.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.03 em.

In fidem:
Gunnar Britth.

Torsdagen den 17 juli.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 innevarande juli.

§ 2.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

*Svar på
interpellation.*

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Zetterberg**, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Ståhl frågat, huruvida jag överväger att, eventuellt genom direktiv till straffrättskommittén och 1944 års tryckfrihetssakkunniga, åvägabringa lagstiftning mot spridande av rashets och, om så icke är fallet, vilka andra åtgärder jag anser nödvändiga för att förhindra spridande av rashetsande propaganda.

Innan jag går närmare in på dessa spörsmål, vill jag uttala min fulla avslutning till vad interpellanten har anfört om det skändliga och förkastliga i varje form av rasförföljelse eller hetspropaganda mot befolkningsgrupper på grund av deras härstamning. I stort sett har vårt land varit förskonat från dylika företeelser. En grovt vulgär antijudisk propaganda har dock i någon utsträckning förekommit. På grund av sin uppenbara ovederhäftighet synes denna propaganda i allmänhet ha gjort föga intryck på dem till vilka den riktat sig. Man kan emellertid icke bortse från att den i vissa fall, särskilt då den vänt sig till skolbarn, kan ha gjort skada. Ur allmänhetens synpunkt framstår den som grovt anstötlig och ägnad att väcka förargelse. Och den grupp av medborgare, mot vilken propagandan riktar sig, har ett berättigat anspråk på skydd mot det oförskyllda lidande, som dylika angrepp kunna vålla.

Den antisemitism som förekommer i vårt land är endast en utlöpare av en i andra länder förekommande, mera omfattande rörelse. Denna rörelse och dess verkningar hör till de mest motbjudande företeelserna i vår moderna historia! Särskilt då den utnyttjats för politiska syften ha i dess namn grova förbrytelser mot enskilda människor blivit begångna. Den roll antisemitismen spelat under den nazistiska våldsregimen i Tyskland är ju väl känd. Ett fasansfullt öde drabbade otaliga oskyldiga människor av judisk börd. Även om lyckligtvis vårt land visat sig erbjuda en dålig jordmån för rashetsen, bör minnet av dessa fruktansvärda händelser mana även oss att noga se upp med dylika rörelser, så att de icke få tillfälle att breda ut sig i vårt land eller att härifrån utöva sina skadeverkningar i andra länder.

I längden är säkerligen det bästa och verksamaste medlet mot rashat att finna i en objektiv upplysning och en uppfostran av det uppväxande släktet till tolerans och respekt för människovärdet och till uppskattning av andra rasers och folks insatser i vår gemensamma kultur. För att motverka rasfördomar och förhindra verkningar av dem kunna emellertid även lagstiftningsåtgärder behöva tillgripas. Betydelsen av straffbud mot rashets ligger icke blott i möjligheten att ingripa mot anstötliga företeelser utan ännu mera

Svar på interpellation. (Forts.)

i straffhotets preventiva verkan och i lagbudets innebörd av ett klart moraliskt fördömande. I den mån vår gällande rätt icke innehåller regler i detta ämne, uppkommer således frågan om införande av en lämpligt avvägd lagstiftning. Det första spörsmål som inställer sig blir därför, i vilken utsträckning rashets kan beivras enligt nu gällande straffbestämmelser.

Falska beskyllningar och ärekränkningar, som rikta sig mot vissa enskilda personer, kunna föranleda straff enligt bestämmelserna i 16 kap. strafflagen. Sker angreppet i tryckt skrift, bli motsvarande stadganden i tryckfrihetsförordningen tillämpliga.

Det vanliga är emellertid att rashetsande propaganda icke riktar sig mot bestämda individer utan mera allmänt mot en befolkningsgrupp. För sådana fall finnas i svensk rätt icke några generellt tillämpliga straffbestämmelser. Endast under vissa omständigheter kunna ingripanden ske. Om propagandan innefattar uppmaning till brott, blir den straffbar ur denna synpunkt, såväl då den förekommer i tryckt skrift som eljest. Falsa rykten eller lögnaktiga uttalanden, ägnade att framkalla fara för den allmänna ordningen eller att väcka förakt för offentlig myndighet eller annat organ som äger besluta i offentliga angelägenheter, kunna föranleda straff enligt bestämmelser som infördes i strafflagen år 1936 och i tryckfrihetsförordningen år 1937.

Av större praktisk betydelse än de nu återgivna bestämmelserna är stadgandet i 11 kap. 15 § strafflagen om straff för förgelseväckande beteende på allmän plats. Detta lagrum kan tillämpas exempelvis då förgelse åstadkommits genom uttalanden vid offentligt möte, genom affischer eller genom offentligt burna standar med inskriptioner. Lagrummet har kommit till användning, då en från gatan synlig skylt med rashetsande text varit uppsatt i en butikslokal. Däremot kan i regel innehållet i tryckt skrift, som sprides till allmänheten, icke medföra ansvar för förgelseväckande beteende.

Som jag redan har nämnt kunna falska rykten eller lögnaktiga uttalanden i vissa begränsade fall medföra straff enligt bestämmelser i strafflagen, som äga motsvarighet i tryckfrihetsförordningen. Då dessa bestämmelser infördes, bibehölls i tryckfrihetsförordningen ett äldre stadgande, som också riktar sig mot vissa osanna framställningar. Enligt detta stadgande, vilket återfinnes i 3 § 12 mom., skola lögnaktiga uppgifter och vrängda framställningar till allmänhetens förvillande och förledande även i andra fall än de särskilt specificerade anses missbruk av tryckfriheten. Stadgandet har icke någon motsvarighet i den allmänna strafflagen och kan således tillämpas endast på en framställning i tryckt skrift. Straffet för detta tryckfrihetsbrott är dagsböter, och den brottsliga skriften skall konfiskeras. Det är emellertid tveksamt vad som numera skall anses falla under detta stadgande. Enligt rättspraxis har det huvudsakligen kommit att bli ett komplement till straffbuden mot ärekränkning.

I ett visst aktuellt fall, som också berörts av interpellanten, har jag haft anledning att ta ställning till frågan, om detta stadgande i 3 § 12 mom. tryckfrihetsförordningen kan tillämpas på rashetsande propaganda. Jag vill där-
för här lämna en närmare redogörelse för detta fall.

Redan i början av min ämbets tid fästes min uppmärksamhet på vissa antisemitiska pamfletter, som spritts av Einar Åberg i Norrviken eller en honom närstående sammanslutning som kallar sig »Sveriges antijudiska kampförbund». Då Åberg även har skickat prov på sina alster till riksdagens ledamöter, torde pamfletternas allmänna karaktär vara känd för kammaren. De innehålla mestadels citat, som uppgivas vara hämtade ur judiska religiösa skrifter eller ur tidningar och böcker. Vad Åberg här utger är icke något som han själv har funnit på. Det rör sig huvudsakligen om brottstyc-

Svar på interpellation. (Forts.)

ken ur den antisemitiska propaganda som tidigare förekommit annorstädes, särskilt i Tyskland. Att de påståenden som på detta sätt spridas om den mosaiska trosbekännelsen och om judarnas tänkesätt och egenskaper innebär ett grovt våldförande av sanningen behöver jag icke spilla några ord på. Åbergs verksamhet har i åtskilliga fall beivrats vid domstol, då den inneburit förargelseväckande beteende på allmän plats. Något tryckfrihetsåtal för innehåll i pamfletterna har däremot tidigare icke förekommit. Då frågan härom i början av min ämbets tid först aktualiserades var anledningen den, att Åberg sände sina tryckalster till skolor, tydligen med ledning av skolkataloger. Det var naturligt att ifrågasätta ett ingripande mot denna verksamhet inom ramen för tryckfrihetslagstiftningen. Jag lät därför undersöka möjligheterna att väcka tryckfrihetsåtal mot Åberg. Det visade sig att den enda framkomliga vägen vore ett åtal enligt det nys omnämnda stadgandet i 3 § 12 mom. tryckfrihetsförordningen om lögnaktiga uppgifter och vrängda framställningar till allmänhetens förvillande och förledande. Med hänsyn till den användning som detta stadgande fått i praxis och till vissa uttalanden om stadgandets innebörd i samband med de år 1937 genomförda ändringarna i tryckfrihetsförordningen fann jag det emellertid tveksamt om stadgandet kunde anses tillämpligt. Frågan om åtal fick därför vid detta tillfälle förfalla. Undersökningar vid skolorna hade i detta sammanhang givit vid handen att denna antisemitiska propaganda i allmänhet icke gjort det avsedda intrycket på lärjungarna utan i stället närmast väckt löje eller förargelse och harm. Bekämpandet av antisemitismen vid skolorna ansågs lämpligast böra ske genom upplysning i samband med undervisningen och andra efter förhållandena i varje särskilt fall anpassade åtgärder. En redogörelse för denna fråga lämnades av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet i ett interpellationssvar i första kammaren den 10 april 1946.

Sedan visade det sig emellertid under loppet av den sistförflutna våren, att Åberg utsträckt sin verksamhet även utom landets gränser. Genom utrikesdepartementet fick jag underrättelse om att översättningar av Åbergs pamfletter blivit spridda bl. a. i England, Frankrike och Förenta staterna. Meddelanden härom ha även varit synliga i den svenska pressen. Det har framhållits att vårt lands anseende i andra länder skadades genom Åbergs förehavanden. Det är ju också uppenbart att skadeverkningarna av Åbergs verksamhet kunna bli större genom att hans alster nu sändas även till mottagare i länder, där förhållandena äro annorlunda än hos oss eller där antisemitismen tidigare haft en viss framgång. Jag ansåg därför anledning föreligga att till förnyat övervägande uppta frågan om åtgärder mot Åbergs verksamhet.

I början av maj lät jag därför igångsätta en ytterligare utredning om möjligheterna att enligt tryckfrihetsförordningen väcka åtal för pamfletternas innehåll. Även betydelsen ur tryckfrihetsrättslig synpunkt av den omständigheten, att spridningen skedde till mottagare i utlandet, påkallade en undersökning, då något dylikt tidigare icke synes ha varit aktuellt. Samtidigt anskaffades ytterligare material för att spridningens omfattning skulle kunna överblickas. På grund av den utredning som sålunda skett har jag numera kommit till den uppfattningen att förutsättningar för ett tryckfrihetsåtal föreligga. Jag har därför till justitiekanslern för laga åtgärd överlämnat fem på engelska eller franska språken tryckta och av Åberg utgivna pamfletter. Att icke några skrifter på svenska medtagits sammanhänger med den gällande regeln om viss kort preskriptionstid för ifrågavarande brott. De till justitiekanslern överlämnade pamfletterna äro de alster, som falla inom

Svar på interpellation. (Forts.)

den nu aktuella preskriptionstiden. Justitiekanslern har genom förordnad åklagare väckt åtal mot Åberg vid Stockholms rådhusrätt för innehållet i dessa pamfletter.

Av den redogörelse för gällande rättsregler som jag nyss har lämnat framgår, att möjligheterna till ett ingripande mot rashetsande propaganda äro begränsade. Vad särskilt angår 3 § 12 mom. tryckfrihetsförordningen har domstol ännu icke tagit ställning till dess tillämplighet. Och den möjlighet till inskridande, som stadgandet kan ge, är i flera hänseenden otillräcklig. Frågan om en lagstiftning, som direkt tar sikte på att förbjuda rashetsande propaganda, har också varit aktuell ganska länge.

Detta spörsmål berördes, ehuru mera i förbigående, i det år 1935 avlämnade betänkandet med förslag angående åtgärder mot statsfientlig verksamhet. Vid detta tillfälle riktade sig uppmärksamheten i främsta rummet på den propaganda som hetsade samhällsklasser eller politiska motståndare mot varandra. Några allmänna bestämmelser mot en dylik propaganda ansågos icke lämpliga.

I motioner vid 1942 års riksdag hemställdes om lagstiftning för att kriminalisera propaganda mot medborgargrupper på grund av deras trosbekännelse eller ras. Med motionärernas yrkande åsyftades främst skydd mot antisemitisk propaganda. Vid behandlingen av motionerna uttalade första lagutskottet bland annat följande: »Enligt utskottets mening är det helt naturligt att ett eller annat kränkande överord, fällt i striden mellan olika politiska partier, får passera obestraft. Men till hat hetsande uttalanden mot andra medborgargrupper med utgångspunkt i deras ras eller religion kunna icke ursäktas. De såra den allmänna anständighetskänslan och böra icke tolereras. Genom deras kriminalisering skulle skydd beredas för ett viktigt samhälleligt ordnings- och anständighetsintresse.»

Utskottet anförde vidare, att utskottet skulle ansett skäl föreligga för riksdagen att hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag i ämnet, om icke, enligt vad utskottet inhämtat, straffrättskommittén redan varit sysselsatt med en sådan utredning. Utskottet hemställde därför att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, vilket även blev riksdagens beslut.

Även vid 1943 års riksdag behandlades motioner i samma ämne. Utgången blev densamma som föregående år.

Inom justitiedepartementet gjordes sedermera en särskild utredning, vilken redovisades i en den 27 oktober 1943 dagtecknad, stencilerad promemoria angående lagstiftning mot rashets m. m. I promemorian föreslogos straffbestämmelser såväl i strafflagen som i tryckfrihetsförordningen mot falska rykten eller lögnaktiga uttalanden, ägnade att väcka hat mot eller förakt för en grupp av befolkningen med viss härstamning eller trosbekännelse, samt mot smädelser eller hotelser mot sådan befolkningsgrupp.

Promemorian remitterades till åtskilliga myndigheter och sammanslutningar. Delade meningar om lämpligheten av den föreslagna lagstiftningen kommo till uttryck i yttrandena. Promemorian ledde icke till någon vidare åtgärd från statsmakternas sida.

I straffrättskommitténs den 30 november 1944 avlämnade förslag till lagstiftning om brott mot staten och allmänheten upptogs ett straffbud rörande hets mot folkgrupp. Sådant brott skulle föreligga, då någon offentligen hotade, förtalade eller smädade en grupp av befolkningen med viss härstamning eller trosbekännelse.

I yttranden över straffrättskommitténs betänkande blev detta stadgande föremål för åtskillig kritik. Särskilt framhölls från flera håll, att straffbudet

Svar på interpellation. (Forts.)

lätt kunde uppfattas som en privilegiering av den befolkningsgrupp man ville skydda och därför kunde komma att motverka sitt syfte.

Ett på grundval av straffrättskommitténs betänkande inom justitiedepartementet utarbetat förslag till lag om ändring i strafflagen har den 10 maj 1946 remitterats till lagrådet. Då jag i samband därmed hade att taga ställning till den föreslagna bestämmelsen om hets mot folkgrupp, fann jag det tveksamt, om detta straffbud borde införas i svensk rätt. Å ena sidan ansåg jag, att ett i strafflagen klart uttalat fördömande av hetspropagandan kunde bidra till att förebygga, ej blott att antisemitisk propaganda finge tillfälle att breda ut sig och utså hat mellan medborgarna utan även att andra motsvarande företeelser växte upp, t. ex. lögnkampanjer mot katolska kyrkan eller andra särskilda trossamfund. Det förelåg alltså enligt min mening starka skäl för en kriminalisering av hets mot folkgrupp.

Å andra sidan kunde jag emellertid icke underlåta att fästa vikt vid de invändningar som anförts mot förslaget i flera remissyttranden. Däri framhölls, att ehuru det föreslagna straffbudet icke riktats mot en saklig kritik av det ena eller andra slaget — vilket straffrättskommittén kraftigt understrukt — skulle detta lätt kunna påstås då ett ingripande skedde enligt lagrummet. Måhända vore det icke heller helt uteslutet att bestämmelsen verkligen genom sin existens kunde kännas som ett hinder att framföra en saklig kritik då sådan vore berättigad, t. ex. mot religiösa sekter med seder och bruk som ur samhällets synpunkt framstode som förkastliga. Det vore naturligtvis också mycket olyckligt, om den uppfattningen med eller utan fog skulle få rotfäste, att vissa grupper av medborgare skyddats mot kritik som ostraffat får riktas åt andra håll. Man syntes av dessa skäl ha anledning befara, att det föreslagna stadgandet skulle kunna giva näring åt påståenden om att judiska medborgare eller andra minoritetsgrupper i vårt land erhållit en privilegierad ställning och att det fördenskull kunde komma att skärpa motsättningar inom befolkningen i stället för att befordra frid i sammanlevnaden.

Visserligen ansåg jag att de skäl som sålunda hade anförts mot förslaget knappast hade den tyngd att de utgjorde ett ovillkorligt hinder mot att upptaga en bestämmelse av detta slag. Jag fann likväl vid vägandet av skälen för och emot förslaget, att det vore klokast att icke biträda detta. Det till lagrådet remitterade lagförslaget innehåller således icke någon bestämmelse om hets mot folkgrupp.

I detta sammanhang vill jag emellertid nämna, att i detta lagförslag finns en motsvarighet till det redan nu gällande stadgandet om straff för falska rykten eller lögnaktiga uttalanden, ägnade att framkalla fara för den allmänna ordningen m. m., s. k. samhällsfarlig ryktesspridning. Formuleringen har i förslaget något utvidgats. Sålunda skall falskt rykte eller annat osant påstående, som sprides bland allmänheten, vara straffbart, bland annat, då det är ägnat att framkalla fara för allmän ordning och säkerhet. Det är min avsikt att även föreslå en omformulering av motsvarande stadgande i tryckfrihetsförordningens brottskatalog. Härigenom kommer det alltså att finnas en möjlighet att ingripa mot vissa fall av rashetsande propaganda, nämligen då fara för oroligheter och dylikt framkallas därav. Denna möjlighet har dock kanske mera principiellt än praktiskt intresse. Några pogromer eller andra oroligheter, framkallade av rashat, ha ju icke förekommit i vårt land.

I samband med att jag avböjde det av straffrättskommittén föreslagna stadgandet, fann jag det böra undersökas, om man inte kunde gå fram på en annan väg och kriminalisera vissa grövre former av rashets vid den omarbetning av 18 kap. strafflagen, varmed straffrättskommittén nu är syssel-

Svar på interpellation. (Forts.)

satt. Den rashetsande propagandan är nämligen stundom av sadistisk eller eljest särskilt anstötlig natur, såsom då påstådda judiska grymheter, ritualmord och dylikt skildras. I gällande rätt straffbelägges framställning, som sårar tukt och sedlighet, i 18 kap. 13 § strafflagen och i motsvarande bestämmelse i tryckfrihetsförordningen. Enligt den tolkning som är vedertagen avses här endast vad som sårar den sexuella anständigheten. För en nutida uppfattning synes denna begränsning icke motiverad. Det borde i stället enligt min mening övervägas att i strafflagen införa en mera allmän »snusparagraf», som täcker inte bara pornografi utan också andra i vidsträckt mening sedlighetssårande eller anstötliga framställningar. Härunder äga dylika grövre former av antisemitisk propaganda sin naturliga plats. Mot ett straffbud av detta slag kan naturligtvis inte riktas en sådan kritik som anförts mot straffrättskommitténs förslag. Redan i samband med nyssnämnda lagrådsremiss anmodade jag därför under hand straffrättskommittén att undersöka möjligheten att i stället gå fram efter denna linje.

Om en dylik kriminalisering av anstötliga framställningar sker i strafflagen, bör även tryckfrihetsförordningen ändras på sådant sätt, att dessa framställningar bli att anse som missbruk av tryckfriheten, då de förekomma i tryckt skrift. Med hänsyn till tryckfrihetsförordningens natur av grundlag bör det övervägas, om denna lagstiftningsfråga skall utbrytas ur sitt naturliga sammanhang med den allmänna strafflagsrevisionen. Ett ändringsförslag, som förelägges 1948 års riksdag, kan nämligen slutligt antagas år 1949, men därefter kan en ändring av tryckfrihetsförordningen icke träda i kraft förr än år 1953. Å andra sidan tala uppenbarligen praktiska skäl mot en dylik utbrytning. Under arbetet med de till 1948 års riksdag planerade propositionerna om ändring i strafflagen och om revision av tryckfrihetsförordningen skall jag närmare överväga denna fråga.

Utöver det utredningsuppdrag, som jag sålunda givit straffrättskommittén, har jag även anmodat 1944 års tryckfrihetssakkunniga att undersöka vissa hithörande frågor. I samband med remissen till lagrådet av vissa ändringar i strafflagen uppdrog jag nämligen också åt de tryckfrihetssakkunniga att undersöka, huruvida i tryckfrihetsförordningen lämpligen kunde införas någon motsvarighet till den möjlighet att ingripa med straff, som bestämmelserna om förargelseväckande beteende i allmänna strafflagen erbjuda.

Ett hithörande utredningsuppdrag hade de tryckfrihetssakkunniga redan tidigare erhållit. Enligt direktiven skola de nämligen utreda möjligheten att förhindra spridning bland barn och ungdom av skrifter med mer eller mindre pornografiskt innehåll. Då de tryckfrihetssakkunniga ännu icke avgivit sitt betänkande, skall jag icke nu närmare diskutera denna fråga. Jag vill endast framhålla, att även om den sålunda anvisade utvägen skulle erbjuda vissa möjligheter att ingripa mot en viktig sida av den tryckta rashetspropagandan, så kan den icke leda till en fullständig lösning av hithörande problem. För vissa speciella intressen, såsom just för att skydda barn och ungdom mot förråande inflytelser genom pornografiska och rashetsande skrifter, borde det dock enligt min mening kunna övervägas att göra undantag från den rätt att fritt sprida tryckt skrift, som eljest gäller, och således kriminalisera själva spridningen av skriften.

För fullständighetens skull vill jag slutligen nämna, att straffrättskommittén är sysselsatt även med en omarbetning av ärekränkingsbestämmelserna i 16 kap. strafflagen. Det sätt, på vilket dessa bestämmelser i framtiden bli utformade, kan ha betydelse för möjligheten att ingripa mot sådan rashetsande propaganda som utgör ärekränkingsbrott.

Svar på interpellation. (Forts.)

Av vad jag nu sagt framgår sålunda, att jag icke har för avsikt att föreslå riksdagen något allmänt stadgande om hets mot folkgrupp av den typ som straffrättskommittén upptagit i sitt betänkande. Däremot pågå utredningar i syfte att på andra sätt förbättra gällande lag för att möjliggöra ingripanden mot rashets. Det är min livliga förhoppning, att det härigenom skall bli möjligt att utrota åtminstone vissa särskilt anstötliga former av rashetsande propaganda. Vad de övriga fallen angår har jag på de skäl, som jag nyss angivit, efter ganska stor tvekan intagit den ståndpunkten, att kampen mot dessa yttringar av fördomar och trångsinne bör föras blott med upplysningens vapen.

Härefter yttrade:

Herr **Ståhl**: Herr talman! Samtidigt som jag tackar herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet för det synnerligen ingående svaret vill jag uttala min tillfredsställelse över att den antisemitiska propagandan, sedan jag framförde min interpellation, kommit under prövning vid Stockholms rådhusrätt. Detta visar, att vi äro på rätt väg, och jag vill, bland annat för att ge de olika meningar, som vi till äventyrs kunna ha, de riktiga proportionerna, genast betyga, att ingen kan missta sig på den anda, som talar ur dagens interpellationssvar. Herr statsrådet och jag ha uppenbarligen exakt samma principiella inställning till den antisemitiska propagandan. Den har ingen plats i ett demokratiskt kultursamhälle.

Givetvis sätter jag och alla som intresserat sig för åtgärder mot den per-versa företeelse som det här gäller det största värde på det utförliga referat, som herr statsrådet givit av de överväganden som ägt rum. Inte minst för den offentliga opinionen är det utomordentligt intressant att bland annat få klarlagt, att när justitiekanslern inte åtalat några svenska skrifter utan endast fem angivna pamfletter på utländska språk, så har detta berott uteslutande på det förhållandet, att de övriga skrifternas eventuella brottslighet redan är preskriberad, inte därpå att inte de skulle vara lika brottsliga.

Om vi sålunda i princip äro alldeles ense, måste jag emellertid säga, att herr statsrådets överväganden trots sin utförlighet ge ett intryck av en viss passivitet. Jag skall erkänna, att om det nu föranstaltade tryckfrihetsåtalet mot Åberg vid Stockholms rådhusrätt skulle leda till fällande dom, så har därmed något vunnits. Möjligen kan därmed skapas ett prejudikat av betydelse för framtiden. Men jag är av olika orsaker, som jag strax skall ange, inte helt säker på den saken. Och skulle domstolen se sig nödsakad att på grund av innehållet i angivna stadgande, tryckfrihetsförordningen 3: 12, frikänna den åtalade — och jag ber kammarens ledamöter observera, att enligt notis i dagens tidningar bestrider den åtalade och hans advokat, att ifrågavarande lagrum skulle vara tillämpligt i förevarande fall — stå vi utan några möjligheter att göra någonting. I så fall måste en ändring av lagrummet ske eller ett nytt lagrum införas, och det bör, såsom statsrådet här sade, ske redan vid nästa års riksdag.

För att ge kammarens ledamöter en möjlighet att själva bedöma arten av den propaganda, det »skriftställer», som det här är fråga om, skall jag be att få anföra några brottstycken. Det heter i en skrift, att judarna bära skulden till kriget, de förberedde »planmässigt kriget mot Tyskland». I en skrift, utgiven av Sveriges antijudiska kampförbund, som tydligen haft gott om både pengar och papper, vilken skrift bär titeln »Avslöjad judendom», heter det att judarna äro parasiter, de äro hycklare, de äro sadister, de driva vit slavhandel, de få begå mened, om de bara äro säkra på att den inte blir

Svar på interpellation. (Forts.)

avslöjad, de skola aldrig tala sanning, de få stjäla från icke-judar, de få ge mutor, de böra uppfostra sina barn till läkare och apotekare för att utan att riskera straff kunna ta livet av sina fiender, de äro bedragare, de äro ockrare o. s. v. Jag skulle ur den utförliga skriftsamlingen, som väl även riksdagens övriga ledamöter fått, kunna nämna många sådana här exempel. Och dessa propagandaskrifter utsändas till barn och ungdom vid våra skolor i massupplagor utan att man hittills kunnat effektivt ingripa. Jag har här i min hand brev från föräldrar med de originalförsändelser som utgått från bokförläggaren i fråga.

Även riksdagen och riksdagsmännen få i det antijudiska kampförbundets skrifter klara besked. Det heter i ett upprop till alla svenskar så här: »Fem minuters lugn eftertanke säger Dig, att allt vad politiska klasskampspartier heter: höger, socialdemokrater, kommunister, folkparti, äro uppkonstruerade och få sina direktiv av en och samma dolda makt, Du förstår vilken. Och meningen förstår Du också. Sveriges väl avses icke.» Även denna propaganda har utgått i massupplaga till unga svenska medborgare.

Men det antijudiska kampförbundet har även medel mot denna försumpning. I en skrift som heter »Judarna och moralen», fjärde upplagan, kan man läsa följande, som kan ha intresse inte minst för riksdagens ledamöter:

»Vägen till befrielse ur judeväldet är:

1) Omedelbart spärrande av gränserna för vidare judeinvasion.

2) Erbjudna härvarande hel- och halvjudar (manliga och kvinnliga) att före en bestämd datum få lämna landet efter att ha av sagt sig sitt svenska medborgarskap.

3) De hel- och halvjudar (manliga och kvinnliga), som efter denna datum fortfarande vistas här, ha därmed lämnat sitt medgivande till att undergå omedelbar sterilisering.

Detta de stora dragen. Detaljer utarbetas sedan i lag.

Så vare Din fordran i vårt fosterlands intresse, svenska man och svenska kvinna!

Hur skall Du då kunna genomdriva denna Din fordran?

Du skall gå den lagliga vägen.

Nästa gång Du har att välja riksdagsman, skall Du personligen, vilket parti Du än tillhör, avkräva riksdagsmannakandidaten hans hedersord som svensk att, om han blir vald, väcka motion eller biträda motion om lag, innehållande ovanstående tre punkter.

När denna lag är genomförd och omedelbart tillämpad, då hava vi svenskar för vårt vidkommande löst judefrågan på ett synnerligen humant sätt.»

Även ett ord om finansieringen och allmänhetens stöd åt denna propaganda kan kanske vara av intresse, eftersom den frågan utförligt har diskuterats i pressen. Bland andra handlingar som jag fått del av har jag även en fotografisk kopia av Stadgar för Sveriges antijudiska kampförbund, daterad 1941. I 4 § heter det där, att alla bidrag till förbundets kampfond skola insättas på ett angivet postgironummer, och det är tydligt att bidragen flöda rikligt, eftersom det i 3 § heter, att två personer, förbundets anförare och den han kallar till sin sekreterare, äga att av kampfonden utfå medel till livets uppehälle och nödtorft. De få nämligen enligt stadgarna ej ha någon annan sysselsättning. För kuriositetens skull vill jag också återge den ed som anföraren enligt stadgarna svår: »Jag svår vid min heder och ära som svensk man att med Guds hjälp föra denna strid till dess målet: Sveriges befrielse ur judeväldet och judedomens totala förintelse i vårt land, är nått, eller om det ej förunnas mig att uppleva detta, till mitt sista andedrag.»

Dessa citat såväl som utdragen ur skrifterna måste ge läsaren samma in-

Svar på interpellation. (Forts.)

tryck som man fick då man tog del av den förfärliga tidning, som i nazi-Tyskland utgavs av Julius Streicher, nämligen att det är en klart patologisk sinnesförfattning, som tar sig uttryck av detta slag. Dessa alster ha hittills kunnat spridas särskilt till omogen ungdom både i vårt land och i andra länder med Sverige som central. Att detta är en chikan för vårt land och ägnat att i rätt vida kretsar skada oss, ligger i öppen dag.

Jag beklagar att inte den sinnessjukläkare, som är ledamot av kammaren, haft möjlighet att vara här i dag. Jag har samrått med honom om dessa skrifter, och han fällde utan tvekan samma omdöme om dem, som jag här har gjort.

Men om man är övertygad om att den antisemitiska propagandan bottnar i patologiska utslag av själslivet, måste man också enligt min mening bedöma lagstiftningen på detta område med hänsyn till vilka möjligheter den ger att få vederbörande hänvisade till läkarundersökning och ställda under sådan övervakning, att samhället skyddas mot och kan förhindra spridningen av den sjukliga propagandan. Ett bötesstraff eller kortvarigt frihetsstraff, som ger vederbörande möjlighet att åter sätta i gång, är väl ändå inte mycket värt. Går man till en undersökning av här tillämpliga lagrum ur denna synpunkt, måste man tyvärr säga sig att intet av dem är verkligt tillfredsställande. Visserligen finns det med nuvarande lagstiftning möjlighet att underkasta en person, som är åtalad för brott mot tryckfrihetsförordningen, sinnesundersökning, men detta är ytterst villkorligt, då straffsatsen i det här aktuella stadgandet i 3 § 12 mom. tryckfrihetsförordningen endast är dagsböter. Sinnessjuklagens 6 kap. 41 § stadgar ju, att om brottet ej förskyller svårare straff än böter, må sinnesundersökning ske endast när särskilda skäl därtill äro. Och i det mer eller mindre — snarast mindre — lyckliga tillägg till samma paragraf, som vi genomförde vid 1945 års riksdag, stadgas att beslut om sinnesundersökning ej må meddelas med mindre den misstänkte erkänt gärningen eller övertygande bevisning förebragts, att han begått densamma. I intet av de lagrum, som herr statsrådet diskuterade i interpellationssvaret, är straffet strängare än dagsböter eller i något fall fängelse, vilket redan i och för sig gör möjligheten av sinnesundersökning högst tvivelaktig. Men även om man skulle komma så långt, har den åtalade med nuvarande lagstiftning stora möjligheter att enligt 43 § sinnessjuklagen göra en sådan undersökning om intet genom att helt enkelt vägra att underkasta sig undersökningen eller, om det förordnas att han skall intagas på sinnessjukhus för undersökningens genomförande, vägra att inställa sig.

Om man alltså anlägger denna huvudsynpunkt behöver man knappast alltför ingående diskutera herr statsrådets olika alternativ, som han angivit i svaret. Det räcker enligt min tanke att uppställa den fordran, att vi få en lagstiftning för förseelser av denna typ, som genom klarhet i brottsbeskrivning och skärpa i straffsatserna utan varje tvekan möjliggör sinnesundersökning. Allra effektivast vore möjlighet till sinnesundersökning utan att brott behöver begås, sålunda utan sammankoppling med strafflagen, men så långtgående åtgärder skall jag i dag inte ens diskutera. I stället vill jag, herr talman, uttala som min mening, att en snuskparagraf, som justitieministern här kallar det, av ungefär det innehåll, som statsrådet i svaret angivit, möjligen skulle kunna få avsedd verkan. Då skulle vi sannolikt inte heller behöva någon kriminalisering av själva spridningen av sexuellt pornografisk litteratur till ungdom eller av andra dylika tryckalster, vilka alla stå på samma andliga kloaknivå. Vi skulle genom en dylik allmän paragraf kunna få en rätt tillförlitlig broms mot snusk och sjaskighet över lag, och jag är övertygad om att den skulle uppbäras av en mycket stark allmän

Svar på interpellation. (Forts.)

opinion, eftersom det väl i regel förhåller sig så, att personer som odla dylika sysselsättningar — det må vara pornografi eller annan oanständighet — måste vara samvetslösa profitörer eller också på det ena eller andra sättet abnorma eller patologiska. En sådan snuskparagraf borde självfallet inrymmas i både strafflagen och tryckfrihetsförordningen, och det är enligt min tanke angeläget att straffsatserna måste vara sådana att ett effektivt samhällsskydd möjliggöres antingen i form av frihetsstraff eller kanske i flertalet fall såsom kontroll över sinnessjuka.

Jag vill särskilt understryka att en dylik uppfattning knappast behöver ha sin grund i något överkänsligt moraliskt patos, eftersom de gärningar vi här tala om inte äro värda något så högtstående som moraliska värderingar. Det gäller här att hålla rent och skydda — icke omdömesgilla och mogna människor som icke behöva något skydd — utan ungdom i sin obalanserade och mest ömtåliga ålder, som utsättes för profitörer. Dessutom gäller det att bespara vårt land den nesa, som det onekligen medför att Sverige göres till central för snuskaktioner av detta slag.

Jag skall, herr talman, inte ytterligare förlänga debatten om olika tolkningar av tryckfrihetsförordningens 3 § 12 mom. eller andra möjligen tillämpliga lagrum. Inte heller skall jag diskutera möjligheten att inrymma här ifrågakarande förseelser i strafflagens 18 kapitel, som emellertid ur den synpunkten bär prägel av sin tids lagstiftare, att den till tukt och anständighet endast hänför det sexuella området. Jag har redan angivit att jag tror att en särskild snuskparagraf, formulerad som jag här antytt, vore mest ändamålsenlig. Jag vill till sist tillägga, att en dylik paragraf utan alltför stora svårigheter bör kunna formuleras så, att den på intet sätt drabbar ett lojalt åsiktsutbyte och var och ens frihet att framföra sin mening i politiska, religiösa eller andra sammanhang.

Jag vill uttala den förhoppningen att såväl straffrättskommittén som 1944 års tryckfrihetssakkunniga, eventuellt genom samarbete, skola bli i stånd att fylla den lucka i lagen, som hittills har givit Julius Streichers lärjungar i vårt land alltför stor rörelsefrihet. Jag tror att vi böra ha möjlighet till att sätta stopp för abnorma personers geschäft i människors allra lägsta instinkter, och jag utläser ur interpellationssvaret, att justitieministern vill medverka därtill, jag hoppas inte minst ur de synpunkter som jag här anfört. Jag vill ännu en gång tacka herr statsrådet för det positiva svaret, och jag understryker förhoppningen att vi vid nästa års riksdag skola kunna få fram en lagparagraf av här antydd art.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag skulle gärna vilja instämma i de erkännande ord, som herr Ståhl gav åt den anda som präglade justitieministerns allmänna syn på rashets och rasförföljelse. Däremot fick jag ett intryck av att berget hade fött en råtta, när jag hörde de konklusioner, som justitieministern drog ur sitt första fördömande av rashets och alla dess följdföreteelser, som framför allt under det andra världskriget visade så ohyggliga resultat. Jag tyckte för min del att den hjälplöshet inför problemet, som framträdde i denna ovilja att verkligen på lagstiftningens väg skapa garantier mot rashets och nationalitetshets och hets mot människors trosbekännelse, var fullständigt omotiverad och ganska verklighetsfrämmande.

Det är sant att det svenska folket är mycket sunt i detta avseende. Detta framgick bland annat av en händelse i Malmö för någon tid sedan, då amerikanska vita sjömän hoppade på några negrer. Jag tycker att den hållning som såväl allmänheten som myndigheterna visade vid detta tillfälle var ett uttryck för en mycket sund och god inställning.

Svar på interpellation. (Forts.)

Men, herr justitieminister, det är ju så, att även en frisk kropp kan bli infekterad. Ha inte våra egna erfarenheter visat att detta problem, som vissa tider icke är något problem alls, under andra tider kan bli mycket allvarligt. Jag vill erinra om hur det var under 1930-talet, då man även i de lundar, där lagrarna gro, för att citera en gammal svensk studentsång, med mycket stor framgång kunde så antisemitismens frö. Jag glömmer aldrig dessa relativt stora studentdemonstrationer och dessa manifestationer från vår lärdoms högborgar i antisemitisk riktning. Jag glömmer inte heller hur även våra myndigheter i sin invandringspolitik läto påverka sig av denna smitta, inte i den meningen, att de blevo övertygade om att judarna voro några mindervärdiga element, som skulle hållas borta från Sverige, men i den meningen, att man föll undan för en opinion, som framskapats och som, om vi här i landet hade fått motsvarande förhållanden som i Mellaneuropa, här hade kunnat få samma förodande verkningar som där.

Jag skulle inte vilja beteckna rashets som uttryck för en patologisk inställning och som en sjuklig företeelse i vanlig mening. Ty den har som regel ett samband med en reaktionär utveckling. Pogromerna ha alltid haft ett nära samband med en bestämd reaktionär politik — det har ju Europas historia givit så många exempel på att man väl inte behöver argumentera för att bevisa detta.

Jag vill gärna medge att rashets icke är något problem i vårt land, men det börjar ju redan bli ett problem annorstädes. Vi ha ju fått ta del av så många skildringar från andra sidan Atlanten, vari berättas, att en ny våg av rasföljelser och lynchningar går fram över Förenta staterna. Till och med i Nordstaterna, där rasföljelser tidigare icke varit något problem, börja de nu att bli en allvarlig fråga. Och den våg av antisemitism och annan rashets, som vi ha upplevat under dessa gångna skräckår, har ju ånyo lyfts upp på höga höjder. Man får därför inte slå sig till ro med att endast skriva in någon snusksparagraf i lagen eller lita på upplysning och uppfostran. Ty våra egna erfarenheter ha visat, att även människor, som man tycker borde ha de största förutsättningar att vara immuna mot en sådan primitiv och förråande propaganda, kunna påverkas i sitt handlande därav.

Jag blev vidare litet funderans inför talet om att man kanske skulle överväga någon form av skydd för vissa folkgrupper. Jag undrar om det inte härigenom kan bli något diffust över det hela, som kan tagas till utgångspunkt för förföljelser även mot politiskt misshagliga människor — jag menar inte under rådande förhållanden i Sverige, men det kan ju bli en annan regim. Jag tycker att det finns all anledning att i vår grundlag skriva in en komplettering av 16 § regeringsformen, varigenom man verkligen skapar skydd mot förföljelse på grund av människors nationalitet och ras och deras religiösa trosbekännelse. Jag kan inte godkänna detta tal om att detta skulle vara att privilegiera en viss folkgrupp, ty då skulle man ju kunna säga, att vi privilegiera våra medborgare, när vi genom lagbestämmelser vilja skydda dem mot mördare och ogärningsmän. Att föra ett sådant resonemang tycker jag är att driva juridiken in i det orimliga.

Herr talman! Jag vet att vi i princip äro överens om hur man måste betrakta dessa frågor. Men på grund av de praktiska konklusioner, som regeringens talesman här drog, skulle jag ändå vilja uppmana regeringen och framför allt justitieministern att ännu en gång övertänka om inte detta problem är så allvarligt, att man borde med ännu kraftigare medel än justitieministern här anvisar ta itu med detsamma. Det är inte något större problem i dag i Sverige — det understryker jag ännu en gång — men det kan bli ett problem även här. Här handlar det ju ändå om att skydda elementära

Svar på interpellation. (Forts.)
 mänskliga rättigheter, och därför är det motiverat att man ser mycket allvarligt på denna fråga och inte skyr mycket allvarliga och drastiska åtgärder för att åstadkomma ett sådant skydd.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 255, angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1947/48.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets memorial, nr 66, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande viss del av bankoutskottets utlåtande nr 57 i fråga om ordnandet av anställnings- och avlöningsförhållandena för riksdagens vaktmästare m. m.

§ 5.

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 55, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 30 juni 1947 dagtecknad proposition, nr 326, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet hållna protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 365 av herr *Wagnsson* och

inom andra kammaren

nr 524 av herr *Senander m. fl.*,

nr 525 av herr *Fagerholm* samt

nr 526 av herrar *Spångberg* och *Nilsson* i Göteborg.

Såväl i motionen II: 524 som i motionen II: 526 hemställdes, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen — med avslag å motionerna II: 524 och II: 526 och med förklaring, att det genom propositionen framlagda lagförslaget icke kunnat i oförändrat skick antagas — måtte för sin del antaga ett av utskottet framlagt förslag till lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall;

B. att motionerna I: 365 och II: 525, i den mån de icke besvarats genom vad hemställts under A, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

Enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag skulle 1 och 5 §§ i lagen lyda:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

1 §.

Där till följd av rådande eller befarad brist på polispersonal fara föreligger, att den polisverksamhet, som det åligger visst polisdistrikt att ombesörja, icke skall kunna behörigen upprätthållas, må Konungen på framställning av länsstyrelsen förordna, att vad i denna lag sägs skall äga tillämpning med avseende å polisdistriktet.

5 §.

Den som underlåter att fullgöra tjänsteplikt, som åligger honom enligt denna lag eller med stöd därav meddelat beslut, dömes till *fängelse i högst sex månader eller, om omständigheterna äro mildrande, till dagsböter.*

5 §.

Den som underlåter att fullgöra tjänsteplikt, som åligger honom enligt denna lag eller med stöd därav meddelat beslut, dömes till *dagsböter eller fängelse i högst sex månader.*

Brott som nu sagts må ej åtalas med mindre länsstyrelsen därom förordnat. Böter tillfalla kronan.

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Linder*, utan angivet yrkande;

2) av herrar *Löfvander, Hage, Ryberg, Cruse* och *Håstad*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen — med avslag å motionerna II: 524 och II: 526 och med förklaring, att det genom propositionen framlagda lagförslaget icke kunnat i oförändrat skick antagas — måtte för sin del antaga ett av reservanterna framlagt förslag till lag i ämnet;

B. att motionerna I: 365 och II: 525, i den mån de icke besvarats genom vad hemställts under A, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

I det av vissa reservanter framlagda lagförslaget hade 1—3 §§ följande lydelse:

1 §.

Hava mellan polisdistrikt eller sammanslutning som representerar skilda polisdistrikt, å ena, samt förening av polismän eller förening av flera sådana föreningar, å andra sidan, förhandlingar förts om riktlinjer för polispersonalens anställningsvillkor i polisdistriktet eller polisdistrikten utan att enighet kunnat ernås, äger endera parten hänskjuta tvisten till en för riket gemensam lönenämnd för polisväsendet.

Nämnden har att, sedan parterna beretts tillfälle att inför nämnden framlägga sina ståndpunkter, till parterna avgiva förslag till förlikning av tvisten.

2 §.

Den i 1 § avsedda lönenämnden skall bestå av ordförande och fem ledamöter.

Ordföranden jämte två ledamöter utses av Konungen bland personer, som icke kunna anses företråda någondera parten. För arbetsgivarsidan utses en ledamot av vardera av svenska stadsförbundet och svenska landskommuner-nas förbund. För arbetstagersidan utses en ledamot av svenska polisförbundet.

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

Nämnden är belutmässig med ordföranden och fyra ledamöter, därav endast en må representera arbetsgivarsidan.

3 §.

Där i samband med förhandlingar som i 1 § avses från någondera partens sida åtgärder vidtagas vilka kunna medföra fara, att den polisverksamhet, som det åligger visst polisdistrikt att ombesörja, till följd av brist på polispersonal icke skall kunna behörigen upprätthållas, må Konungen på framställning av länsstyrelsen förordna, att vad nedan i denna lag sägs skall äga tillämpning med avseende å polisdistriktet;

3) av herrar *Olovson* i Västerås och *Lundberg*, vilka hemställt, att riksdagen måtte antaga det av utskottet framlagda lagförslaget med den ändring, att 5 § erhöles följande lydelse:

5 §.

Den som underlåter att fullgöra tjänsteplikt, som åligger honom enligt denna lag eller med stöd därav meddelat beslut, dömes till dagsböter.

Brott som nu sagts må ej åtalas med mindre länsstyrelsen därom förordnat. Böter tillfalla kronan.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr *Olovson* i Västerås, som anförde: Herr talman! I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 55 får jag hemställa,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A på det sätt, att det däri framlagda lagförslaget föredrages paragrafvis med slutbestämmelser, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan i punkten A föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att författningstext ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölls.

I enlighet härmed föredrogs nu först *punkten A*.

Utskottets förslag till lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall.

Efter föredragning av 1 § yttrade:

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Det är kammarens ledamöter väl bekant, att den proposition, som kammaren nu går att behandla, är föranledd av den konfliktsituation, som uppkommit till följd av de pågående underhandlingarna mellan Svenska stadsförbundet och Svenska polisförbundet. Det är, herr talman, inte min avsikt att på något sätt i denna debatt uttala någon uppfattning eller göra någon värdering av det berättigade eller icke berättigade i de ståndpunkter, som parterna å ömse sidor ha intagit beträffande lönefrågan. I hela mitt sysslande med detta spörsmål har jag hela tiden undvikit att på något sätt taga ställning till den föreliggande lönetvisten. Vad som varit bestämmande för mitt och för övrigt för hela regeringens sysslande med denna fråga har uteslutande varit nödvändigheten av att säkerställa möjligheterna för polisverksamhetens upprätthållande i landet, även i en skärpt konfliktsituation på detta område. Bevarandet av allmän ordning och säkerhet, uppehållandet av medborgarnas

*Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa
fall. (Forts.)*

trygghet såväl i fråga om person som beträffande egendom är väl när allt kommer till allt samhällets första och mest angelägna uppgift. Det är en uppgift som enligt mitt sätt att se inte får eftersättas i något läge. Det har alltså varit uteslutande det allmänna önskemålet att bevara en poliskår i funktion i vårt samhälle som har varit det avgörande för regeringens uppträdande i denna sak. Jag vill, herr talman, begagna detta tillfälle att med tillfredsställelse konstatera att utskottet beträffande detta allmänna ståndpunktstagande utan meningsskiljaktighet har anslutit sig till den uppfattning, som regeringen har hyst, när den för riksdagen har framlagt den proposition, som nu skall behandlas.

Framläggandet av ett lagförslag av den natur, som det här är fråga om, är emellertid en så pass uppseendeväckande åtgärd, att det torde vara berättigat att jag med några ord berör det händelseförlopp, som föregått detta lagförslags framläggande. Kammarens ledamöter torde vara väl underkunniga om att polislönerna i vårt land hittills ha varit i hög grad växlande. Polislönerna ha fastställts av varje stadsfullmäktigeförsamling eller av varje polisdistrikt för sig, och polisförbundet har alltså haft att förhandla i löne- och anställningsfrågor med varje stad eller varje polisdistrikt för sig. Nu har emellertid polisförbundet i år lyckats få till stånd centrala förhandlingar. Jag förmodar att det är ett länge närt önskemål från polisförbundets sida, som har förverkligats, när i år för första gången centrala förhandlingar upptagits mellan polisförbundet och stadsförbundet. Jag vill genast från början understryka, att dessa förhandlingar icke äro löneförhandlingar i vanlig mening mellan två avtalslutande parter, sådana som vi äro vana att se vid förhandlingar på den allmänna arbetsmarknaden. Vad det här gäller är inte att skapa ett avtalsförhållande mellan stadsförbundet och polisförbundet. Parterna i denna konflikt tvista om innehållet i den rekommendation, som det är meningen att stadsförbundet efter förhandlingarnas slut skall skicka ut till sina medlemmar, alltså till de olika städerna och köpingarna, och som skall innehålla vissa förslag till den lönepolitik beträffande polispersonalen, som skall föras i de olika städerna. Men vi skola klart hålla i minnet, att det sedan formellt ankommer på varje enskild stadsfullmäktigainstitution att på grundval av den kommunala självbestänningsrätten fatta sina beslut om den lönepolitik som skall föras i staden.

Det har alltså i år förts vissa centrala förhandlingar rörande detta spörsmål mellan Svenska polisförbundet och Svenska stadsförbundet. Dessa förhandlingar strandade någon gång under maj månad därför att parterna inte kunde komma till uppgörelse, och i det sammanhanget varslade polisförbundet om blockad för nyanställning av personal inom poliskåren i de städer och köpingar som voro anslutna till stadsförbundet. I det läget ansåg jag att ett ingripande i förlikningssyfte från regeringens sida var på sin plats. Regeringen förordnade därför landshövding Lidén att som opartisk ordförande uppta fortsatta förhandlingar mellan stadsförbundet och polisförbundet. Genom välvilligt tillmötesgående från polisförbundets sida uppsköts i detta sammanhang på min hemställan tidpunkten för den varslade blockadens ikraftträdande. Så började alltså nya förhandlingar inför landshövding Lidén som opartisk ordförande. Dessa förhandlingar ha förts i två omgångar, dels den 22—23 maj och dels den 3 juni i år. Man lyckades dock icke att komma till någon uppgörelse, utan även dessa förhandlingar strandade, varefter blockaden mot nyanställning av personal trädde i kraft.

I detta läge ansåg sig polisförbundet böra vidta ytterligare en åtgärd som påtryckningsmedel i de pågående löneförhandlingarna. Polisförbundet började nämligen insamla fullmakter från polismännen, och dessa fullmakter

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

voro så formulerade, att de berättigade polisförbundet att med stöd av dessa fullmakter göra kollektiv uppsägning av polismännen från deras anställningar. Denna åtgärd från polisförbundet visade sig vara så framgångsrik, att — enligt uppgift som lämnats mig — i det närmaste hundra procent av polispersonalen i ifrågavarande orter följde uppmaningen från polisförbundet. Vi konstaterade då i regeringen, att om konfliktläget skulle ytterligare skärpas och polisförbundet alltså skulle begagna fullmakterna och göra kollektiva uppsägningar på ett antal orter, så skulle detta — sedan uppsägningstiden gått till ända — faktiskt innebära, att polisverksamheten på dessa orter fullständigt paralyserades. Det skulle inte finnas någon ordningsmakt på dessa platser, med alla de risker, obehag och svårigheter som detta kunde föra med sig för medborgarna. Vi ansågo i regeringen att ett sådant läge inte kunde få uppstå, utan att det måste mötas med åtgärder från regeringens sida, eftersom regeringen dock ytterst är ansvarig för ordning och säkerhet i landet. Därför påbörjades inom socialdepartementet redan den 11 juni i år vissa förarbeten för den lagstiftning, som nu ligger på riksdagens bord.

Redan lördagen den 14 juni, eller samma dag som överståthållaren hade sin i pressen uppmärksammade överläggning mellan Stockholms stads representanter och polisförbundet, meddelade jag under hand polisförbundets ledning att regeringen beslutat utarbeta en lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall att ha i beredskap om konflikten skulle skärpas. Jag gjorde detta därför att jag ansåg, att polisförbundets ansvariga ledning inte skulle sväva i okunnighet om den uppfattning vi från regeringens sida hyste i denna fråga.

Jag var emellertid på det klara med att allt som överhuvud skäligen kunde göras också borde göras för att vi skulle slippa lägga fram en lagstiftning av så pass olustbetonad karaktär som denna lagstiftning otvivelaktigt är. Därför gjorde jag i god tid före midsommar en ny hänvändelse till landshövding Lidén med begäran att han omedelbart efter midsommarhelgen måtte kalla parterna till nya förhandlingar. Jag ansåg det ytterst angeläget att sådana förhandlingar kommo till stånd. Vi hade nämligen konstaterat, att om en sådan här lagstiftning skulle behöva framläggas, utan att förslaget behandling skulle behöva nämnvärt försena riksdagens arbete, så skulle remissen till lagrådet behöva äga rum senast den 27 juni. Jag hade hoppats att genom förhandlingar omedelbart efter midsommar, därest dessa blivit lyckosamma, kunna helt inhibera remissen till lagrådet.

Det visade sig emellertid att stadsförbundets förhandlingsdelegation inte kunde sammanträda genast efter midsommar. Polisförbundets kunde göra det. Därför blev det inte möjligt att kalla till nya förlikningsförhandlingar till tidigare datum än den 2 juli. Jag gjorde då vissa försök att sondera ställningen hos parterna för att utröna, hur de sågo på konfliktläget, samt därigenom få en uppfattning om hur pass skärpt konfliktläget i själva verket kunde anses vara. Jag fick då den uppfattningen, att de båda parternas ståndpunkter stodo oförenliga emot varandra.

Jag kan som exempel nämna, att polisförbundet på min begäran tillställde mig en den 25 juni i år dagtecknad skrivelse, däri förbundet yttrade följande:

»Vi vill heller inte fördölja, att stämningen ute bland landets polismän är mycket irriterad och att medlemmarna i förbundet sänder in fullmakter att säga upp sina platser i sådan utsträckning att förbundsstyrelsen säkerligen före 1 juli har uppsägningsfullmakter i sin hand från praktiskt taget

*Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa
jall. (Forts.)*

samtliga landets polismän. Utgången av förhandlingarna, som återupptagas den 2 juli, kommer att bli avgörande för huruvida de skola användas eller inte.»

Med hänsyn till denna uppfattning om parternas fasta ståndpunkter ansåg sig regeringen, om den inte ville försena riksdagssessionen, icke kunna vänta längre utan remitterade lagförslaget till lagrådet den 27 juni. När detta skedde ansåg sig regeringen vara i ett tvångsläge.

Så började då de nya förhandlingarna den 2 juli och pågingo från nämnda dag fram till natten mellan den 4 och den 5 juli. När förhandlingarna ledo mot sitt slut, förklarade landshövding Lidén för mig, att han betraktade det som omöjligt att få till stånd en uppgörelse, och han ville varsla mig om att förhandlingarna även denna gång skulle kunna komma att stranda. För att ingenting skulle försummas i medlingshänseende riktade jag då under hand en hänvändelse till honom att han, även om han var pessimistisk beträffande möjligheterna att ena parterna, dock skulle, innan förhandlingarna avbrötos, göra ett försök att lägga fram ett medlingsförslag. Så skedde också. Förhandlingarna avslutades med att ett medlingsförslag framlades, men det accepterades endast från stadsförbundets sida, under det att polisförbundet ansåg sig icke kunna detsamma.

Jag har, herr talman, besvärat kammaren med denna relativt ingående redogörelse, som dock inte är fullständig, för de kontakter jag haft med parterna under denna konflikt. Jag har besvärat kammaren med denna redogörelse för att icke någon av kammarens ärade ledamöter skall kunna säga att man från regeringens sida inte har gjort allt vad som skäligen kunde begäras för att få till stånd en lösning av den föreliggande konflikten på frivillighetens väg.

Nu säger utskottet i sitt utlåtande, att det förutsätter att innan en sådan här lag, om det skulle bli nödvändigt, sättes i tillämpning, så skola alla möjligheter att uppnå en överenskommelse genom medling på frivillighetens väg utnyttjas. Av vad jag här tidigare sagt framgår, att detta utskottets uttalande ingalunda står i strid med vare sig min eller regeringens uppfattning. Det ligger fullt i linje med det sätt, på vilket från regeringens sida denna fråga hittills handlagts. Det är alldeles självklart, att om tid och rådrum gives, så skall allt göras som rimligen går att göra för att på förlikningsvägen få till stånd en frivillig uppgörelse mellan parterna. Man är på alla håll fullständigt ense om att en frivillig uppgörelse är det enda önskvärda slut, som denna konflikt bör få.

Men, herr talman, när jag har behandlat denna tvist, så har polislönernas oenhetlighet i olika städer och de växlande lönebestämmelserna gjort det praktiskt taget omöjligt för mig att bilda mig en uppfattning om vilka polisernas nuvarande löner äro och hur det framlagda medlingsförslaget ställer sig i förhållande till det nuvarande löneläget. Jag har därför under den gångna veckan via länsstyrelserna infordrat uppgifter i dessa hänseenden från de olika polisdistrikten. Jag har en sammanställning här, som jag är beredd att hålla tillgänglig för kammarens ledamöter, om det är någon som är intresserad av den. Men för att kammaren skall få en uppfattning om det nuvarande löneläget och om vad tvisten gäller, skall jag be att litet senare få nämna några lönesiffror. Jag vill emellertid först rekapitulera ett par omständigheter.

Vi ha en statlig poliskår i Boden. Detta är den enda poliskår som riksdagen bestämmer lönerna för. I Boden står en ordningskonstapel i den gamla lönegraden A 10, vilket är detsamma som Ca 14 enligt det nya lönergle-

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

mente, som gäller från och med den 1 juli. Jag vill nämna att polisförbundet aldrig godkänt denna lönesättning. I den nu föreliggande konflikten började polisförbundet med att begära att ordningskonstapel i landet generellt skulle insättas i lönegraden Ca 17. Stadsförbundets bud var att ifrågavarande polismän skulle upptagas i lönegraden Ca 14, alltså densamma som gäller för Bodens poliser. Därutöver erbjöd stadsförbundet full beklädnadsersättning för all polispersonal med 400 kronor om året, under det att Bodenpolisen bara har halv beklädnadsersättning.

Under förhandlingarnas gång jämkade parterna något på dessa sina ståndpunkter, och det förlikningsförslag som lades fram natten 4—5 juli var i korthet av det innehåll, att ordningskonstaplarna föreslogos placerade i lönegrad Ca 14 — alltså samma lönegrad som för Bodenpolisen — men att beklädnadsersättningen höjdes från av stadsförbundet ursprungligen budna 400 kronor till 450 kronor. Poliserna i Solna och Djursholm skulle placeras en lönegrad högre, alltså Ca 15, under det att Stockholms stad skulle hållas utanför med hänsyn till redan varslade separata förhandlingar. Sådant var det förlikningsförslag som lades fram.

Vad innebär nu detta förslag, i kronor räknat, jämfört med det förhandenvarande löneläget? Jag skall be att få nämna några siffror. I Södertälje, där begynnelselönen för en ordningskonstapel nu är 5 390 kronor, skulle medlingsförslaget innebära en förbättrad begynnelselön med 1 425 kronor om året och en förbättrad slutlön med 993 kronor om året. Därtill kommer en förbättrad beklädnadsersättning med 110 kronor om året. I Uppsala skulle förbättringen i begynnelselönen bli 1 363 kronor om året och slutlörens förbättring 742 kronor om året — plus en förbättrad beklädnadsersättning på 330 kronor om året. I Eskilstuna skulle begynnelselöneförbättringen bli 1 530 kronor och förbättringen av slutlönen 1 195 kronor. I Norrköping skulle begynnelselönen förbättras med 1 293 kronor och slutlönen med 925 kronor, o. s. v.

Jag sade förut att löneläget var i hög grad växlande. Det betyder, att när man nu skapar en enhetlig lönenivå, så måste också förbättringarna bli i hög grad växlande mellan olika orter. Jag vill bara nämna hur stor spännvidden i förbättring kan vara. I Göteborg t. ex. skulle förbättringen bli 628 kronor om året i begynnelselön och 272 kronor om året i slutlön. I Skanör och Falsterbo däremot, där man får den högsta förbättringen, eftersom lönerna där äro lägst, skulle begynnelselörens förbättring bli icke mindre än 2 975 kronor och slutlörens 3 030 kronor om året.

I anledning av den framlagda propositionen har det nu väckts vissa motioner. I dessa har det uttalats en mer eller mindre kraftigt oro över den prejudicerande karaktär som ifrågavarande lagstiftning skulle kunna få. I den av herrar Spångberg och Nilsson i Göteborg väckta motionen, nr 526, sägs t. ex. att detta lagförslag skulle innebära ett allvarligt ingrepp i fackföreningsrörelsens verksamhet, och i den motion som väckts av herr Fagerholm, nr 525, sägs det att man genom detta lagförslag inför ett moment i den fackliga avtalsstriden, som hittills varit främmande för svenska förhållanden.

Jag vill då för kammarens ledamöter kraftigt understryka min uppfattning, nämligen att det icke är någon vanlig lönetvist på arbetsmarknaden som vi här ha att göra med. Vi kunna inte på detta område anlägga samma betraktelsesätt som på vanliga konfliktsituationer på den allmänna arbetsmarknaden. Polismännen stå i tjänstemannaställning. Deras anställningsförhållanden äro i stort sett lika trygga som statstjänstemännens. En polisman som fått ständigt förordnande kan icke avsättas från sin befattning med

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

mindre han gör sig skyldig till försummelse eller fel i sin tjänsteutövning eller begår ett brott. Han kan endast avsättas av allmän domstol eller av den speciella administrativa domstol, som vi ha för polisväsendet, nämligen poliskollegium. Men gör han sig icke skyldig till tjänsteförsummelse, tjänstefel eller brott, så är han bibehållen oförkränkt vid sin tjänsteställning ända till dess han uppnår pensionsåldern.

Dessa bestämmelser om polismans skydd i sin tjänsteställning har inskrivits i de författningar, som antagits av Kungl. Maj:t och riksdagen. I dessa författningar står det därjämte, att det åligger länsstyrelserna att vaka över att de polislöner som kommunerna besluta icke äro oskäligen låga. Länsstyrelserna ha också rätt att — om de anse polislönerna vara oskäligt låga — vid vite förelägga kommunerna att höja polismännens löner till skäligt belopp. En polismans trygghet i anställnings- och löneförhållanden är alltså för närvarande, trots att han är en kommunal befattningshavare, utformad på sådant sätt, att polismannen enligt min mening mera är att jämställa med en statstjänsteman än med en kommunaltjänsteman.

För befattningshavare som ha tjänstemannansvar och som äro inplacerade i de statliga lönebestämmelserna gäller som allmän regel, att de sakna strejkrätt. Det är en allmänt vedertagen regel. Detta är inget nytt påfund för dagen. Jag vill erinra kammarens ledamöter om att redan år 1934, vid tillsättandet av de sakkunniga för utredning rörande folkförsörjning och arbetsfred, dåvarande statsministern Per Albin Hansson i en diktamen till statsrådsprotokollet uttalade följande: »På vissa områden ha staten och kommunerna ordnat personalens anställningsförhållanden enligt andra grundsatser än de för de enskilda företagen vanliga. Där tjänstemannaställning tillkommer de anställda äro arbetsinställelser förbjudna.»

Jag skulle alltså vilja uttala den meningen, att om en grupp statliga befattningshavare med tjänstemannaansvar skulle verkställa en kollektiv uppsägning av sina anställningar och detta skulle medföra svårigheter för statsverket, så skulle regeringen helt enkelt vara berättigad att vägra bifall till avskedsansökningarna. Detta är det pris, som en allmän befattningshavare får betala för sina tryggade anställningsförhållanden, nämligen att det föreligger ett slags tjänstepliktsförhållande mellan honom och det allmänna. Jag vill alltså framhålla, att den omständigheten att här sker ett ingripande på polisväsendets område i och för sig inte på något sätt utgör något prejudikat för den allmänna arbetsmarknadens parter och för de konfliktsituationer, som kunna uppkomma på den allmänna arbetsmarknaden.

Det är uppenbart att ett sådant här ingripande kan ske på olika sätt. En möjlighet hade varit att helt enkelt föreskriva tvångsförlängning av polismännens anställningsförhållanden om de gjorde en kollektiv uppsägning; man skulle alltså ha givit vederbörande myndigheter rätt att vägra avsked. Det hade varit en åtgärd, som legat helt i linje med vad som gäller för statstjänstemännens del. Jag anser emellertid, att en sådan åtgärd skulle te sig ganska osympatisk med hänsyn till polismännens speciella anställningsförhållanden. Den skulle komma att rikta sig uteslutande mot den ena parten och icke bereda möjlighet till något självständigt bedömande av löneläget. Denna åtgärd skulle ha bundit polismännen vid en arbetsgivare, som de inte ville vara anställda hos. Vi betraktade det då som en mycket behagligare och smakligare utväg, om man kunde ge lagstiftningen en dubbelsidig karaktär, om man kunde föra in staten som arbetsgivare och i nödfall knyta polismännen med ett tjänsteförhållande till staten, samtidigt som staten

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
skulle ålägga kommunerna att betala löner till sin polispersonal, som sedda från statens synpunkt kunde betraktas såsom skäliga.

I ett par av de i riksdagen avgivna motionerna har det framförts krav på obligatorisk skiljedom. Utskottet har nu avvisat den tanken, och jag behöver alltså inte uppehålla mig så länge vid den. Jag kan till alla delar instämma i vad utskottet på denna punkt har sagt. Det är för det första mycket svårt att åstadkomma en obligatorisk skiljedom i en tvist, som endast rör innehållet i en rekommendation, som den ena parten skall skicka ut till sina medlemmar. Ett stadgande om obligatorisk skiljedom skulle inte leda till någon förpliktelse, vare sig för kommunerna att följa förslaget eller för polismännen att ställa sin arbetskraft till förfogande. Skulle skiljedomen ges en verkligt förpliktande karaktär, så skulle det faktiskt bli nödvändigt att i lagen taga in en föreskrift om att alla de olika stadsfullmäktigeinstitutionerna i vårt land skulle åläggas att fatta beslut av det innehåll, som skiljedomen föreskrev. Enligt mitt sätt att se skulle detta komma att innebära ett allvarlig intrång i den kommunala självbestämmanderätt, som vi alla vilja värna. Detta skulle jag anse såsom synnerligen betänkligt.

Nu har i en till utskottet fogad reservation ett antal utskottsledamöter tänkt sig, att man skulle kunna gå en annan väg. I reservationen föreslås, att om en uppgörelse inte kan träffas, så skall man ordna ett särskilt lagstadgat förlikningsförfarande, som skall föregå den tidpunkt då tjänstepliktslagen får sättas i kraft. Man har utformat det på det sättet, att man skall stifta ett organ, som man kallar för en gemensam lönenämnd för polisväsendet. Denna gemensamma lönenämnd skall avge ett förlikningsförslag. Om sedan parterna inte böja sig för detta förlikningsförslag utan konfliktsituationen fortfar med risk att polisverksamheten inte kan upprätthållas, då skall Kungl. Maj:t kunna föreskriva tjänsteplikt. Lönerna skola då fastställas inte av Kungl. Maj:t utan av denna gemensamma lönenämnd.

Om jag får säga min mening om detta reservationsförslag skulle jag vilja framhålla, att om det är något förslag, som verkligen skulle ha en allvarligt prejudicerande karaktär både för den allmänna arbetsmarknadens parter och inför möjligheten av nya konfliktsituationer på det statliga eller kommunala tjänsteområdet, så är det just detta reservationsförslag. Jag skall be att få motivera det med några ord. Vad man i denna reservation föreslår är ju ingenting annat än att lagligen föreskriva tillsättandet av ett förlikningsorgan i en intressetvist, ett förlikningsorgan, som samtidigt skall tjänstgöra som obligatorisk skiljedomstol. Vi få inte glömma bort, att ett förlikningsorgan och en skiljedomstol arbeta efter ganska olika metoder. Tillsätter jag ett förlikningsorgan, så är det detta förlikningsorgans skyldighet att åstadkomma vilken förlikning som helst, varom enighet kan nås mellan parterna. Kan förlikningsorganet nå enighet mellan parterna om ett visst förslag, så skall det lägga fram detta förslag oavsett vad ledamöterna personligen tycka om det. Om emellertid en obligatorisk skiljedomstol skall fälla ett domslut i en intressetvist, skall den anlägga ett helt annat betraktelsesätt. Den skall fälla ett domslut, som dess ledamöter inför sig själva kunna motivera såsom varande sakligt grundat och tillgodoseende det allmänna intresset på detta område. Detta blir ett helt annat ställningstagande. Är det någon av kammarens ledamöter som tror, att denna gemensamma lönenämnd för polisväsendet uteslutande skall känna sig som en förlikningsinstitution, när den skall söka förlika parterna. Tro inte kammarens ledamöter, att denna nämnd hela tiden skulle sitta och tänka på, att här gäller det att lägga fram ett förslag, som sedan kan motiveras från de objektiva synpunkter man såsom

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

skiljedomare i framtiden eventuellt skall lägga på samma fråga? Jag tror således, att skall man skaffa sig en inkörsport för ett verkligt undergrävande av det fria och förutsättningslösa medlingsarbetet på arbetsmarknaden, då skall man gå just denna väg. Om vi skola behålla vår avtalsfrihet på arbetsmarknaden, tror jag det är ett livsvillkor, att vi absolut hålla isär frågorna om förlikning och frågorna om skiljedom.

Jag skulle vilja draga upp ännu en prejudicerande fråga. Jag sade förut, att polismännen enligt min mening äro mera att jämställa med statliga befattningshavare än med kommunalt anställda tjänstemän. Låt oss antaga, att vi en gång i framtiden skulle komma i en lika hård konfliktsituation med en statlig tjänstemannagrupp. Får jag fråga om kammarens ledamöter då skulle vara villiga att åstadkomma en lagstiftning, som innebure att riksdagen avhände sig allt inflytande i fråga om lönesättningen för den ifrågavarande tjänstemannagruppen och i stället anförtrorde avgörandet åt ett tillfälligt organ? Jag tror inte att riksdagen skulle vilja gå med på det. Jag menar därför, att när det gäller att taga ställning till reservationen får man hålla ögonen öppna åt bägge hållen, så att man inte skapar ett prejudikat, som i framtiden kan komma att visa sig vara ganska olyckligt.

Man måste även beakta en annan synpunkt, när man tar ställning till reservationen. Är man nödsakad att stifta en sådan här lag — vilket jag i hög grad beklagar — och måste man sätta denna lag i kraft — vilket jag ännu mera skulle beklaga — då bör man ha för ögonen, att man skall ordna lagstiftningen så att man på ett anständigt sätt kan taga sig ur det inträdda läget och återvända till förhållanden, som anses vara mera normala. Om vi nu inrätta en gemensam lönenämnd för polisväsendet och låser fast löneläget för landets polismän, föreligger då inte en ganska överhängande fara för att vi här mot vår vilja skapa ett organ, som kan bli tämligen permanent? Detta kan ligga nära till hands. Nästa gång går det kanske inte heller att lösa en tvist utan att tillgripa en dylik åtgärd. Är det inte en mycket mindre prejudicerande åtgärd om man direkt för in staten såsom den lönebestämmande parten? Vi kunna ju komma ur denna lönekonflikt på olika sätt, för den händelse en uppgörelse inte kan nås. Polisväsendet kan till exempel förstatligas, och då är det riksdagen, som får bestämma de polislöner, som skola utgå. Man kan också tänka sig en annan utväg. Vi kunna bibehålla poliskåren som en kommunal institution, men riksdagen kan fastställa ett för hela riket gemensamt lönereglemente för poliskåren. Det skulle bli ungefär samma anordning, som nu gäller för folkskollärare, som äro kommunalt anställda befattningshavare, men där lönen bestämmes av staten. När regeringen enligt denna lag provisoriskt träder in och bestämmer lönerna, är det egentligen ingenting annat än en utvidgning av den rätt, som nu tillkommer länsstyrelserna, att ha kontroll över att polislönerna inte bli oskäligt låga.

Även om denna lag ur många synpunkter inte är behaglig är det, herr talman, min bestämda mening, att den lösning som givits i propositionen är den minst obehagliga och den för framtiden minst prejudicerande. Jag hyser således den uppfattningen, att den bästa lösningen är, att kammaren i dag biträder utskottets förslag.

Jag vill sluta med att säga, att utskottsförslaget innehåller en viss ändring av den straffsats, som är föreslagen i propositionen. Jag vill säga kammaren, att jag hyser mycket ringa intresse för den straffbestämmelse, som är fogad till denna lag, ty jag är absolut övertygad om att vi här i landet ha en så högt stående poliskår, att det alldeles övervägande antalet medlemmar av denna kår lojall kommer att böja sig för den lagstiftning, som riksdagen här

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
beslutar. Polismännen komma att göra det utan att snegla på de straffbestämmelser, som intagits i lagen.

Herr **Senander**: Herr talman! Även om jag mycket väl förstår, att det skulle uppstå en allvarlig situation, om ordningsmakten inte fullgjorde sin uppgift, måste jag ändå erkänna, att jag blev åtskilligt överraskad, då regeringen så här i riksdagens elfte timme lade fram det lagförslag, som vi nu ha att behandla. Förslaget är nämligen av en sådan karaktär och har — trots alla påståenden om motsatsen från statsrådets sida — en sådan principiell räckvidd, att man tycker regeringen borde ha tagit sig ytterligare en funderare på saken, innan den gjorde sitt ingripande på detta, såsom statsrådet själv erkänner, mycket uppseendeväckande sätt. Situationen påminner i detta fall om vad som skedde under krigsåren, då en mångfald reaktionära lagar sågo dagens ljus och genomtrumfades i skräckens och panikens tecken. Då kunde man emellertid finna en förklaring till vad som skedde, eftersom kriget med alla dess komplikationer skapade stora och mycket säregna svårigheter för landet. Att regeringen nu inför en liten tillspetsning av polismännens avtalsfråga rusar i väg — jag använder detta uttryck, ty man brukar alltid låta sådana här åtgärder föregås av utredningar, i flera fall mångåriga sådana — och kräver en lagstiftning, som faktiskt betyder ett första steg på strejkbudets väg, det förefaller mig vara minst sagt uppseendeväckande.

Lagen innebär ju i korthet att polismännen skola hindras att säga upp sina anställningar. Om de fullfölja sin avsikt, d. v. s. lägga ned arbetet, vilket ju eljest obehindrat kan ske på arbetsmarknaden, träder lagen i kraft och ålägger polismännen att vid äventyr av fängelse eller böter återgå till sin tjänstgöring. Jag kan inte finna, att detta är annat än ett direkt strejkbud, och detta har ju också statsrådet indirekt erkänt. Mig veterligt är det första gången en svensk regering gör ett försök att biträda strejkbudets väg, och att denna regering representerar arbetarna gör sannerligen inte saken bättre. Trots statsrådets långa förklaring över vilka ansträngningar regeringen gjort för att bilägga konflikten måste jag säga, att jag ändå betraktar detta lagförslag som en inkompetensförklaring från regeringens sida. Det rör sig ju i detta fall om en mycket liten konflikt, som omöjligen kan skaka samhället i dess grundvalar. Poliskåren är en liten löntagargrupp. Skillnaden mellan polismännens krav och motpartens bud är ganska obetydlig. Under sådana förhållanden tycker åtminstone jag, att det inte borde vara så märkvärdigt för regeringen att åstadkomma en uppgörelse på fredlig väg. Ändå har regeringen inte ansett sig kunna finna någon annan utväg än en lagstiftning, som måste betecknas som främmande för en demokratisk stat. Motiveringen är ju den, att samhället inte kan stå utan ordningsmakt, och därför måste man ha en undantagslagstiftning. Jag frågar mig dock: har verkligen regeringen på allvar övervägt konsekvenserna av denna lag? Vad skulle exempelvis ske, om bönderna genomförde sin signalerade sättningsstrejk i höst? Kan samhället vara utan brödsäd? Eller hur skulle det gå om järnvägspersonalen eller några andra transportarbetare tvingades tillgripa strejkvapnet? Kan samhället stå utan transportmedel? Man kan fortsätta en sådan exemplifiering i det oändliga, men man behöver endast ställa ett par sådana frågor som jag här nu gjort, för att hela orimligheten i den föreslagna undantagslagstiftningen skall bli uppenbar. Regeringens förslag betyder, att man givit sig ut på ett sluttande plan,

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

som logiskt leder till att man slutligen måste acceptera det totala strejckförbudets idé.

I detta sammanhang skulle jag vilja vända mig emot statsrådets tolkning rörande statstjänarnas rätt att tillgripa strejckvapnet. I denna fråga har det sedan många år tillbaka stått diskussion bland statstjänarna själva, och i allmänhet ha de den uppfattningen att de äga denna rätt. I varje fall existerar det inget uttryckligt förbud för statstjänarna att tillgripa strejckvapnet. Jag kan i det sammanhanget också erinra om att år 1918, då statstjänarna befunno sig i kamp för att få ett ordentligt tillmätt dyrtidstillägg till sina löner, vidtog man på åskilliga håll samma åtgärd som polisen nu vidtagit. Man begärde nämligen att få säga upp konstitutorialet för statstjänarna för att därmed möjliggöra för dem att gå ut i strejk. Även om statsminister Per Albin Hansson vid ett tillfälle, såsom här föredrogs av statsrådet Mossberg, uttalade den uppfattningen att statstjänarna äro förbjudna att strejka, vill jag framhålla att även bland de s. k. rättslärdade råder det tvekan om, huruvida en sådan tolkning är riktig. För min del vill jag bara peka på det faktum, att det icke existerar några som helst bestämmelser, vilka kunna tolkas såsom ett direkt förbud för statstjänarna att tillgripa strejckvapnet vid en lönerörelse.

I samband med vad jag här sagt vill jag betona, att vi kommunister i princip inte äro emot att statsmakterna ingripa i avtalstvister, men — och detta är ett avgörande men — i en demokratisk stat har man rätt att fordra, att dessa ingripanden i främsta rummet taga sikte på att skydda den svagare parten, nämligen arbetarna och andra små löntagare. Vi krävde ett sådant statligt ingripande under den stora metallkonflikten och menade, att det var arbetarmajoritetens skyldighet att stödja arbetarna i deras kamp mot de oresonliga arbetsgivarna. Den tankegång som kom till uttryck i detta vårt förslag vägrade emellerid regeringen och riksdagen att acceptera. Däremot har man inte dragit sig för att vid skilda tillfällen med lönestopp och lagstiftningsåtgärder resa hinder i vägen för arbetarnas kamp för sin existens. Jag vill erinra om att vi under krigsåren hade en lag, som stadgade upp till sex månaders fängelse för arbetare, som mottogo högre dyrtidstillägg än vad ramavtalet föreskrev. Samma straff föreskrevs för den arbetsgivare, som betalade sådana högre tillägg.

Herr talman! Vi behöva här i landet inte några lagar, som skydda den starkare parten i avtalsuppgörelserna, vare sig det nu är fråga om staten eller enskilda som arbetsgivare. Den parten är redan väl garderad. Vad som skulle behövas är en lagstiftning, som skyddar arbetskraften mot exploatering och utplundring från den starkare partens sida. Om man såsom statsrådet Mossberg nyss gjorde talar om, att man här måste se till att medborgarnas rätt tryggas, då är det minst lika viktigt att göra det i det avseende jag här nämnt i stället för att stifta lagar, som faktiskt innebära ett stöd åt den starkare parten i dess kamp mot den svagare.

Vi äro absoluta motståndare till lagen, både med hänsyn till dess karaktär av undantagslagstiftning och med hänsyn till dess konsekvenser. Beträffande det förra skulle jag vilja återopå vad Hjalmar Branting förklarade i riksdagen då det gällde ett litet förslag, som framfördes år 1905 av den då sittande reaktionära regeringen. Han uttalade bland annat: »Man måste ju säga, att det är i högsta grad odiöst att på detta sätt utskilja vissa grupper av en klass och ställa dem — grupperna — under en speciell undantagslagstiftning, binda dem hårdare än den allmänna lagen binder samliga svenska medborgare i och utom arbetsavtalsförhållanden.» Detta var Hjalmar Bran-

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

tings dom över den tidens tvångslagstiftare, och den drabbar också den nuvarande regeringen. Det har inte inträffat något, som rubbar riktigheten i Hjalmar Brantings omdöme.

Nu har ju utskottet företagit en liten uppmjukning av Kungl. Maj:ts förslag. Ändringen rubbar emellertid inte alls förslaget karaktär av undantagslagstiftning. Utskottet rekommenderar regeringen att pröva alla möjliga vägar för att åstadkomma en medling, och endast om en sådan inte kan komma till stånd förutsätter man, att lagen skall behöva träda i funktion. Jag undrar emellertid om utskottets majoritet tänkt på, att de nya förhandlingarna måste bli en parodi på förhandlingar, då ju den ena parten är utsatt för hot om laga åtgärder därest den inte accepterar motpartens förslag. Av denna anledning kan det förändrade förslag, som utskottet framlägger, inte rubba vår inställning.

Reservationen söker undvika det mest utmanande i regeringens förslag och vill ersätta detta lagförslag om tjänsteplikt med ett förslag om skiljedom. Även om reservationen alltså är en aning mildare än propositionen, så förutsätter dock även reservationen tvångsåtgärder. Dessutom vill jag understryka vad statsrådet Mossberg här framhöll, nämligen att förslaget om tvångsskiljedom egentligen har samma karaktär som den av regeringen föreslagna tjänstepliktslagen. I båda fallen rör det sig om tvångsåtgärder; den ena parten skall tvingas till underkastelse. Därför kunna vi inte heller acceptera reservationen, utan komma att hålla på vår motion, som yrkar avslag på Kungl. Maj:ts proposition. Vi anse att denna lag, som, om den genomtruffas, väl kommer att få heta »lex Mossberg», bör göra paniklagarna från krigsåren sällskap och placeras i historiens skräpkammare.

Herr Fagerholm: Herr talman! Jag lyssnade med stor intresse till statsrådet Mossbergs anförande. Anförandet tydde, så vitt jag kan se, på en i viss mån bristande kännedom om de verkliga och psykologiska förhållandena i den avtalsfråga, som här föreligger. Nu är emellertid statsrådet Mossberg inte här, han är väl i första kammaren, och regeringsbanken står i övrigt tom. Jag skall därför be att vid ett senare tillfälle i dag, när det åtminstone sitter någon på regeringsbanken, få ingå på ett bemötande av de synpunkter statsrådet Mossberg anförde. Det är ju ganska meningslöst att här stå och tala inför en tom regeringsbank. Jag skall därför i detta sammanhang nöja mig med att framhålla vissa allmänna och ganska schematiska synpunkter på denna fråga, som, trots de försök att minska ner frågan som gjorts från statsrådets sida, enligt min mening är en av de principiellt viktigaste frågor vi haft att taga ställning till vid denna riksdag.

När det gäller denna frågas allmänna karaktär kommer man inte ifrån, att här gäller det en avtalskonflikt i den vedertagna bemärkelsen. Grundingredienserna i en sådan konflikt föreligger: å ena sidan löntagarparten, som för att utföra arbetet fordrar mera betalt — poliserna — och å andra sidan arbetsgivarparten, som vägrar att tillmötesgå arbetstagarpartens krav. Det är således i denna konflikt samma konstitutiva moment som de, som föreläggat i den svenska fackföreningsrörelsens kamp under tidigare årtionden. På samma sätt gjordes det tidigare försök från de maktavande att begränsa arbetarnas kampmöjligheter — låt vara aldrig så drastiska försök som i detta sammanhang. Till grundkaraktären var emellertid lönekampen då densamma som nu.

Sedan är det emellertid nödvändigt att konstatera, att föreliggande lönekonflikt i vissa avseenden företer en särpräglad karaktär, dels rör det sig

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

här om en konflikt på ett område, där en arbetsinställelse skulle vara i hög grad samhällsvådlig, *dels* intager den ena parten i konflikten ställningen av offentliga tjänstemän. Enligt statsrådet Mossbergs uppfattning som ansluter sig till på vissa andra håll gjorda uttalanden, t. ex. i vissa tidningsledares, är det det senare momentet — att det här rör sig om en konflikt, vari personal med tjänstemannaställning är inblandad — som ger konflikten dess särdrag. Detta är, såvitt jag kan finna, ett alltför formellt betraktelsesätt. Det reella och det som gör denna situation så allvarlig är, att konflikten rör sig på ett område, där det ur samhällets synpunkt är farligt med en arbetsnedläggelse. Paralleller till denna tvångslag ligga därför mycket nära till hands på andra områden, där man kan tala om samhällsfarliga konflikter. Det är detta som gör föreliggande fråga så principiellt betydelsefull.

Det är ett uttryck för önsketänkande — och jag hoppas kunna direkt förklara för statsrådet Mossberg, om han kommer tillbaka senare, varför jag anser detta — när man i denna situation försöker krypa bakom det påståendet, att det gäller tjänstemän med tjänstemannaställning o. s. v. Redan den omständigheten, att det verkligen betydelsefulla i denna konfliktsituation är att det gäller ett område, där en konflikt vore samhällsvådlig, gör det nödvändigt att man bedömer lösandet av en sådan konflikt på ett annat sätt än när det gäller fullkomligt normala arbetskonflikter.

När det från olika håll försäkrats, och nu senast emfatiskt från statsrådet Mossbergs sida, att detta inte på något sätt är ett prejudikat, skulle jag vilja framhålla, att det inte är mer än ett par månader sedan regeringen genom hot om en tjänstepliktslag eller liknande lagstiftning på samma sätt försökte tvinga sjöbefälet att giva efter i en viss avtalsituation. Det har således under ett par tre månader inträffat två fall, trots att detta fall säges vara fullkomligt ensamstående. Detta förefaller mig egendomligt.

Målet måste nu uppenbarligen vara — det tror jag alla äro överens om — att få en samhällsfarlig konflikt av denna typ ur världen. För min del tillhör jag ingalunda dem som säga, att här må samhället stå utan ordningsmakt, vi få inte göra något ingripande. Den vägen är ur praktisk synpunkt varken framkomlig eller försvarlig. I det avseendet delar jag sålunda helt regeringens uppfattning. När det sedan gäller frågan om den väg man skall gå för att nå målet — förhindrande av att vår allmänna ordning störes — kan jag inte dela den uppfattning regeringen har och inte heller den som utskotts-majoriteten givit uttryck för.

Om man mycket schematiskt skulle vilja beröra de vägar som stå till buds, kan man peka på *dels* dekretets väg som den ena vägen — den ena avtalsparten dekreterar då att så och så skall det vara — och *dels* på samförståndsvägen. Här har det från regeringsbänken försäkrats, att man gjort allt för att nå samförstånd. Jag kan inte finna det, när man är beredd att tillgripa en så exceptionell lagstiftning som det här gäller. Jag måste således beteckna regeringens alternativ att lösa denna konflikt som ett mycket kraftigt, för att icke säga drastiskt dekret. Man drar sig inte för — jag använder starka ord, men detta är beroende på att jag anser att saken är så upprörande — att så fort förhandlingarna strandat inför förlikningsman tillgripa en lagstiftning, i vilken man förutsätter strängare straffbestämmelser för landets polismän än de bestämmelser man under kriget och krigsförhållandena förutsatte skulle gälla i den allmänna tjänstepliktslagen. Jag tycker det är ganska anmärkningsvärt, att man inför dessa strängare bestämmelser under fredliga förhållanden och mot en lojal poliskår. Ty polis-männen äro lojala, även om de driva sin avtalsuppfattning mycket hårt. Det

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

är orimligt att man här hotar dem med straff, som ligga högre än de straff man ville använda när man lagstiftade för tjänsteplikt under krig eller krigsfara. Detta har personligen upprört mig, och jag tror att många med mig ha blivit lika upprörda. Utskottsmajoritetens förslag innebär också någon nedtoning på denna punkt. I min motion har jag påyrkat att frihetsstraffet helt skulle strykas.

Jag skulle också vilja något anknyta till själva förhandlingarnas gång. Jag vill dock icke beröra dem på långt när så utförligt som herr statsrådet Mossberg här gjort. Vad är det då som, såvitt jag förstår, i mångt och mycket gjort att dessa förhandlingar kommit i detta läge? Jo, helt enkelt det att regeringen i ett avgörande förhandlingsläge under hand meddelade, att man här hade en tvångslagstiftning färdig. Denna upplysning användes sedan av arbetsgivarparten i förhandlingarna som påtrycksmedel. Jag kan under sådana förhållanden icke finna, att regeringen här förfarit opartiskt. I ett avgörande avtalsmoment har man försett arbetsgivarparten, i detta fall stadsförbundet, med ett argument, som gör att stadsförbundet överhuvud taget icke behöver fortsätta att resonera om de framställda kraven.

Herr talman! Det skulle vara mycket mer att säga om detta. Jag vill dock bara rent allmänt yttra, att det spelar en mycket underordnad roll vilka förmåner som fastställas i ett dekret. Även de allra bästa förmåner, fastställda i dekret, komma att för arbetstagarsidan vara dåliga eller oantagbara. Det är nämligen på det sättet, att alla löneanställda, antingen de äro statstjänstemän, privatanställda eller vanliga löneanställda, icke äro beredda att foga sig i rent maktspråk. I varje fall ha vi på den privata arbetsmarknaden för länge sedan passerat »dekretstadiet».

Den samförståndslösning, som skulle vara möjlig att nå, måste naturligtvis, om den skall kunna i detta fall accepteras, vara ur samhällets synpunkt, när det gäller ordningens upprätthållande, tillräckligt effektiv för att man icke skall behöva här befara en öppen konflikt. — I den motion, som väckts av herr Wagnsson i första kammaren och av mig själv i andra kammaren, ha vi anvisat en sådan väg, som skulle möjliggöra att man med en fullständig avkriminalisering av denna avtalsfråga och utan tillgripande av tjänsteplikt kunde åstadkomma en lika säker lösning. De synpunkter, som statsrådet Mossberg anförde mot denna lösning, berodde väl kanske på att han icke riktigt fattat eller tänkt igenom de olika möjligheter, som motionen anvisat. Nu har emellertid minoriteten inom lagutskottet i en särskild reservation upptagit en hel del av de grundtankar, som framfördes i motionen, nämligen i första hand den grundtanken, att man skulle sträva till en samförståndslösning och att tjänsteplikten skulle vara yttersta medlet. För att inte i nuvarande läge förlänga debatten alltför mycket skall jag inte ingå på olika detaljer i den väckta motionen. Jag är, om än med tvekan, beredd att avsluta mig till reservationens linje.

För att ett ögonblick återkomma till själva propositionen så vill jag framhålla, att den innebär ett mycket kraftigt ingripande. Jag vill bara i förbigående beröra en rent teoretisk sida av saken. Jag åsyftar inte direkt någon konkret situation, som kan antagas inträffa. Men hur skulle det gå, om polisen i detta fall — i ett annat fall är det kanske en annan grupp — skulle inta ungefär samma ur deras synpunkt fullt förklarliga ståndpunkt, som den svenska arbetarrörelsen intog, när det var fråga om en lagstiftning mot dess intressen, nämligen att man från polishåll skulle säga, att här böja vi oss inte för dekret, som föreläggas oss. Vi äro villiga att göra upp i samförstånd, men för hot böja vi oss icke. Även om jag icke tror att polismännen skulle

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

åsidosätta en tjänstepliktslag vill jag ändock framkasta problemet hur det skulle gå om poliserna verkligen sade nej till dekretet och fullföljde konflikten. Jag undrar då om någon från regeringens eller utskottets sida tänkt på, hur man skulle genomföra en lagstiftning, som innebär att landets ordningsmakt eventuellt skulle sättas i fängelse därför att den icke gör som regeringen bestämmer i deras avtalsfråga. Jag vill först och främst fråga: — det är kanske att driva ett sådant här allvarligt spörsmål för långt — vem skulle infånga denna ordningsmakt och vem skulle bevaka densamma? Drar man ut lagen i dess konsekvenser ligger det något orimligt i att man från statsmakternas sida mot en lojal kår, som står i en fullt naturlig motsatsställning till sina arbetsgivare, skall på detta sätt komma hotande med frihetsstraff i första hand och, där omständigheterna äro mycket förmildrande, böter. Jag tror, att man bör akta sig för sådana överdrifter när det gäller statens medverkan på det fackliga området. Ett ståndpunktstagande i enlighet med propositionens förslag kan därför inte godkännas av den svenska tjänstemannarörelsen utan måste för den framstå som högst anmärkningsvärt och beklagligt.

Utskottsmajoriteten har visat en helt annan inställning än Kungl. Maj:t. Man skulle kunna våga den paradoxen, att utskottsmajoriteten i själ och hjärta instämt i de tankegångar som kommit till uttryck i motionen eller i reservationen men i handling följt propositionen. Utskottsmajoriteten har ju på ett helt annat sätt än Kungl. Maj:t försökt lägga denna ytterligt pinsamma och besvärliga fråga till rätta med medel som närma sig en samförståndslösning. Man har också rekommenderat ett särskilt förnyat medlingsförfarande genom en förlikningskommission, vilket tydligen — av någon anledning, som jag inte känner till — regeringen hittills inte tycks ansett vara nödvändigt. Att jag likväl inte kan ansluta mig till majoritetens linje beror på att jag tycker, att den i en så allvarlig fråga som denna ger för litet av det rättsskydd som behövs vid ett ingripande. Skillnaden mellan utskottsmajoritetens och minoritetens förslag är ju framför allt, att man i reservationen vill ha ett medlingsförfarande inskrivet i lagen för att framhäva tjänstepliktsbestämmelsernas karaktär av nödfallsbestämmelser, som egentligen aldrig skola behöva tillgripas.

Det är ganska intressant att studera de argument som ha växlats mellan majoriteten och minoriteten, i den mån man nu kan utläsa dem ur riksdagstrycket. Jag har roat mig med att försöka dra fram några.

Uppenbarligen är det första argumentet från utskottsmajoritetens sida, att det stöter på lagtekniska svårigheter att införa ett obligatoriskt skiljedomsförfarande eller medlingsförfarande. Jag måste säga, att detta i högsta grad förefaller vara ett nödargument. Det är väl inte lagtekniken, som skall avgöra vad riksdagen beslutar, utan riksdagen, som skall avgöra lagtekniken! Reservationens lagförslag har dessutom visat, att det inte föreligger några verkliga lagtekniska svårigheter, utan att det går att finna en effektiv lösning.

Ett annat argument, som också statsrådet Mossberg var inne på och som jag hoppas få diskutera direkt med honom, uttrycks i den tankegång, som ligger bakom det förhållandet att propositionens och utskottsmajoritetens lagförslag inte på något ställe innehålla ordet avtalstvist. Det är inte på något vis angivet att denna lag sammanhänger med en konfliktsituation, och därför skulle lagen ur prejudikatssynpunkt vara mindre farlig än reservationens ståndpunkt. Jag kan inte förstå detta argument. Såväl i det statsrådsprotokoll som är bifogat propositionen som i utlåtandet står det ju sida upp och sida ner talat om konfliktläget och därav föranledda svårigheter. Där-

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

emot finns det inte på en enda punkt angivet, att det av andra skäl skulle kunna råda brist på polispersonal, vilket jag heller inte tror. Argumentet skulle därför kunna betecknas som strutsolitik. Man kan ju inte, genom att sticka huvudet i sanden och säga att det inte står någonting om avtalskonflikter i lagen, komma ifrån att den reellt är en *lex in casu*, som syftar till att reglera en avtalskonflikt.

Vidare ha vissa beredskapssynpunkter anförts. Det måste tillses, säger man, att det finns erforderlig personal för polisverksamhetens upprätthållande. Här ser jag anledning att göra en mycket allvarlig erinran mot propositionens och majoritetens förslag. Är det nämligen så, att man här alldeles oberoende av avtalskonflikter vill införa tjänstepliktslagar, som avse att tillförsäkra samhället arbetskraft på särskilt känsliga områden, då äro vi ju inne på en fråga av ofantligt stor omfattning. Då uppstår ju spørgsmålet om tjänsteplikt för att förse jordbruket med lantarbetare, för att förse livsmedelsdistributionen med personal o. s. v., o. s. v. Den frågan har såvitt jag har kunnat se aldrig aktualiserats av Kungl. Maj:t, utan detta argument torde mera ha kommit med i sista hand som ett motiv för att inte gå på reservationen.

Statsrådet Mossbergs farhågor beträffande dualismen mellan medlingskommission och lönenämnd voro betydligt överdrivna. När han framförde denna kritik hade han ju i slutet av sitt anförande glömt bort var han började. Han började med att framhålla — liksom jag har gjort — att det här rör sig om en alldeles speciell typ av avtalskonflikt, där det nämligen gäller offentliga tjänstemän i oavsättlig ställning och nödvändiga för samhällslivets gång. Men när han sedan talade om dualismen mellan medlingskommissionen och lönenämnden tillämpade han det allmänna betraktelsesättet från den fullkomligt fria arbetsmarknaden, där givetvis en medling och en skiljedom är helt olika saker.

Herr talman! Jag skall inte uppehålla kammaren mycket längre. Jag vill bara som slutomdöme säga, att den linje, som reservationen går på, ur samhällets synpunkt är lika effektiv som majoritetens. Den innebär dessutom ett smidigare och mjukare förfarande och ger en möjlighet till uppgörelse utan att »storsläggna» tillgripes. Den har också förutsättningar att vinna godkännande av de berörda befattningshavarna, poliserna och de svenska tjänstemännen i övrigt. Det är sålunda en linje som kan bli — om jag så får säga — en tredje väg i denna mycket besvärliga situation. Slutligen är den mindre principiellt farlig än majoritetens linje.

Frågan är av mycket stor betydelse. Den gäller en kriminalisering för första gången i modern svensk lagstiftning av en facklig stridsåtgärd. Det är beklagligt att den kommit upp så sent att den inte kunnat göras till föremål för den utredning och det dryftande, som skulle ha behövts. För min personliga del är jag av den övertygelsen att man aldrig tjänar på att i sådana situationer som denna tillgripa tvång eller hot som går längre än vad som är nödvändigt. Det skadar bara utvecklingen på långt sikt. Jag finner att reservationen i det hänseendet är bättre avvägd än utskottsmajoritetens förslag, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Löfvander m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Severin** i Stockholm: Herr talman! Det är ju en gammal doktrin inom fackföreningsrörelsen — och för övrigt även inom arbetsgivarnas organisationer — att intressetvister mellan arbetsmarknadens parter skola avgöras av dessa utan statens inblandning. I huvudsak har emellertid denna doktrin byggts på förhållandena inom det enskilda näringslivet. Statstjänste-

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

männen ha ansetts stå i en annan ställning. Jag håller visserligen med herr Senander om att det inte är så alldeles klart, huruvida statstjänstemännen äro förbjudna att organiserat nedlägga arbetet. Jag vet inte heller att det finns någon klar lagstiftning därom, men det har varit en allmän uppfattning att de inte äga rätt att nedlägga arbetet. Det kan nog därför sägas att denna fackföreningsdoktrin inte ansetts omfatta statstjänstemännen.

Polismännen kunna väl kanske sägas utgöra en grupp så där mitt emellan den fria arbetsmarknadens parter och statens tjänstemän, och ur den synpunkten tror jag nog att jag — för övrigt i likhet med herr Senander — nödgas erkänna, att den föreslagna lagen innebär ett steg i riktning mot en lagstiftning mot samhällsfarliga strejker och sålunda ett intrång i denna fackföreningsdoktrin. Emellertid drar jag inte av detta erkännande samma slutsatser som herr Senander. Jag har, sådan situationen är, i princip ingenting att invända mot en lagstiftning på detta område. Jag tror t. o. m. att den nu föreliggande lagen bara utgör en inledning, och att utvecklingen på detta område icke därmed kommer att vara avslutad.

Organisationsväsendets utbredning på alla områden i samhället har medfört väsentliga förändringar av situationen på arbetsmarknaden. Det finns numera, skulle man kunna säga, ingen funktion i samhället, vars utövare inte äro mer eller mindre starkt sammanslutna och därigenom äga förmågan att handla organiserat och gemensamt. Men det finns funktioner i samhället, vilkas ostörda och fortlöpande upprätthållande är absolut livsviktigt för samhällets bestånd. Jag skulle t. ex. inte kunna tänka mig att stadens vattenledningsverk genom en strejk plötsligt stoppades, så att inget vatten längre rann i kranarna här i Stockholm. Jag vet inte ens om det går att stoppa genom en strejk, men om det kunde det, så skulle det innebära att Stockholms befolkning dog ut på ett par dagar, ty längre kunna vi inte undvara vatten. Det finns alltså funktioner i samhället, där arbetet inte kan nedläggas ens den allra kortaste tid, utan att samhället sättes i fara. På sådana områden anser jag att det är oundgängligt att samhället garanterar och garanteras att arbetet får ha sin ostörda gång. Polisverksamheten torde inte vara det viktigaste området, det finns viktigare, där det sålunda är farligare för samhället att arbetet inte går ostört, men det är naturligtvis farligt nog om plötsligt ordningsmakten inte längre fungerar.

I själva verket vågar jag säga att fackföreningsrörelsen aldrig med någon ovarsamhet har hotat de samhällsviktiga arbetena. Samhällsviktiga funktioner ha ofta undantagits från strejkproklamationerna. När lantarbetarna t. ex. vid något tillfälle ha hotat med strejk ha de undantagit djurskötseln, då tillförseln har råkat i trångmål ha sjukhusen undantagits o. s. v. I princip har fackföreningsrörelsen således de facto erkänt att det finns områden som äro så viktiga för samhället att arbetet där inte kan nedläggas. Därför kan man inte säga, att det strider mot den grunduppfattning som fackföreningsrörelsen hela tiden omfattat, att denna sak regleras lagstiftningsvis.

Nu har detta lagförslag kommit till i största hast. Det hade varit bättre om det hade kunnat givas mer tid, och för mitt vidkommande tror jag att man kommer att nödgas ta itu med detta problem från vidare utgångspunkter än som nu har skett.

Om det sålunda enligt min mening inte går att undvika en lagstiftning av denna karaktär, så är det å andra sidan min bestämda uppfattning att den bör begränsas så långt det är möjligt. Statsmakterna skola inte onödigtvis beröva arbetsmarknadens parter deras fria avtalsrätt. Den är av väsentlig betydelse för den personliga friheten och för balansen på arbetsmarknaden och den ekonomiska balansen i samhället. På livsviktiga områden måste

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
emellertid staten förbehålla sig rätt att utöva erforderligt tvång för funktionernas upprätthållande.

Beträffande utskottsmajoritetens och reservanternas förslag i denna fråga föreligger det naturligtvis i praktiken mycket ringa skillnad mellan dem. Den ursprungliga motion, som förelåg med förslag om skiljedomsförfarande, kan ju inte jämföras med reservationen. Motionen förutsatte ju inte några som helst tvångsåtgärder, den räknade inte med tjänsteplikt. I reservationen räknar man däremot med tjänsteplikt, men anser att den bör ha föregåtts av underhandlingar mellan de båda parterna. Då jag läste utskottsutlåtandet fann jag att utskottet häremot invände, att det erbjöd lagtekniska svårigheter att sammankoppla en skiljedomslagstiftning med den föreliggande lagen, och det tror jag nog också att det gör. I själva verket är ju den text, som är tillvarvad av reservanterna, inte helt invändningsfri. Jag är visserligen inte jurist, och jag har inte haft någon längre tid att övertänka vad som står däri, men nog kan jag finna invändningar att göra. Eljest vill jag deklarerera, att jag i princip skulle varit mest böjd för att rösta för reservationen, ty det kan åtminstone för den ena parten förefalla mer sympatiskt om en tvistefråga avgöres så att säga av tredje man, skiljedomstolen. Jag kan å andra sidan inte finna, att det skulle innebära någon fara för statens ställning som överhöghet att avgörandet i en sådan fråga överlämnades till en skiljedomstol. Nu är det emellertid en lönenämnd, som föreslås i reservationen, och inte en skiljedomstol.

Att texten i reservationens lagförslag innehåller åtskilliga bristfälligheter, tror jag nog att även herr Fagerholm efter närmare studium därav skulle vara villig att medge. Det är endast av den anledningen som jag ämnar rösta för utskottsmajoritetens förslag. Jag förutsätter dock därvid, att den sålunda påbörjade lagstiftningen så småningom fullständigas i ungefär den anda som uttryckes i reservationen, ehuru där i en mindre invändningsfri text. Jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Fagerholm**, som på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag förstår mycket väl herr Severins i Stockholm invändningar mot den lagtekniska utformningen av reservationens förslag. Det kan hända att det inte precis är ett ur stilistisk och formell synpunkt vackert lagförslag. Men jag vill dock invända, att reservationens lagförslag, såvitt jag vet, icke har tillkommit i allra största hast vid ett sittande bord i utskottet utan har föregåtts av ett mycket intimt samarbete med lagstiftningsexperter, sannolikt också från inrikesministeriet. Jag tror sålunda inte att så utpräglade brister föreligga i själva lagtextens utformning, som herr Severin ville göra gällande. Sakkunskapen har granskat den och funnit den vara riktig. Jag ville bara lämna den upplysningen.

Vidare yttrade:

Herr **Nilsson** i Göteborg: Herr talman! Med den uppbrottsstämning, som behärskar riksdagen, förefaller det mig, som om det tjänar mycket litet till att medelst stora ord och långa tal försöka förmå riksdagen att fatta ett annat beslut än det riksdagen troligtvis kommer att fatta om en stund. Jag skulle därför kunna inskränka mig till att endast yrka bifall till den av herr Spångberg och mig avlämnade motionen.

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

Jag vill emellertid gärna betyga, att det är ett mycket kinkigt problem, som inrikesministern här ställts inför, och jag vill inte på något sätt rikta förebräelser mot honom, ty jag tror att han inte befann sig i någon behaglig situation, då han ansåg sig nödsakad att framlägga propositionen om en tvångslagstiftning för polismännen.

När jag satt här och lyssnade till herr Fagerholm, då han utslungade sin skarpa förkastelsedom över denna tvångslag, så gingo mina tankar tillbaka till mina första riksdagsår på 1930-talet. Vid såväl 1934 och 1935 som 1936 års riksdagar hade vi att behandla förslag från de borgerliga om att riksdagen skulle besluta en beredskapslagstiftning för lösande av arbetskonflikter, och om jag inte misstar mig, så ligger hos regeringen en hemställan från 1935 års riksdag om att man måtte utreda frågan och utforma ett förslag till sådan beredskapslagstiftning.

Vid denna tidpunkt intog jag, och många med mig, den ståndpunkten, att de fria överenskommelsernas väg var den enda möjliga eller i varje fall den enda lyckliga, när det gällde överenskommelser mellan parterna på arbetsmarknaden. Med de förhoppningar som man då också ställde på dessa fria överenskommelser — jag erinrar t. ex. om de s. k. saltsjöbadsförhandlingarna — underlät regeringen att framlägga något lagförslag, och så småningom har det ju på frivillighetens väg kunnat åstadkommas mer ordnade förhållanden i umgänget mellan parterna.

Tanken på tvångsåtgärder avvisades sålunda, i förlitande på att andra, mera lämpliga frivilliga överenskommelser skulle kunna träffas. Nu har man tyvärr måst kapitulera för en tvångslag. Det var emellertid det sista jag hade tänkt mig, att det skulle vara städerna och kommunerna såsom arbetsgivare och en grupp av hos dem anställda, som skulle visa sin oförmåga att komma till en överenskommelse på frivillighetens väg, utan som i stället måste gå till statsmakterna och anhålla om hjälp, vilken nu tar sig formen av denna tvångslag.

Men nu stå vi alltså där, och majoriteten hävdar väl, för att använda ett gammalt ordspråk, att vi kunna ingenting annat göra.

Vad som för mig är allvarligt är, att man, även om inrikesministern säger att lagförslaget inte på något sätt verkar prejudicerande för framtiden, kan befara att riksdagen även i andra sammanhang kommer att begagna sig av den genväg, som en tvångslag öppnar, för att komma ifrån en kinkig situation på arbetsmarknaden.

I fjol höst beslöt riksdagen att antaga en särskild lag, enligt vilken man har möjlighet att avskeda polismän som kunna befinnas opålitliga ur medborgarsynpunkt. I dag går man — det är litet svårt att följa med i svängarna; det måste jag bekänna — den motsatta vägen, visserligen i en annan fråga, och använder lagstiftningen för att hålla poliserna kvar.

Det må räcka med vad jag här sagt för att deklarerera, att jag inte är beredd att följa utskottet. Jag ber, herr talman, att i sället få yrka bifall till den motion, som herr Spångberg och jag ha framlämnat om avslag på såväl propositionen som utskottets förslag.

Herr Cruse: Herr talman! Även jag vill beklaga, att utskottet haft så kort tid till sitt förfogande för att pröva den kungl. propositionen och de med anledning därav väckta motionerna. Hur forcerat arbetet i utskottet har varit framgår bäst därav, att motionstiden utgår först i morgon. Vi ha alltså inte haft möjlighet att så ingående pröva detta lagförslag som vad fallet varit med andra frågor, som förelagts utskottet, och jag befarar att

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

riksdagen på grund av denna forcering kan komma att fatta ett icke väl överlagt beslut i det ärende som det här gäller.

Inom utskottet har funnits en allmän sympati för den i båda kamrarna väckta motionen, vari påyrkas att den föreliggande lönetvisten måtte lösas genom skiljedom och inte genom anlitande av en särskild tjänstepliktslag för polismän. Tiden har emellertid inte tillåtit utarbetande av ett lagförslag om skiljedom. En lag om skiljedom är nämligen en mycket komplicerad sak, då det i detta fall inte finns kollektivavtal och huvudorganisationerna inte ens äro utrustade med fullmakt att träffa för parterna bindande avgöranden, Utskottet har därför inte haft möjlighet att ansluta sig till motionens tanke på obligatorisk skiljedom.

Enighet har dock rått inom utskottet om att samhället inte kan finna sig i att polismännen genom massuppsägning och blockad av nyanställning sätta samhällets ordningsmakt ur funktion, men man har samtidigt varit på det klara med att om polismännen berövas de påtryckningsmedel, som stå till deras förfogande, måste garantier skapas för att deras lönefråga får en så rättvis lösning som möjligt.

I den allmänna diskussionen har gjorts gällande, att polisens långtgående lönekrav skulle vara skulden till att någon uppgörelse inte har kunnat träffas. Jag vill inte, herr talman, fälla något domslut i denna lönetvist. För att rättvist kunna bedöma den bör man ha deltagit i förhandlingarna och hört båda parternas motiveringar för de ståndpunkter, som de intagit. Vid bedömandet av det av polismännen framförda lönekravet måste dock hänsyn tagas till att polismännen fullgöra ett synnerligen ansvarsfullt och krävande uppdrag. De nödgas även tjänstgöra på sön- och helgdagar liksom också nattetid. De få många gånger fullgöra sin tjänst under synnerligen svåra förhållanden och möta i regel föga förståelse från den stora allmänhetens sida. Allmänheten tar ofta i stället parti för fridstörarna mot polismännen. Dessa omständigheter måste beaktas vid lönesättningen.

I den av herr Löfvander m. fl. avgivna reservationen förordas, att polismännens lönefråga skall lösas av en lönenämnd på fem personer, av vilka Kungl. Maj:t skall utse tre och parterna vardera en. Det är alltså inte fråga om någon skiljedom, utan endast om en medling — det är stor skillnad på dessa saker, men statsrådet Mossberg sammanblandade nog dem. Det är klart att det även mot detta förslag kan resas erinringar, men enligt min mening innebär förslaget den bästa lösning som nu kan åstadkommas av denna svårlösta fråga.

Om parterna inte böja sig för medlingsnämndens beslut, äro reservanterna eniga med utskottsmajoriteten om att tjänsteplikt skall tillgripas. Vi önska dock att bestämmelsen om frihetsstraff vid överträdelse av lagen skall utgå och straffföljden endast bli dagsböter. Vi anse att förslaget om frihetsstraff är ett uttryck för en obefogad misstro mot polismännens lojalitet gentemot samhället. Säkerligen finns det även bland polismännen personer, som icke ha det ansvar som ett rätt fullgörande av polistjänsten kräver, men detta förhållande är icke något enastående för poliskåren, utan dylika fall förekomma även inom andra verksamhetsområden. Det stora flertalet polismän äro emellertid ansvarsmedvetna och plikttrogna människor, som på ett hedersamt sätt fylla sin betydelsefulla uppgift. Poliskåren som sådan har därför rätt att av riksdagen förvänta en rättvis behandling av sin sak och att all möjlig hänsyn tages till kårens berättigade intressen.

Reservanterna ha velat räcka polismännen handen genom att föreslå, att

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

deras lönefråga skall avgöras av en lönenämnd, i vilken de få möjlighet att framföra sina synpunkter, såsom också motsidan får. Vi vilja även visa polismännen det förtroendet att vi borttaga fängelsestraffet vid överträdelse av lagen om tjänsteplikt. Vår uppfattning är att polismännen lojalt komma att böja sig för lönenämndens utslag och att tvångsåtgärder icke bli erforderliga.

Om riksdagen följer reservanternas linje, är det sålunda min övertygelse att den föreliggande lönetvisten skall lösas utan att tjänstepliktslagen behöver sättas i funktion, och Kungl. Maj:t får härigenom tillfälle att i lugn och ro överväga de åtgärder, som böra vidtagas för att eliminera uppkomsten av öppna lönekonflikter hos polispersonalen. Det är även ur samhällets synpunkt lyckligt, om denna lönetvist kan lösas genom frivilliga överenskommelser i stället för genom tvångsåtgärder.

Herr talman! Jag har över 30-årig erfarenhet som förhandlare om löne- och arbetsvillkor, och jag vet att om man uppriktigt hemödar sig om att söka förstå båda parternas synpunkter, kan man utjämna även mycket svåra motsättningar. Riksdagen har här ett tillfälle att visa sig vidsynt och fatta ett beslut, som kan bidra till att den svåra lönetvist, som det här gäller, kan lösas genom fria förhandlingar och till fördel för båda parter.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till den av herr Löfvander m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Hermansson**: Herr talman! Jag är inte alls förvånad över att en del av kammarens ledamöter hysa vissa betänkligheter mot den föreslagna lagen om tjänsteplikt för polispersonal. I själva verket är det väl ingen som är glad åt att behöva tillstyrka och rösta för tvångslagar av den beskaffenhet det här gäller. Men jag har i likhet med de övriga ledamöter av utskottet, som biträtt Kungl. Maj:ts förslag, ansett att det inte finns någon annan utväg i det läge, som har uppkommit sedan förhandlingarna mellan stadsförbundet och polispersonalens organisation strandat. Riksdagen kan enligt min mening helt enkelt inte underlåta att ge regeringen det lagliga hjälpmedel den behöver för att upprätthålla ordningen i landet. I fråga om lagens behövlighet skall jag inte säga mera — jag kan i det avseendet hänvisa till vad som tidigare framhållits under denna debatt.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att lagen inte, såsom det har gjorts gällande, ensidigt riktar sig mot de anställda inom ordningsmakten, utan i lika hög grad riktar sig mot polisdistrikten, som enligt lagen åläggas att betala de löner regeringen bestämmer. Jag är inte heller säker på att polismännen själva hysa någon verklig motvilja mot den föreslagna tvångslagen. Syftemålet med deras aktion är ju inte att bli fria från sina tjänster, utan det är att få mera betalt för sitt arbete. Och det är väl ingen som tror, att om lagen måste sättas i kraft, polisens löner komma att fastställas till lägre belopp än vad som föreslagits av den opartiske ordföranden.

Jag tror också att jag kan förbigå vad som här sagts om att lagen kommer att bli prejudicerande för andra grupper inom samhället. Så mycket vill jag emellertid säga, att denna lagstiftning inte kan utgöra något prejudikat för de arbetsområden, där lönerna regleras genom kollektivavtal. Polismännens anställningsform skiljer sig ju radikalt från t. ex. kommunalarbetarnas. Såsom statsrådet Mossberg här framhållit, kan ju nämligen den ordinarie polismannen inte skiljas från sin anställning utan att ha begått grövre tjänstefel.

Det råder, såsom här tidigare har sagts, inte någon större meningsskiljak-

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

het i princip mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Inte heller reservanterna ha kunnat acceptera det tvångsskiljedomsförfarande, som har föreslagits motionsledes. Alla ha ansett det självklart, att regeringen måste använda alla tillgängliga medel för att åstadkomma en fredlig lösning av den rådande konflikten, innan regeringen sätter lagen i kraft. Utskottsmajoriteten förutsätter i motiveringen, att regeringen utser en medlingskommission, som på vanligt sätt skall medla mellan parterna och söka förmå dem att träffa en frivillig uppgörelse. Reservanterna tyckas emellertid inte lita på regeringens goda vilja att genom medlingsförfarande söka förmå parterna att komma överens, och de ha därför föreslagit, inte bara en ganska vidlyftig omarbetning av lagtexten utan också ett avsevärt tillägg därtill, vilket de ha satt först i sitt förslag till lag. Detta tillägg har till syftemål att ålägga regeringen att enligt reservanternas anvisningar anordna en tvångsmedling i lönetvisten mellan polismännens organisation och polisdistrikten.

Det säger sig emellertid självt, med hänsyn till den fruktansvärda brådska som har rått i riksdagen under de allra senaste dagarna, att reservanternas förslag till lagtext inte har hunnit undergå någon lagteknisk granskning. Jag vill vidare här inför kammaren meddela, att inte ens utskottsmajoriteten har haft tillfälle att ta del av och granska den lagtext som föreligger i reservanternas förslag, då denna lagtext offentliggordes först i och med reservationen. Jag förstår att reservanternas förfarande också beror på den brådska som har rått och inte på att man velat undanhålla utskottsmajoriteten att taga del av förslaget. Emellertid har lagrådet inte kunnat höras angående den lagtext, som reservanterna föreslå, och ingen ansvarig juridisk instans har således haft tillfälle att granska det i största hast framkastade förslaget. Herr Fagerholm får gärna kalla det ett nödargument, när man anför att denna lagtext inte är granskad av någon sakkunnig myndighet, men jag vill ändå förklara att jag såsom gammal ledamot av lagutskottet inte kan vara med om en så lättvindig behandling av lagförslag som förelägges riksdagen.

Vidare är det ju en nyhet, som reservanterna föreslå, nämligen införandet av tvångsmedling. Denna tvångsmedling har utskottets ledamöter således inte haft tillfälle att ta ställning till. Då jag dessutom vet, att regeringen inte kommer att underlåta att tillämpa det medlingsförfarande som både majoriteten och reservanterna önska, finner jag reservanternas ändringsyrkande fullständigt onödigt och ber att få yrka avslag på detta.

Reservanternas motivering för sitt förslag på denna punkt bär också vittne om den brådska, som har rått när motiveringen skrevs. Det sägs nämligen i denna motivering, att staten skulle vara olämplig som skiljedomare i de konflikter, som det här gäller, därför att staten själv i viss mån är part i dessa tvister. En sådan argumentering kan i och för sig ha ett visst fog, men reservanterna mena nu, att denna partiskhet inträder endast under den förutsättningen att staten representeras av regeringen. Men om regeringen, såsom reservanterna föreslå, utser en lönenämnd, där de av regeringen utsedda ledamöterna äro i majoritet, så anser jag för min del att en sådan lönenämnd representerar staten i lika hög grad som regeringen. Det bör väl komma på ett ut, om departementschefen själv avgör en fråga eller uppdrar åt tre personer i en lönenämnd att göra det. Om departementschefen inte är opartisk, så kan ju en lönenämnd som utses av departementschefen icke heller bli det. Det är emellertid den skillnaden, att om regeringen bestämmer lönerna, så kan den ställas till parlamentariskt ansvar för sina handlingar, vilket inte kan ske med en lönenämnd som är utsedd av rege-

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

ringen. Den är ju ansvarig endast inför regeringen. Jag tror därför för min del att det är mycket farligare att låta en lönenämnd avgöra dessa frågor än att låta regeringen göra det.

I fråga om straffbestämmelserna ha båda reservantgrupperna yrkat, att den som underlåter att fullgöra tjänsteplikt enligt det föreliggande lagförslaget endast skulle kunna ådömas dagsböter. Majoriteten tror också att det i flertalet fall räcker med dagsböter, men vi ha fruktat att lagen skulle mista en del av sin effektivitet, om man nöjde sig därmed. Vi ha därför ansett att man i svårare fall även kan behöva utdöma fängelsestraff. Vi ha vidare funnit, att det inte finns någon anledning att i detta speciella fall göra straffsatsen vare sig mildare eller strängare än i den allmänna tjänstepliktslagen. Vi ha därför föreslagit att straffbestämmelsera måtte få samma innehåll som i den allmänna tjänstepliktslagen.

Herr Fagerholm frågade vem som nu skulle bura in poliserna, om de gjorde sig skyldiga till sådant lagbrott, som skulle straffas med fängelse. Men herr Fagerholm förutsätter ju själv, att redan dagsböter skulle vara tillräckligt för att avskräcka poliserna från att säga upp sina platser. Han tror således, att om det dessutom stadgas fängelse, så skulle alla vägra att följa tjänstepliktslagens bestämmelser, och det så länge och så hårdnackat, att de alla måste dömas till fängelsestraff. Då skulle vi alltså inte ha någon som kunde bura in poliserna. Jag tycker att den ståndpunkten faller på sin egen orimlighet. Majoriteten förutsätter att den som bryter emot lagen i normala fall skall dömas till dagsböter och att fängelsestraff endast skall komma att utdömas i enstaka undantagsfall.

Medan jag nu har haft ordet, har det meddelats mig att första kammaren redan med stor majoritet har godkänt utskottsmajoritetens förslag, och jag ber, herr talman, att också få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Håstad**: Herr talman! I det läge vari frågan nu efter första kammarens beslut har kommit, nyttar naturligtvis en fortsatt diskussion inte mycket till. Jag vill därför begränsa mig till ett par allmänna deklARATIONER.

När det gäller omdömet om polisernas verksamhet kan jag — för korthetens skull — i stort sett instämma i vad herr Cruse har sagt och när det gäller frågan om samhällsfarliga konflikter i herr Severins i Stockholm öppna deklARATION. Det förefaller mig dock som om många här alltför mycket velat blunda för problemet om organisationernas makt i det nuvarande samhället. Det kan kanske vara berättigat att här erinra om att denna fråga, om vi nu bortse från byggnadskonflikten 1933/34, dock var aktuell vid betodlarkonflikten 1941, då riksdagen utan större tvekan stiftade en tvångslag för betodlarna, vid sockerbruksarbetarkonflikten 1943, då liknande planer voro å bane, och nu senast vid konflikten med sjöbefälet. Vi ha alltså att göra med ett problem, som på sistone ofta kommit tillbaka och förvisso i framtiden blir än mer brännande. Riksdagen får till uppgift att hävda samhällsintresset. När herr Senander i dag gått på sin mera anarkistiska linje, förvånar mig detta inte så mycket med hänsyn till kommunistiska partiets uppträdande vid olika tillfällen. Det är dock överraskande att han vill tillämpa samma sorglösa principer som på den fria arbetsmarknaden även när det gäller förhandlingar med offentliga verk — verk, som stå under statens ledning och där det inte kan vara tal om enskild profit.

När vi behandlade denna fråga i andra lagutskottet var ju faktiskt läget det, att alla förutsatte att efter propositionens lagfästade varje polisman, som var missnöjd med sina löneförhållanden, förr eller senare skulle tvingas

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

fullgöra tjänsteplikt för statsverkets räkning till en lön som skulle fastställas genom Kungl. Maj:ts dekret. Hotet mot poliserna skulle vara fängelse eller i händelse av förmildrande omständigheter dagsböter. Detta måste bli ett utomordentligt kaotiskt tillstånd, där poliserna å ena sidan hade att arbeta för statsverket och å andra sidan avlönas av kommunerna. Hur tjänsteplikten skulle avvecklas var, som också har framhållits av lagrådet, ett av regeringen i propositionen icke löst problem.

Den reservation, som i dag så mycket har diskuterats, får ses mot bakgrunden av detta. Vi ha hyst en önskan att såvitt möjligt komma ifrån tvångslagens tillämpning, så att de frågor det här rör skulle kunna lösas under former, som så nära som möjligt anslöte sig till vad som har varit brukligt på arbetsmarknaden. Mot denna bakgrund skall ses å ena sidan vår aktion för att i lagtexten inlägga bestämmelser om obligatoriskt medlingsförfarande, å andra sidan utskottets med anledning av våra envetna framställningar i motiveringen inlagda rekommendation för ett medlingsförfarande. Det finns dock en skillnad mellan utskottets medlingslinje och den som vi ha föreslagit i reservationen. Vi ha byggt denna lönenämnd på en partsrepresentation i tanke och tro att den därmed skulle tillvinna sig ett större förtroende bland parterna. I utskottets rekommendation förekommer ingen liknande representation. Dessutom — och det tycker jag är väsentligt — skulle lagens karaktär genom vårt förslag förändras så till vida, att tjänstepliktsförfarandet endast skulle kunna träda i tillämpning i händelse att avtalsförhandlingar inte lett till något resultat. Polismännens normala rätt till entledigande skulle m. a. o. ej i oträngt mål antastas.

Vi ha vidare velat mildra straffbestämmelserna. Vad den saken beträffar vill jag endast fråga: låt oss anta att det här gällde en annan grupp, t. ex. sjuksystrar eller barnmorskor. Skulle andra kammaren eller regeringen då velat lägga fram ett förslag, som innebure att fängelsestraff skulle tillämpas gentemot dessa grupper i en social konflikt? Jag tror det knappast.

Nu vill det synas som om åtskilliga, som kanske haft sina sympatier för reservationen men ändå komma att rösta för utskottets förslag, ha tagit sin tillflykt till att reservanternas förslag till lagtext skulle vara bristfällig. Jag vill först med anledning av herr Hermanssons anförande framhålla, att det inte är reservanternas fel, att inte denna lagtext har kommit att granskas av utskottsmajoriteten. Tvärtom ställde jag det yrkandet i utskottet, att vi skulle få ytterligare en dag på oss för att inför utskottet kunna presentera detta lagförslag, men yrkandet avlogs; vi hade då ingen annan möjlighet än att efter bästa förmåga söka få ett lagförslag till stånd. Jag vill vidare betona att det är samma eminent sakkunnige person, som har skrivit lagtexten både i utskottsförslaget och i reservationens förslag. Skillnaden är bara att lagrådet inte hunnit granska reservationens förslag och att veterligt heller inte departementschefen förrän efteråt granskat det. Då exempelvis herr Severin anförde just detta motiv, vill jag bara konstatera att han endast gjorde ett allmänt uttalande om bristfälligheter i förslaget men inte i något konkret fall påvisade, vari bristfälligheten skulle bestå.

Till slut, herr talman, ställde statsrådet Mossberg i sitt anförande frågan: antag att det hade varit fråga om en helt statlig tjänstemannagrupp, hur skulle reservanternas då ha förfarit? På det vill jag svara, att vårt förslag helt och hållet är anpassat efter det förhållandet, att vi inte ha att göra med en statstjänargrupp utan med en grupp, som är kommunalt anställd och kommunalt avlönad, låt vara under en viss kontroll av staten. Det är just därför som vi ansett oss kunna föreslå att en lönenämnd, i händelse det ur-

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

sprungliga förlikningsförslaget inte respekterades, i fall av tjänsteplikt skulle kunna fastställa lönerna. Om det hade gällt en statlig grupp, hade givetvis förhållandena varit helt annorlunda, och då hade en annan lösning fått sökas, men till det problemet ha vi inte haft att ta ståndpunkt. Må var dag ha sin plåga!

Vad som förvånat mig mest har varit att inrikesministern verkligen velat fälla det omdömet om reservationen, att den skulle ha en allvarligt prejudicerande karaktär och undergräva det fria förutsättningslösa förlikningssystemet — om jag nu gjorde riktiga anteckningar efter hans anförande. Denna lönenämnd är ingen förlikningsnämnd i vanlig mening och är ju konstruerad med hänsyn till den föreliggande kritiska situationen; den behöver inte på något vis gå i vägen för det ordinarie förlikningssystemet. Vi ha därför fäst huvudsakligast avseende vid att en nämnd här skulle konstrueras på sådant sätt, att den kunde samla största möjliga förtroende hos parterna själva och därigenom främja en lösning utan tjänsteplikt och tvång.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 2.

Herr Holmström: Herr talman! Med hänsyn till tiden skall jag inskränka mig till att uttala det önskemålet, att polisväsendet snarast möjligt måtte förstatligas.

Herr Larsson i Stockholm: Herr talman! Som representant för Svenska stadsförbundet kan jag helt instämma i vad som förut uttalats av alla som yttrat sig i denna debatt, nämligen det beklagliga i att den konstitutionella ordning, som eljest gäller vid regleringen av arbetsmarknadsfrågor, icke kunnat tillämpas i detta fall. Jag kan också instämma i herr Nilssons i Göteborg uttalande, att detta förhållande är särskilt beklagligt med hänsyn till att det här gäller kommunala befattningshavare. Jag har emellertid den kännedomen om och det förtroendet för den förhandlingsdelegation, som från stadsförbundets sida har skött förhandlingarna, att — och det har också läget vid det sista, strandade medlingsförslaget visat — jag kan säga att städerna här icke ha någon skuld i det beklagliga läget.

Alla äro vi överens om att den situation vi nu råkat i gör det nödvändigt att ha en tjänsteplikt av den karaktär, som Kungl. Maj:ts föreliggande förslag har. Det är emellertid angeläget — det vill jag understryka — att man inte i brådskan gör flera ändringar än som äro nödvändiga i den allmänna ställning, som polispersonalen intar som tjänstemän, eller i de allmänna grunderna för polislagen. Det är under sådana förhållanden särskilt äventyrligt att följa reservanternas förslag, som enligt vad här upplysts har förelegat i fullt utarbetat skick först sedan utskottet fattat sitt beslut.

När jag läser reservationen och jämför den med utskottsmajoritetens förslag måste jag säga, att jag inte kan finna skillnaden vara så stor, som flera av reservationens talesmän här anført. Utskottet har — som också herr Håstad påpekade — skrivit in i lagförslaget, att ett medlingsförfarande skall tillämpas. Det står i utskottets motivering, och det är ju något som så till den grad överensstämmer med det sätt, varpå Kungl. Maj:ts handlägger sådana frågor, att den saken väl är i och för sig ganska självklar. Däremot har man i reservationen bundit detta medlingsförfarande i vissa fasta former. Jag tror inte att detta är lämpligt. Inte heller tror jag att det är nödvändigt av hänsyn till herr Håstads önskemål om att parterna skola vara representerade. Jag tror nämligen att vårt vanliga förlikningsförfarande ger utrymme för

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

partrepresentation i väl så stor utsträckning som förfarandet enligt reservanternas förslag.

Jag kan medge att reservanternas förslag till begränsning av de fall, i vilka tjänsteplikten bör tillgripas, är att föredraga framför utskottets. Det är naturligtvis ett allmänt intresse att ifrågavarande tjänstepliktslag tillämpas endast i de fall, som i den föreliggande reservationen angivits, nämligen i samband med förhandlingar, där en konstlad personalbrist inträder. Jag tycker dock att denna punkt är av mindre betydelse, eftersom lagen har så kort giltighetstid och är tillkommen just i samband med den nu föreliggande poliskonflikten.

Vad beträffar den principiella uppläggningsen kan jag däremot icke följa reservanternas. På inrikesministerns fråga till herr Håstad hur man skulle ha ställt sig för den händelse det här i stället varit fråga om statstjänare svarade herr Håstad, att det just är därför att det här gäller kommunala befattningshavare, som man givit lönenämnden ställning av verklig skiljenämnd — men i reservationens motivering står det tvärtom, att staten inte är opartisk. Staten är själv arbetsgivare och har därför i ett flertal hänseenden gemensamma intressen med polisdistrikten. Staten kan därför icke anses vara den lämplige skiljedomaren i sådana tvister. Jag kan inte finna annat än att reservanternas motivering skiljer sig helt från det svar, som herr Håstad nyss avgivit, och detta visar också den principiella bräckligheten i reservanternas förslag på denna punkt. Det förslag som framlagts i reservationen går ut på att beröva Kungl. Maj:t den ställning, som Kungl. Maj:t enligt polislagen har såsom i sista hand ansvarig för skäligheten i polispersonalens löner. Med denna Kungl. Maj:ts ställning är inte förenligt, att vi här i en handvändning beröva Kungl. Maj:t denna rätt och skjuta över den på en särskild lönenämnd. Jag tror inte att jag behöver närmare utveckla att man därmed river upp tjänstemannabegreppet och skapar — hur man än bedyrar motsatsen — ett prejudikat, som kan få mycket vittutseende följder. Jag kan därför under inga förhållanden biträda reservanternas på denna punkt, som väl får anses vara den springande punkten i deras förslag.

Jag tror också att den praktiska betydelsen av denna skillnad är mycket ringa. Ty det är väl ändå klart — och där kanske jag vid mitt bedömande skiljer mig något från inrikesministerns syn på saken — att Kungl. Maj:t kommer att vid fastställande av löner betrakta förlikningsmännens arbete och deras resultat såsom vägledande.

Jag ber därför, herr talman, att få förbehålla mig rätten att — därest kammaren skulle gå på reservationen — få framställa yrkande om sådan ändring av 6 § i reservationen, att dess första punkt kommer att lyda i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och att lönerna alltså komma att bestämmas av Kungl. Maj:t. I övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag, dock med den ändring som av första kammaren lär ha beslutats, nämligen den mildring av straffbestämmelserna, som innefattas i den av herr Olovson i Västerås och herr Lundberg avgivna reservationen. Jag behöver kanske inte närmare utveckla skälen härför.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr Fagerholm: Herr talman! Jag vill inte förlänga debatten mer än nödvändigt. Jag konstaterar endast att utskottets talesmän i huvudsak endast ha talat om lagtekniska svårigheter och om faran av att rusa i väg

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

o. s. v. Jag tycker, herr talman, att faran av att eventuellt släppa ut en lag, som på någon punkt kan vara oskön eller något oformell, är mindre än att rusa i väg och fatta beslut om tjänsteplikt under normala förhållanden. Ett sådant beslut är mycket farligare ur principiella synpunkter än följderna av ett eventuellt mindre lyckligt utformat lagförslag.

Jag vill också beklaga den brådska, som rått vid detta ärendes behandling. Det är min uppfattning att denna fråga skulle kunnat ordnas på annat sätt, om motionstiden iakttagits.

Eftersom statsrådet Mossberg nu är närvarande i kammaren vill jag också helt kortfattat gå in på de synpunkter han anförde i sitt inledningsanförande. Som jag förut sade hade jag tyvärr inte någon möjlighet att gå in på dem i mitt tidigare anförande. Jag vill då helt kort säga, att statsrådet Mossberg har, såvitt jag kan bedöma saken, fullkomligt förbisett de psykologiska faktorer, som så väsentligt påverka förhandlingsrelationerna. Han har icke insett hur farligt det är med ett oförmedlat dekret i en sådan situation som denna. Jag har pekat på att här finns en väg, på vilken man bör kunna under samförstånd mellan parterna komma till samma resultat som statsrådet Mossberg föreslår, och det är den väg, som föreslås i reservationen. Så långt min erfarenhet av förhandlingar sträcker sig skulle det aldrig kunna förekomma på den privata arbetsmarknaden, att man kallt avvisar en möjlighet till uppgörelse i godo, speciellt om den part, mot vilken tvånget riktas, skulle vara beredd på en dylik samförståndsavgörelse. Men här skapar man i stället en situation, där poliskåren ur polismännens synpunkt måste komma att framstå som utsatt för ett tvångsngripande, vilket kanske på vissa håll kan uppfattas som ett övergrepp.

Jag vill också framhålla, att de prejudikatsynpunkter som statsrådet Mossberg anför ha blivit så vederlagda av föregående talare, att jag inte behöver rekapitulera vad som härutinnan sagts. Men jag vill upprepa, att när statsrådet Mossberg klandrar divergensen mellan å ena sidan lönenämnden, som skall döma i lönefrågor, och å andra sidan medlingskommissionen, så tar han inte hänsyn till det speciella område det här gäller. Från att tidigare ha anförts de alldeles speciella förhållanden som här föreliggande övergick han nämligen till att tillämpa allmänna arbetsmarknadsmässiga synpunkter.

Med stor tillfredsställelse noterade jag sedan statsrådet Mossbergs förklaring att detta är ett engångsingrepp, som är uteslutande betingat av att det här gäller polisen, ordningens upprätthållande och skyddet av medborgarnas liv och egendom. Jag vill då fråga statsrådet Mossberg om det motsvarande tvångsngripande som ifrågasattes gentemot sjöbefälet — alltså på den rent privata arbetsmarknaden — också var ett specialfall och alltså dikterades av hänsynen till människors liv och egendom eller något sådant? Detta är andra gången på några få månader, som man från regeringens sida utnyttjar sådana påtryckningsmedel som här tillgripits.

Till slut vill jag säga till herr Larsson i Stockholm, att jag uppskattar hans anförande, därför att han från början sade ifrån att han talade å arbetsgivarpartens vägnar. Vad som stött mig framför allt i regeringens men även något i utskottets förslag är, att man på båda håll synes för mycket ha sett frågan ur arbetsgivarpartens synpunkt.

Herr **Pettersson** i Norregård: Herr talman! Jag begärde ordet för att deklarerar varför jag kommer att rösta för avslag på föreliggande utskottsutlåtande. Det är inte därför att jag på något sätt gillar den motivering, som herr Senander har för sitt avslagsyrkande, utan det är av andra skäl som jag

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

kommer att rösta för avslag. Jag anser nämligen att en undantagslag, som på detta sätt riktar sig mot en viss grupp i samhället, helt enkelt inte kan motiveras. Vi hade även i fjol att fatta ett beslut om undantagslag för poliskåren som var mycket obehagligt, och jag tycker inte att det är riktigt att en samhällsgrupp skall drabbas av dylika riksdagsbeslut.

Jag har endast velat avge denna förklaring, varför jag kommer att rösta för avslag.

I detta anförande instämde herrar *Vigelsbo*, *Pettersson* i Ersbacken och *Carlsson* i Bakeröd.

Herr **Olovson** i Västerås: Herr talman! Jag begärde ordet tidigare för att anföra några synpunkter på detta lagförslag. Men med hänsyn till risken för att det skulle kunna bli lika ont om ledamöter i kammaren som man befarar att det skall bli ont om polismän avstod jag dock från att säga något, för att därmed möjligen locka andra att åtminstone begagna de bromsband, som de möjligen kunna ha monterade i sin talapparat. Detta har emellertid misslyckats.

När jag nu begärt ordet är det inte för att gå i polemik mot någon, även om det skulle vara utomordentligt frestande att diskutera fackföreningsverksamhet med herr Fagerholm, en verksamhet som jag möjligen har lika god erfarenhet av som han. Jag skall emellertid icke med mitt anförande nu locka upp någon, utan bara ställa ett yrkande. Men dessförinnan vill jag lämna ett meddelande, för den händelse att det finns någon av kammarens ledamöter, som inte känner till det: första kammaren har nu med stor majoritet och utan rösträkning godtagit utskottets förslag, med den ändring beträffande lydelsen av 5 §, som innefattas i den av mig och herr Lundberg avgivna och med 3) betecknade reservationen.

Jag ansluter mig helt till vad första kammaren sålunda beslutat. För ögonblicket ställer jag yrkande om bifall till 1 § i utskottets förslag, och när vi komma till 5 § kommer jag att yrka bifall till reservationen, vilken i sagda paragraf föreslår att straffet för att undandraga sig tjänsteplikten begränsas till dagsböter.

Jag får kanske med några ord motivera varför jag anser det räcka med dagsböter. När en polisman säger upp sin befattning och slutar i polisdistriktet samt vägrar att tjänstgöra som ordningens upprätthållare för statens räkning för den lön som regeringen bestämmer, så anser jag det vara tillräckligt om han skiljes från målet med dagsböter. Ty samtidigt är han, på grund av sin egen uppsägning och på grund av sin vägran att tjänstgöra, också definitivt skild från tjänsten. Och i den situationen finner jag det vara mera ändamålsenligt att ifrågavarande konstapel, sedan han slutat sin tjänst, får använda sex månader i skogen för att hugga ved. Det är bättre än om han skulle sitta i fängelse.

Häruti instämde herr *Lundberg*.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde beträffande 1 § i utskottets föreliggande lagförslag propositioner på 1:o) godkännande av den utav utskottet föreslagna lydelsen; 2:o) godkännande av 1—3 §§ i det lagförslag, som framlagts i den av herr Löfvander m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o) avslag å utskottets förslag till lydelse av paragrafen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Fagerholm begärde emellertid votering, i anledning

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

varav herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapropositionen begärdes votering av herr Nilsson i Göteborg, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående 1 § i andra lagutskottets förevarande förslag till lag om särskilda åtgärder på polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall antager godkännande av 1—3 §§ i det lagförslag, som framlagts i den av herr Löfvander m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit yrkandet om avslag å utskottets förslag till lydelse av paragrafen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Fagerholm begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 49 ja och 89 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta. Kammaren hade alltså till kontraproposition i huvudvoteringen antagit yrkandet om avslag å utskottets förslag till paragrafens lydelse. I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill att kammaren godkänner 1 § i andra lagutskottets förevarande förslag till lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets förslag till lydelse av paragrafen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Senander begärde emellertid rösträkning, i anledning varav votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 91 ja och 38 nej, varjämte 24 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt 1 § i den lydelse, som föreslagits av utskottet.

2—4 §§.

Godkändes.

Efter föredragning av 5 § anförde:

Herr **Hermansson**: Herr talman! Med hänsyn till de konsekvenser, som skulle bli följden av att riksdagens båda kamrar stannade i olika beslut

Lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

och efter de meddelanden, som nu lämnats angående första kammarens beslut i ärendet, ber jag att få återtaga mitt yrkande om bifall till utskottets förslag beträffande 5 § och ansluter mig till det förslag, som framförts i de båda reservationerna.

Herr **Olovson** i Västerås: Herr talman! Jag hemställer beträffande 5 § om bifall till den med 3) betecknade reservationen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av 5 § enligt utskottets förslag dels ock på godkännande av den lydelse av paragrafen, som föreslagits i den av herrar Olovson i Västerås och Lundberg avgivna reservationen; och fattade kammaren beslut i överensstämmelse med den senare propositionen.

Övriga delar av ifrågavarande lagsförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 446, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universiteten och den medicinska undervisningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 493, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 494, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1947/48 till avskrivning av vissa kapitalinvesteringar; och

nr 495, angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1947/48.

Vidare anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 496, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 5:o), 8:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 497, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 3 mom. barnavårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361), m. m. och

nr 500, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall, dels ock i ämnet väckta motioner.

Slutligen anmälades och godkändes sammansatta stats- och andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 498, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmänna barnbidrag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 499, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.48 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 23 juli.

Kl. 5 e. m.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice tal-
mannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 12, den 14, den 15, den 16 och den 17 in-
nevarande juli.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse.

Till riksdagens andra kammare.

Undertecknad, som bevistat 18 riksdagar, får på grund av annan verk-
samhet vördsamt anhålla om befrielse från uppdraget att vara ledamot av
riksdagens andra kammare.

Stockholm den 23 juli 1947.

Gösta Bagge.

Denna ansökan blev av kammaren godkänd.

§ 3.

Justerades protokollet för denna dag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.02 e. m.

In fidem
Gunnar Britth.